

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Legální a nelegální daňové úniky ve vybraných oblastech
daně z příjmů fyzických osob**

Lada Tománková

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomických teorií

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Lada Tománková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Legální a nelegální daňové úniky ve vybraných oblastech daně z příjmů fyzických osob

Název anglicky

Legal and Illegal Tax Evasions in Selected Areas of Tax on Personal Income

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je ověřit hypotézu, zda je možné snížit nelegální daňové úniky na dani z příjmů fyzických osob a pokud ano, jakými způsoby. Dílčím cílem práce bude provést komparaci zdaňování příjmů v letech 2000 – 2013 z hlediska sazby daně, daňového výnosu, výdajových paušálů a z hlediska postavení zaměstnanec – podnikatel. Dále na vybrané skupině poplatníků provést vyhodnocení výskytu a objemu jednotlivých legálních a nelegálních daňových úniků.

Metodika

V práci bude použita metoda komparace: zdaňování příjmů fyzických osob v letech 2000 až 2013 bude porovnáváno z hlediska sazby daně, daňového výnosu, výdajových paušálů a hlediska postavení zaměstnanec – podnikatel. Údaje budou čerpány z platných znění zákona o daních z příjmů, pokynů Generálního finančního ředitelství, nařízení vlády apod.; relevantní konkrétní data potom budou získávána z údajů Ministerstva financí ČR, Českého statistického úřadu, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR apod. Komparovaná data budou podrobena jak analýze, tak syntéze a budou zpracována do tabulek a grafů; pro lepší názornost budou použity též hypotetické příklady; v této části budou použity matematické a statistické metody.

Aktuální data získaná během ledna až dubna 2014 budou zpracována pomocí matematických a statistických metod do tabulek a grafů, bude provedena analýza a zhodnocení získaných údajů.

Doporučený rozsah práce

60 – 80 stran

Klíčová slova

Daň, optimalizace daňové povinnosti, legální daňový únik, nelegální daňový únik, příjmy fyzických osob, nezdanitelné části základu daně, slevy na dani, daňové zvýhodnění

Doporučené zdroje informací

KUBÁTOVÁ, K. a kol. Moderní průvodce daňovým systémem. 1. vyd. Praha: Grada, 1994. 240 s. ISBN 80-7169-20-1

KUBÁTOVÁ, K. Daňová teorie a politika. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2000. 230 s. ISBN 80-902752-2-2

Pokyn D-6 Generálního finančního ředitelství

SMRČKA, L. Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu. 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 2010. 538 s. ISBN 978-80-7400-199-4

ŠIROKÝ, J. Daňové teorie s praktickou aplikací. 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 2003. 249 s. ISBN 80-7179-413-9

Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Roman Svoboda, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 12. 2. 2014

doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 26. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Legální a nelegální daňové úniky ve vybraných oblastech daně z příjmů fyzických osob" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 26. 3. 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Romanu Svobodovi, Ph.D. za odborné vedení, věcné připomínky a vlídný přístup při zpracovávání práce.

Legální a nelegální daňové úniky ve vybraných oblastech daně z příjmů fyzických osob

Legal and Illegal Tax Evasions in Selected Areas of Tax on Personal Income

Souhrn

Předkládaná diplomová práce se věnuje problematice legálních a nelegálních daňových úniků na dani z příjmů fyzických osob v České republice. Úvodem je charakterizován historický vývoj přímých daní v mezinárodním i národním kontextu, jsou vymezeny jednotlivé daňové pojmy, jako např. daň, funkce daní, předmět daně, základ daně, výdajový paušál, nezdanitelné části základu daně, sleva na dani apod. Samostatná podkapitola je věnována způsobům zdaňování příjmů fyzických osob, a to v horizontu zdaňovacích období 2000 až 2014. V navazující kapitole jsou dále definovány pojmy legální a nelegální daňový únik, daňová optimalizace, daňová úspora, daňová výhoda, daňová chyba a daň z neznalosti. Součástí této části práce je klasifikace daňových úniků a specifikace činností k zamezení nelegálním daňovým únikům.

V kapitole o legálních daňových únicích jsou analyzovány jednotlivé nezdanitelné části základu daně uplatněné za zdaňovací období 2000 až 2013 a slevy na dani z pohledu jejich uplatňování od jejich vzniku (2005, příp. 2006) do zdaňovacího období 2013 v souboru přiznání konkrétního pracovníka správce daně a za Českou republiku. Navazuje zhodnocení vývoje v oblasti paušálních výdajů; na tomto místě je uveden též hypotetický příklad zdaňování fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby – podnikatele. Následuje komparace vývoje inkasa daně z příjmů fyzických osob v České republice a podkapitolu uzavírá detailní analýza souboru přiznání podaných za zdaňovací období 2013 konkrétnímu pracovníkovi vyměřovacího oddělení včetně provedeného porovnání na data získaná za Českou republiku. V kapitole o nelegálních daňových únicích je zpracován sledovaný soubor, konkrétně též údaje o chybách a nesprávnostech, kterým bylo před vyměřením zabráněno. Součástí kapitoly o nelegálních daňových únicích je specifikace konkrétních chyb a nesprávností, kterých se daňoví poplatníci v rámci svých daňových

přiznání nejčastěji dopouštějí. Samostatně je uvedena problematika nelegálních daňových úniků při uplatňování daňového zvýhodnění na vyživované děti cizinců.

Na závěr je provedeno zhodnocení výsledků a navržena opatření k omezení či zamezení nelegálních daňových úniků ve vybraných oblastech.

Summary

The presented dissertation deals with tax avoidance and tax evasion in regards to personal income tax in the Czech Republic. By way of introduction, a description of the historical development of direct taxes in both international and national contexts is given. Also provided is a definition of individual tax related terms, including tax, tax function, object of tax, tax base, flat rate, non-taxable parts of the tax base, tax abatement, etc. A separate subchapter focuses on personal income taxation methods within the tax periods from 2000 to 2014. The subsequent chapter provides a definition of the terms tax avoidance and tax evasion, tax optimisation, tax savings, tax advantage, tax error and ignorance tax. This section of the dissertation provides a classification of tax avoidance and tax evasion and a breakdown of activities preventing tax evasion.

The chapter on tax avoidance analyses individual non-taxable parts of the tax base applied in the tax period from 2000 to 2013 and tax abatements from the point of view of their application from their generation (2005 or 2006, as applicable) to the 2013 tax period given a set of tax returns of a specific tax administration employee and for the Czech Republic. This is followed by a review of the development of flat rates; a hypothetical example is also provided here, namely that of the taxation of a natural person – an employee and natural person – a business person. This is followed by a comparison of the development of personal income tax collection in the Czech Republic; the subchapter is concluded by a detailed analysis of a set of tax returns filed in the 2013 tax period with a specific assessment department employee, inclusive of a comparison of data obtained for the Czech Republic. The chapter on tax evasion presents an elaboration of a monitored file, specifically also data relating to errors and inaccuracies that were prevented prior to assessment. This chapter includes a specification of the concrete errors and inaccuracies most often made by taxpayers in their tax returns. A separate section is dedicated to tax evasions concerning the application of a tax rebate on the dependent children of foreigners.

The dissertation is concluded by an evaluation of the results and measures are proposed to restrict or prevent tax evasion in selected areas.

Klíčová slova: daň, daň z příjmů fyzických osob, optimalizace daňové povinnosti, legální daňový únik, nelegální daňový únik, daňová úspora, daňová výhoda, daňová chyba, daň z neznalosti, příjmy fyzických osob, nezdanitelné části základu daně, slevy na dani, daňové zvýhodnění, daňový bonus.

Keywords: tax, personal income tax, optimisation of tax liability, tax avoidance, tax evasion, tax savings, tax advantage, tax error, ignorance tax, personal income, non-taxable parts of the tax base, tax abatement, tax rebate, tax bonus.

OBSAH

1	ÚVOD.....	12
2	CÍL PRÁCE A METODIKA.....	14
2.1	Cíl práce.....	14
2.2	Metodika práce	14
3	DAŇ Z PŘÍJMŮ FYZICKÝCH OSOB V ČESKÉ REPUBLICE – TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	16
3.1	Stručný vývoj historie přímého zdaňování.....	16
3.2	Úvod do problému	22
3.2.1	<i>Co je to „daň“?</i>	22
3.2.2	<i>Funkce daní</i>	22
3.2.3	<i>Předmět daně</i>	24
3.3	Klíčové pojmy	25
3.3.1	<i>Základ daně a daňová ztráta</i>	25
3.3.2	<i>Výdajový paušál</i>	25
3.3.3	<i>Sazba daně</i>	26
3.3.4	<i>Nezdanitelné části základu daně</i>	26
3.3.5	<i>Sleva na dani</i>	30
3.4	Postupy zdanění v letech 2000 - 2014.....	33
3.4.1	<i>Paušální daň</i>	33
3.4.2	<i>Daň za více zdaňovacích období</i>	34
3.4.3	<i>Minimální základ daně</i>	34
3.4.4	<i>Společné zdanění manželů</i>	36
3.4.5	<i>Rovná daň</i>	36
3.4.6	<i>Superhrubá mzda</i>	36
3.4.7	<i>Solidární zvýšení daně</i>	37
4	DAŇOVÝ ÚNIK – TEORETICKÁ VÝCHODISKA	38
4.1	Klasifikace daňových úniků	38
4.1.1	<i>Daňové úniky dle Širokého</i>	38
4.1.2	<i>Daňové úniky dle Boňka</i>	40
4.1.3	<i>Daňové úniky dle Kubátové</i>	41
4.1.4	<i>Daňové úniky dle prezentace zveřejněné na stránkách MF ČR</i>	42
4.1.5	<i>Shrnutí</i>	44
4.1.6	<i>Třídění daňových úniků podle počtu zapojených osob</i>	44
4.2	Činnosti k zamezení daňovým únikům	44
4.2.1	<i>Vyhledávací činnost, daňová kontrola, postup k odstranění pochybností</i>	46
4.2.2	<i>Opatření v boji proti daňovým únikům - tři pilíře daňové reformy</i>	46
4.2.3	<i>„Kobra“</i>	47
4.2.4	<i>Analýza činnosti finančních úřadů provedená společností e-office Czech Republic s.r.o.</i>	47
4.2.5	<i>Účtenková loterie (on-line registrace tržeb)</i>	48
4.2.6	<i>Přehled předaných oznámení o podezření ze spáchání trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby za rok 2009 až 2013</i>	49
4.3	Možnosti zvýšení výběru daní podle výzkumů behaviorální ekonomie	50
5	LEGÁLNÍ A NELEGÁLNÍ DAŇOVÉ ÚNIKY NA DPFO V PRAXI.....	52
5.1	Legální daňové úniky – nezdanitelné části základu daně.....	52
5.1.1	<i>Celkový přehled uplatněných nezdanitelných částí základů daně</i>	53

5.1.2	<i>Dary</i>	55
5.1.3	<i>Úroky z úvěrů</i>	56
5.1.4	<i>Penzijní připojištění a penzijní pojištění</i>	57
5.1.5	<i>Pojistné na soukromé životní pojištění</i>	57
5.1.6	<i>Odborové příspěvky</i>	58
5.1.7	<i>Úhrada za další vzdělávání</i>	58
5.2	<i>Legální daňové úniky – slevy na dani</i>	59
5.2.1	<i>Celkový přehled uplatněných slev</i>	59
5.2.2	<i>Sleva na poplatníka, manželku a daňové zvýhodnění</i>	59
5.2.3	<i>Sleva pro poživatele invalidního důchodu, sleva za studium</i>	61
5.3	<i>Legální daňové úniky – výdaje paušálem</i>	63
5.3.1	<i>Výdaje paušálem - přehled</i>	63
5.3.2	<i>Hypotetický příklad zdaňování fyzické osoby – zaměstnanec a fyzické osoby - podnikatele</i>	64
5.4	<i>Komparace vývoje inkasa daně z příjmů fyzických osob v České republice</i>	69
5.5	<i>Detailní analýza souboru daňových přiznání za zdaňovací období 2013, porovnání na data za Českou republiku</i>	71
5.6	<i>Nelegální daňové úniky</i>	75
5.6.1	<i>Nelegální daňové úniky vykázané ve sledovaném souboru před vyměřením</i>	76
5.6.2	<i>Nelegální daňové úniky, kterým bylo zabráněno před vyměřením – přepočty na Českou republiku, hypotetický příklad</i>	81
6	ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ A DOPORUČENÍ	82
7	ZÁVĚR	89
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	92
	SEZNAM OBRÁZKŮ	95
	SEZNAM TABULEK	96
	SEZNAM PŘÍLOH	96

1 ÚVOD

Předložená diplomová práce se zabývá problematikou legálních a nelegálních daňových úniků ve vybraných oblastech daně z příjmů fyzických osob v České republice, tj. na nezdaniitelných částech základu daně, slevách na dani a výdajích paušálem, a to za zdaňovací období 2000 až 2013.

I přes nový trend, kdy se přechází od zdaňování příjmů ke zdaňování spotřeby, zůstává zdaňování příjmů osob, ať fyzických, tak právnických, stále velmi důležitou součástí našeho daňového systému. Na dani z příjmů fyzických osob přitom stát vybere více finančních prostředků než na dani z příjmů právnických osob. Způsob zdaňování příjmů fyzických osob navíc prošel v posledních letech zásadními změnami, ať již se jednalo o minimální základ daně či zvýšení paušálů, které se týkalo pouze podnikatelů nebo o solidární zvýšení daně, jež se týká obou skupin fyzických osob.

Pokud se hovoří o daňových únicích na dani z příjmů, většinou se jedná o daňové úniky ve formě zatajených příjmů či neoprávněně uplatněných výdajů. Oblast nezdaniitelných částí základu daně a slev na dani je v této souvislosti opomíjena, snad až na výjimku neoprávněného uplatňování daňového zvýhodnění na děti, a to především v daňových přiznáních cizinců. Hodnoty uplatňovaných nezdaniitelných částí základu daně a slev na dani přitom nejsou zanedbatelné.

Pravdou je, že doměřená daň na dani z příjmů fyzických osob tvořila např. za zdaňovací období 2013 přibližně 361 mil. Kč, což jsou cca 4 % celkově doměřené daně; na tomto poli zcela jasně vítězí daň z přidané hodnoty, kde byla za všechna zdaňovací období roku 2013 doměřena v České republice daň ve výši cca 7 miliard, tj. přibližně 85 %.¹ V oblasti daně z přidané hodnoty se během posledních let finanční správa stále více setkává s tzv. řetězovými, nebo též karuselovými, podvody. Při takovém obchodování není výjimkou, že prodejní cena výrobce je vyšší než prodejní cena článků řetězce. Dochází tedy k tomu, že jednotliví obchodníci v řetězci prodávají zboží dlouhodobě levněji, než nakoupili; přitom by jejich prodejní cena měla být z logiky věci navýšena např. o marži a přepravu. Tento paradox je způsobený faktem, že organizátoři podvodu od počátku počítají s neodvedením daně z přidané hodnoty. Dále se můžeme také setkat

¹ Ministerstvo financí České republiky. *Daňová statistika*. [on-line]. [cit. 2014-12-21]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/dane/danova-statistika>

s „podnikateli“, kteří jsou živi pouze z daně z přidané hodnoty, resp. z vykazování fiktivních nadměrných odpočtů. Tato daň si tedy pozornost finanční správy jistě zaslouží.

Dalo by se říci, že pokud výše doměřené daně z příjmů tvoří pouze zlomek z celkových doměrků, není efektivní se takovým doměřováním vůbec zabývat. V této souvislosti je třeba kromě roviny ekonomické vzpomenout též rovinu morální. Staří Řekové platili daně dobrovolně - projevovali tím svou občanskou uvědomělost². Současní Češi neoprávněně si snižující daňovou povinnost, se považují za „hrdiny“ a pro větší efekt se svými úspěchy mezi přáteli navíc chlubí. Na těchto příkladech můžeme porovnat daňovou morálku 2. století před naším letopočtem a 21. století. Morálku nelze jednoduše nařídit, vnitřní svědomí každého z nás je ovlivňováno rodinou, školou, okolním prostředím a nakonec také opět námi samotnými. Nakolik táhne pozitivní (morální) příklad a nakolik negativní? Kolik úsilí musí morální silná osobnost vyvinout, aby strhla okolí k tomu, aby se lidé chtěli stát lepšími? A kolik takových osobností jsme za svůj život potkali?

Nelegální daňové úniky, tj. ty úmyslné, byly, jsou a pravděpodobně dlouho budou. Jen jich může být se zlepšující se morálkou méně a mohou být méně závažné. Na druhé straně k daňovým chybám (neúmyslným) by docházelo méně často, kdyby daňové zákony byly srozumitelnější a jednodušší. Jejich komplikovanost a zároveň časté novelizace způsobují, že se nejen daňové subjekty v těchto předpisech orientují jen velmi těžko.

² KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 11-12

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je zpracovat problematiku legálních a nelegálních úniků ve vybraných oblastech daně z příjmů fyzických osob, tj. na nezdanitelných částech základu daně a slevách na dani, včetně navržení opatření jejich omezení, případně zamezení. Dílčí cíle práce spočívají ve vypracování stručného vhledu do historie přímého zdaňování, doplněného o informace, jaká opatření proti daňovým únikům činili naši předci, dále v charakteristice zdaňování příjmů fyzických osob v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013, a to v rozsahu, který souvisí s hlavním tématem práce. K dalším dílčím cílům diplomové práce se řadí zpracování charakteristiky daňových úniků obecně, specifikace legálních daňových úniků ve vybraných oblastech a uplatňování výdajových paušálů jako legálního daňového úniku. Analýza uplatňování nezdanitelných částí základu daně a slev na dani patří k dalším cílům diplomové práce, stejně jako zhodnocení nejčastěji uváděných chyb a nesprávností v daňových přiznáních a detailní zpracování souboru daňových přiznání podaných za zdaňovací období 2013 konkrétnímu pracovníkovi vyměřovacího oddělení s ohledem na nelegální daňové úniky, kterým se v průběhu vyměrování přiznání podařilo zabránit.

2.2 Metodika práce

Z uvedeného cíle vyplývá struktura práce, jež je kromě úvodu, který tvoří první kapitolu, a závěru členěna do čtyř hlavních kapitol. Ve druhé kapitole jsou uvedeny cíle práce a použitá metodika; třetí se soustředí na teoretická východiska zdaňování příjmů fyzických osob v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013 v rozsahu odpovídajícímu hlavnímu tématu práce, čtvrtá kapitola představuje vstup do klíčového problému diplomové práce, tedy oblasti legálních a nelegálních daňových úniků. Předmětem páté kapitoly budou legální a nelegální daňové úniky na nezdanitelných částech základu daně a slevách na dani z příjmů fyzických osob v praktické rovině. Analýzám bude podrobena portfolio konkrétního pracovníka správce daně, zhodnoceny budou též údaje za Českou republiku a následně bude provedena komparace. Navazující část se bude zabývat zhodnocením vývoje využití výdajových paušálů a hypotetický

příklad zdaňování fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby – podnikatele; bude provedena komparace vývoje inkasa daně z příjmů fyzických osob v České republice. V části práce týkající se nelegálních daňových úniků bude zpracována detailní analýza údajů z jednotlivých přiznání konkrétního pracovníka vyměřovacího oddělení, a to s ohledem na nelegální daňové úniky, kterým se v průběhu vyměřování přiznání podařilo zabránit; budou vyčísleny jednak počty přiznání s vykázanými chybami či nesprávnostmi, jednak jejich hodnota. Za účelem zajištění lepší přehlednosti a vyšší vypovídací schopnosti provedené analýzy bude tato část práce doplněna o množství tabulek a grafů a vybrané problémy budou dokumentovány na hypotetických příkladech. Součástí kapitoly bude specifikace konkrétních chyb a nesprávností, kterých se daňoví poplatníci v rámci svých daňových přiznání nejčastěji dopouštějí. Šestá kapitola bude věnována zhodnocení zjištěných výsledků a navrhovaným opatřením k omezení či zamezení nelegálním daňovým únikům.

Zpracování diplomové práce bude založeno na aplikaci vybraných metod vědecké práce, a to především kvantitativního výzkumu, deskripce, analýzy, syntézy, komparace, indukce, dedukce, matematických a statistických metod. Bude využita řada primárních a sekundárních zdrojů. K primárním zdrojům patří poznatky a zkušenosti autorky práce, která působí ve Finanční správě České republiky. Jako sekundární zdroje budou využity informace z odborné literatury, právních norem a dále též informace poskytované Ministerstvem financí České republiky, Ministerstvem průmyslu a obchodu České republiky a Českým statistickým úřadem.

3 DAŇ Z PŘÍJMŮ FYZICKÝCH OSOB V ČESKÉ REPUBLICE – TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V této kapitole bude stručně popsán historický vývoj zdaňování příjmů. Pozornost bude věnována především období od vzniku samostatného československého státu; budou vysvětleny základní pojmy, např. daň, poplatník daně, plátce daně, předmět daně z příjmů fyzických osob, základ daně, daňová ztráta, nezdanitelné části základu daně, slevy na dani, legální a nelegální daňový únik, daňová optimalizace aj.

Zevrubně bude charakterizován vývoj a změny ve zdaňování příjmů fyzických osob od roku 2000 do roku 2014. V tomto období byly v rámci českého daňového systému zavedeny zcela nové postupy, např. společné zdanění manželů, minimální základ daně, paušální daň nebo superhrubá mzda.

3.1 Stručný vývoj historie přímého zdaňování

Daň byla známá našim předkům již ve starověku, její význam byl však pouze druhořadý. Měla formu jednorázového nebo nepravidelného výběru a zpravidla souvisela s výdaji na válečné potřeby. Na svém počátku měla daň naturální povahu. Staří Řekové platili přímé daně zcela dobrovolně, projevovali tak svou občanskou uvědomělost. Stát se naopak přímému vymáhání daní vyhýbal; bylo považováno za nemravné.³

Ve středověku, přibližně od 12. století, se ve střední Evropě začíná uplatňovat obdoba přímé daně, tzv. kontribuce. Jedná se např. o daň z hlavy, daň z majetku nebo daň z hrubého výnosu; v této době mají uvedené daně stále ještě mimořádný a podpůrný charakter. Z dochovaných zpráv se za nejstarší českou přímou daň považuje daň míru, kterou v 10. století zavedl kníže Boleslav. Daň míru byla původně dobrovolná, později však byla změněna na povinnou.⁴

Z důvodu nedostatku spolehlivého a stálého berního aparátu byla ve středověku často využívána profese daňového pachtýře. Ten vybíral buď jednu určitou daň (daňový pacht) nebo všechny daně (potom se jednalo o tzv. generální pacht). Výhoda výběru daní prostřednictvím daňového pachtýře spočívala v úsporách státu, který nemusel budovat

³ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 11-12

⁴ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 13-15

vlastní finanční aparát.⁵ Příjem daňového pachtýře se odvíjel od objemu vybraných daní - na výběru daní byl zcela závislý - a proto bylo v jeho zájmu v co největší míře omezovat daňové nedoplatky či případné úniky.⁶

V období novověku se potom kontribuce mění na pravidelně se opakující zdaňování. V českých zemích činilo daňové zatížení poddaných až 80 % výnosu; tyto vybrané daně ale nebyly použity zpět ve prospěch našich zemí.⁷

V 19. století, kdy nastupuje liberalismus a s ním spojená minimalizace státních zásahů do chodu hospodářství, se objevují snahy omezit význam daní. Z daní měly být hrazeny pouze státní výdaje spojené s vnitřní bezpečností, obranou a právním řádem. Vzhledem ke skutečnosti, že státní potřeby se zvyšovaly (zejména vojenské náklady, sociální výdaje, výdaje na správní a policejní aparát, výdaje na umořování státního dluhu), nejenže nemohla být role daní omezena, naopak vyvstala nutnost zajištění pravidelných státních příjmů, a tak postupně docházelo ke vzniku prvních ucelených daňových soustav. Zároveň se začíná sestavovat bilance státních příjmů a výdajů – státní rozpočet. Tehdejší model důchodové daně začal zohledňovat platební schopnost poplatníka, např. jaké má povolání, stav, místo či počet vyživovaných osob. Následovaly neúspěšné pokusy o zavedení zdaňování důchodů, ovšem od úmyslu zavedení důchodové daně se nakonec upustilo – hospodářské a společenské poměry nebyly příznivé. Zreformována a zavedena tak byla důchodová daň koncem 19. století. Německý ekonom Adolf Wagner, který prosazoval sociálně politický účel danění, představil nové prvky přímého zdaňování - progresivní sazbu daně a osvobození nejnižších daňových základů.⁸

Další změnou je zavedení daňového přiznání, které se stává běžným dokumentem pro výběr daní. V souvislosti s tímto dokumentem upozorňují na přelomu 19. a 20. století mnozí teoretikové na problematiku daňových úniků: od zaměstnanců jsou vybírány daně přímo ze mzdy, což možnost vzniku daňových úniků omezuje, naproti tomu firmy, zdaňující své příjmy na základě daňového přiznání, mohou výsledky svého hospodaření falšovat.⁹

⁵ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 15

⁶ ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 22

⁷ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 17

⁸ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 17-21

⁹ ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 24

Se zřízením samostatného československého státu dne 28. října 1918 se začíná odvíjet novodobá historie českých, resp. československých, daní.¹⁰ V rámci nového organizačního uspořádání vzniká Ministerstvo financí; zákonem č. 2/1918 Sb. z. a n.¹¹ jsou v Československé republice zřízeny nejvyšší správní úřady vč. Úřadu pro správu finanční. Správu přímých daní zabezpečují berní správy, podřízenými orgány jsou pak berní úřady.¹² Byla zavedena jednorázová majetková daň, tzv. dávka z majetku, která měla postihnout (zdanit) všechny majetky nabyté během první světové války, tedy majetky považované za nemorální.¹³

V situaci, kdy stát přebírá stále více hospodářských aktivit a zvyšuje počet svých zásahů do hospodářství (vysoké náklady na poválečnou rekonstrukci, výdaje zdravotní a sociální, výdaje na nerentabilní státní podniky apod.), zvyšuje se též celkové daňové zatížení. Při zdaňování příjmů důchodovou daní s progresivní sazbou se objevují nerovnoměrnosti mezi správně odvedenými daněmi z mezd na straně jedné a daněmi podniků, které závisejí na správnosti podaného přiznání na straně druhé. V nové Československé republice neexistuje jednotná úprava zdaňování (odlišnosti mezi daněním v Čechách a na Slovensku), navíc chybí personál s odbornými znalostmi – vyvstává potřeba nahradit německé a maďarské úředníky českými a slovenskými. Teprve v roce 1927 je vydán první jednotný československý zákon o přímých daních¹⁴, zákon č. 76/1927 Sb. z. a n.¹⁵. Zhruba je použita rakouská úprava, je však zdokonalena a doplněna novými sazbami.¹⁶

Nový daňový zákon rozděluje přímé daně do dvou skupin:¹⁷

- daň důchodová, tzn. daň, které podléhá veškerý příjem domácností (pokud přesahuje tzv. daněproště minimum¹⁸);

¹⁰ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

¹¹ Zákon č. 2/1918 Sb. z. a n., jímž se zřizují nejvyšší Správní úřady ve státě československém

¹² Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

¹³ Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

¹⁴ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 22-23

¹⁵ Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

¹⁶ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 22-23

¹⁷ Zákon č. 76/1927 Sb. z. a n., o přímých daních

- daně výnosové, kam patří všeobecná a zvláštní daň výdělková, daň pozemková, daň domovní, daň rentová, daň z tantiém a daň z vyššího služného.

Tehdejší formulář daňového přiznání, který bylo možno zakoupit v trafice, se skládal ze šesti částí. Obal sloužil jednak jako sumář, jednak jako přiznání k dani důchodové (před reformou zvanou daň z příjmu), další části sloužily pro daň výdělkovou a rentovou. (Pro srovnání se současností: spisek sepsaný vrchním finančním radou, dr. J. Rybou, vydaný v roce 1928 pod názvem „Jak přiznám daň důchodovou, výdělkovou a rentovou, činžovní a obratovou?“ čítá 23 stran formátu A6 a bylo možno jej zakoupit za 1,20 Kč.)¹⁹

V roce 1933, v době, kdy je československá ekonomika zmítána hospodářskou krizí, je v Německu jmenován do funkce říšského kancléře Adolf Hitler. Československému státu vyvstává potřeba zabezpečit vyšší příjmy do státního rozpočtu, zejména na pokrytí výdajů na obranu. Vzhledem k úsporným opatřením za hospodářské krize je československá armáda značně zanedbaná, a proto je potřeba financí na koupi munice, zbraní apod. poměrně vysoká.²⁰ Ke zvýšení příjmů bylo aplikováno jednak zvyšování sazeb stávajících daní²¹, jednak zavedení daní nových, např. branného příspěvku, příspěvku na obranu státu a mimořádné daně ze zisků.²²

Za 2. světové války vybírají daně nově vzniklé protektorátní úřady, jednotlivé daňové zákony se přizpůsobují německým.²³ Objevují se nové daně, jako např. daň z majetku, daň korporační, daň z požární ochrany, daň z přepravy kolejovými vozidly apod. Srážková důchodová daň je nahrazena daní ze mzdy. Nově je zavedena daň z vystěhování a válečný příspěvek k důchodové dani (jako kompenzace neúčasti Čechů

¹⁸ ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 30

¹⁹ RYBA, J., *Jak přiznám daň důchodovou, výdělkovou a rentovou, činžovní a obratovou?*, s. 5-23

²⁰ Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

²¹ Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

²² ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 32

²³ Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

při obraně Říše) a rasově diskriminační přírážka k důchodové dani, která postihuje Židy, Poláky a Romy.²⁴

Po osvobození v roce 1945 je prezidentem republiky kromě jiného obnovena i oblast hmotných daňových předpisů, a to na prvorepublikový stav.²⁵

K razantním přeměnám daňové správy dochází po komunistickém převratu v roce 1948. Jsou zrušeny stávající daňové úřady a výkon daňové správy je přenesen na národní výbory. Zaváděné daně odpovídají socialistickému hospodaření. Přerod daňové soustavy kulminuje v roce 1952 daňovou reformou, která od 1. 1. 1953 ruší všechny stávající daně a zavádí následující²⁶:

- daň z obratu;
- daň z výkonů (od roku 1962 je součástí daně z obratu);
- daň ze mzdy;
- zemědělská daň;
- daň z příjmů obyvatelstva;
- daň živnostenská (zrušena v roce 1961);
- daň z literární a umělecké činnosti;
- důchodová daň družstev a jiných organizací;
- domovní daň;
- poplatky místní, soudní, správní, notářské a arbitrážní.

Po daňové reformě následuje k 1. červnu 1953 reforma měnová, v jejímž důsledku koupěschopnost obyvatelstva klesá a hospodářství se zpomaluje. Následkem reformy zanikají provozovny živnostníků a drobných podnikatelů, kteří přišli touto reformou

²⁴ Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

²⁵ Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

²⁶ Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

o provozní kapitál; následně jsou tyto malé podniky pohlceny státními monopoly nebo družstvy podporovanými státem.²⁷

V letech 1945 až 1989 má v československém státu, vzhledem k socialistickému zřízení a s tím spojeným centrálním plánováním ekonomiky, zcela dominantní podíl na zdaňování příjmů obyvatel daň ze mzdy (např. v bývalé České a Slovenské Federativní republice činila tato daň přes 90 % výnosů přímých daní vybíraných od obyvatelstva). Socialistický daňový systém se vyznačoval značnou neprůhledností a neefektivností.²⁸

V roce 1990 vzniká Československá federativní republika²⁹, která se jako Česká a Slovenská Federativní republika k 31. 12. 1992 rozpadá. K 1. 1. 1993 potom vzniká oddělená samostatná Česká republika³⁰; je zavedena zcela nová daňová soustava, která je adaptována na tržní podmínky.³¹

V rámci daňové reformy jsou změněny hmotné i procesní předpisy a zavedeny tyto daně³²:

- daň z přidané hodnoty;
- spotřební daně (např. z lihu a lihovin, z tabáku a tabákových výrobků, z piva);
- daň z příjmů fyzických osob;
- daň z příjmů právnických osob;
- daň z nemovitostí (od r. 2014 daň z nemovitých věcí);
- daň silniční;
- daň dědická (od r. 2014 zařazena do daně z příjmů);
- daň darovací (od r. 2014 zařazena do daně z příjmů);
- daň z převodu nemovitostí (od r. 2014 daň z nabytí nemovitých věcí).

²⁷ SMRČKA, L. *Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu*, s. 143

²⁸ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 26

²⁹ Ústavní zákon č. 81/1990 Sb., o změně názvu Československé socialistické republiky

³⁰ US72/92 Usnesení Federálního shromáždění ze dne 17. prosince 1992 o ústavnosti procesu zániku České a Slovenské Federativní Republiky a vzniku nástupnických států

³¹ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 26

³² Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>

3.2 Úvod do problému

3.2.1 Co je to „daň“?

Odborníci definují daň s různými, většinou drobnými, rozdílnostmi. Kubátová³³ vymezuje pojem daň takto: „Daň je definována jako povinná, nenávratná, zákonem určená platba do veřejného rozpočtu. Je to platba neúčelová a neekvivalentní.“

Povinnost odvádět daň může být stanovena na pravidelné intervaly, např. daň z příjmů, nebo nepravidelně (v návaznosti na splnění jistých skutečností), např. dědická daň, darovací daň, daň z nabytí nemovitých věcí. Pokud se hovoří o neúčelovosti daně, znamená to, že při výběru daně není vymezen konkrétní účel jejího použití, stává se jednou ze složek (a to velmi významnou, jak bude uvedeno dále) celkových příjmů veřejných rozpočtů, z nichž jsou potom hrazeny veřejné výdaje (např. výdaje na obranu, policii, zdravotnictví, zahraniční politiku, sociální politiku apod.). Neekvivalentností se rozumí, že zaplacením daně nevzniká nárok na jakékoliv plnění ze strany státu.³⁴ Daň se řadí mezi neúvěrové veřejné příjmy.³⁵

3.2.2 Funkce daní

Aby mohl stát plnit své základní funkce, musí disponovat finančními prostředky. Za základní příjmy veřejných rozpočtů jsou pokládány především daně, poplatky a půjčky³⁶; příjmy získané výběrem daní v hodnotě celkových příjmů dominují (viz Obr. 1). Z vybraných peněžních prostředků jsou hrazeny výdaje veřejných rozpočtů, např. ochrana životního prostředí, starobní důchody, národní obrana, zdravotní péče, sociální péče, vzdělávání, ochrana obyvatelstva, výstavba a údržba silnic, veřejné osvětlení apod.

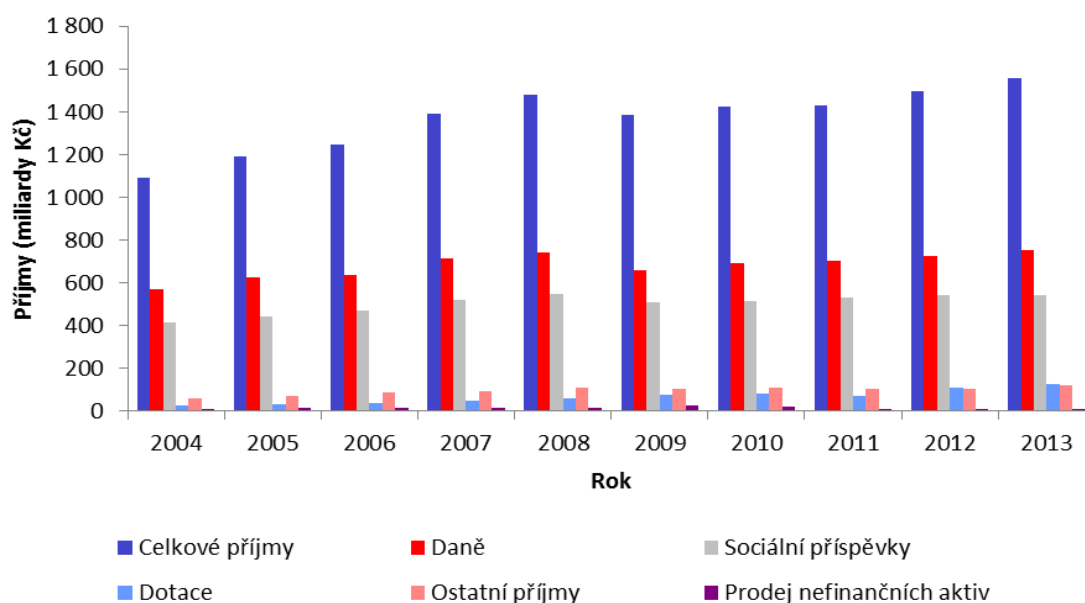
³³ KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*, s. 13

³⁴ KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*, s. 13

³⁵ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 27

³⁶ ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 9

Příjmy veřejných rozpočtů ČR v letech 2004 až 2013

Obr. 1 - Příjmy veřejných rozpočtů České republiky v letech 2004 až 2013 v mld. Kč³⁷

Za nejvýznamnější, primární, funkci daní je považována **funkce fiskální**, která se prolíná se všemi ostatními úlohami daní. Fiskální funkcí se rozumí získávání zdrojů na financování veřejných výdajů.³⁸

Funkce alokační nabývá na významu v případech, kdy trh projevuje v alokaci zdrojů neefektivnost, a to především v zajišťování veřejných statků jak čistých (např. hasičské služby, služby veřejného osvětlení, služby prokuratury, výstavba a údržba silnic, veřejná správa), tak smíšených (např. školství, veřejné parky). Spotřeba čistých veřejných statků je nedělitelná, není tedy možné určit jednotlivci cenu za spotřebu toho kterého veřejného statku a zároveň není možné vyloučit jedince ze spotřeby (používání chodníku, silnice, veřejné osvětlení); přitom jedinec není ochoten se na úhradě nákladů na tyto statky dobrovolně podílet. Z těchto důvodů používá stát prostředky vybrané formou daní k financování veřejných statků.³⁹

³⁷ Vlastní zpracování na základě: Ministerstvo financí České republiky. *Fiskální výhled ČR – listopad 2014*. [on-line]. [cit. 2014-12-09]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/prognozy/fiskalni-vyhled/2014/fiskalni-vyhled-listopad-2014-19775>

³⁸ KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*, s. 17

³⁹ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 44-45

Funkce redistribuční vyplývá ze snahy státu o spravedlivější rozdělování důchodů a majetku; určité zmírnění sociální důchodové nerovnosti spočívá v přesunu části důchodů a bohatství od bohatších k chudším (např. progresivní sazby daně versus podpora v nezaměstnanosti). Příliš velké sociální rozdíly mohou být původcem sociálních ořesů společnosti a z toho vyplývajících ekonomických ztrát.⁴⁰

Funkce stabilizační přispívá ke zmírňování cyklických výkyvů v ekonomice a umožňuje tak cenovou stabilitu a dostatečnou zaměstnanost.⁴¹

3.2.3 *Předmět daně*

Daň z příjmů fyzických osob (dále též „DPFO“) patří mezi přímé důchodové daně. Je upravena zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů (dále „zákon o daních z příjmů“).⁴²

Poplatníkem daně z příjmů fyzických osob se podle ustanovení § 2 zákona o daních z příjmů rozumí fyzická osoba, rezident nebo nerezident České republiky.

Plátcem daně z příjmů fyzických osob je dle ustanovení § 38c zákona o daních z příjmů osoba, která je dle zákona o daních z příjmů povinna odvést správci daně daň (daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti nebo srážkovou daň), kterou vybrala nebo srazila poplatníkům daně.

Dani z příjmů fyzických osob podléhají příjmy, resp. předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou příjmy, uvedené v § 3 odst. 1 zákona o daních z příjmů, a to:

- příjmy ze závislé činnosti;
- příjmy ze samostatné činnosti;
- příjmy z kapitálového majetku;
- příjmy z nájmu;
- ostatní příjmy.

Ustanovení § 3 odst. 2 zákona o daních z příjmů uvádí, že zdanění podléhá příjem jak peněžní, tak nepeněžní, tak dosažený směnou.

⁴⁰ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 48-49

⁴¹ KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*, s. 16

⁴² Následující podkapitoly budou vycházet ze znění zákona platného k 1.1.2014.

3.3 Klíčové pojmy

3.3.1 Základ daně a daňová ztráta

Pojem základ daně a daňová ztráta je definován v ustanovení § 5 zákona o daních z příjmů. V případě, že úhrn příjmů dosažených ve zdaňovacím období převyšuje úhrn výdajů vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů, hovoříme o **základu daně**. V případě, že suma příjmů dosažených ve zdaňovacím období je nižší než suma výdajů vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů, jedná se o **ztrátu**. Daňová ztráta patří mezi tzv. položky odčitatelné od základu daně (§ 34 zákona o daních z příjmů).

Dílním základem daně se rozumí základ daně podle jednotlivých druhů příjmů. Existuje tedy dílní základ daně podle § 6, dílní základ daně podle § 7 apod. Základ daně z příjmů fyzických osob potom tvoří součet dílních základů daně.

Do základu daně se nezahrnují a do priznání k dani z příjmů fyzických osob nevstupují příjmy od daně osvobozené a příjmy vybírané zvláštní sazbou daně podle § 36 zákona o daních z příjmů.

3.3.2 Výdajový paušál

Poplatník může uplatňovat buď výdaje prokazatelně vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů, pak je povinen vést daňovou evidenci nebo účetnictví; nebo může uplatnit výdaje procentem z příjmů, tzv. **výdajový paušál**. Pokud poplatník uplatňuje tento výdajový paušál, je povinen vést záznamy o příjmech a evidenci pohledávek, nemusí však vést ani daňovou evidenci ani účetnictví. V zákonu o daních z příjmů jsou stanoveny v § 7 odst. 7 tyto výše výdajových paušálů:

- 80 % z příjmů ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a z příjmů z živnostenského podnikání řemeslného⁴³;
- 60 % z příjmů z živnostenského podnikání, s výjimkou příjmů ze živnostenského podnikání řemeslného;
- 40 % z příjmů z jiného podnikání než ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a než z živnostenského podnikání nebo z příjmů z užití nebo

⁴³ Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, ve znění pozdějších předpisů, příloha č. 1

poskytnutí práv z průmyslového vlastnictví nebo z autorských práv; maximálně lze uplatnit výdaje do částky 800 000 Kč;

- 30 % z příjmů z nájmu majetku zařazeného v obchodním majetku; maximálně lze uplatnit výdaje do částky 600 000 Kč.

Způsob uplatnění výdajů procentem z příjmů nelze zpětně měnit.

3.3.3 Sazba daně

Počínaje zdaňovacím obdobím roku 2008 je v České republice stanovena daň ve výši 15 %, která je též nazývána jako „rovná daň“. Vypočítá se dle § 16 zákona o daních z příjmů ze základu daně sníženého o nezdaniitelné části základu daně a odčitatelné položky, před výpočtem daně se základ daně zaokrouhlí na celá sta korun českých dolů.

Pozn.: ve zdaňovacím období 2013, 2014 a 2015 se vypočtená daň v zákonem daných případech navyšuje o tzv. solidární zvýšení daně (blíže viz str. 37).

3.3.4 Nezdaniitelné části základu daně

Poplatník má možnost optimalizovat si svou daňovou povinnost odečtením tzv. nezdaniitelných částí základu daně. Jedná se o položky, jejichž poskytování, resp. využívání je státem podporováno; stát zároveň může ovlivňovat ekonomické chování daňových subjektů. Za určitých, zákonem daných, podmínek lze tedy od základu daně odečíst:

Bezúplatné plnění (dříve dary)

Jedná se podle § 15 odst. 1 zákona o daních z příjmů o bezúplatné plnění poskytnuté např. obcím, krajům, organizačním složkám státu nebo právníkům osobám se sídlem na území České republiky, a to na financování vědy, vzdělávání, výzkumu, vývoje, kultury, školství, na ochranu zvířat, na sociální, zdravotnické, ekologické, sportovní, náboženské a jiné účely. Pro uplatnění této položky musí být splněna podmínka výše plnění, a to minimálně 2 % ze základu daně nebo minimální hodnota 1 000 Kč.

Darování krve bezpříspěvkovým dárcem se hodnotí částkou 2 000 Kč za jeden odběr, přičemž odběrem se rozumí odběr krve nebo jejích složek, např. plasmy, kostní

dřeně, krevních destiček nebo jiných složek. Jedná se o odběr provedený v jednom dni, a to i v případě odběru více složek krve⁴⁴.

Poplatník nárok na uplatnění prokazuje předložením dokladu, který splňuje předepsané náležitosti (např. kdo dar přijal, hodnota a předmět daru, na co byl dar poskytnut a kdy byl darován).⁴⁵

Celkem lze odečíst za zdaňovací období hodnotu darů maximálně do výše 15 % základu daně.

Fyzické osoby nejčastěji uplatňují v této položce darování krve a plasmy.

Úroky

Od základu daně lze dle § 15 odst. 3 zákona o daních z příjmů odečíst úroky zaplacené ve zdaňovacím období z úvěru ze stavebního spoření nebo úroky z hypotečního úvěru. Úvěr musí být poskytnut bankou nebo stavební spořitelnou a musí být použit na financování zákonem vymezených bytových potřeb (výstavba rodinného nebo bytového domu nebo jednotky bez nebytového prostoru; koupě pozemku, na kterém bude zahájena výstavba do čtyř let od data uzavření úvěrové smlouvy; koupě bytového nebo rodinného domu (i rozestavěné stavby) nebo jednotky, která nezahrnuje nebytový prostor; splacení vkladu právnické osobě jejím členem za účelem získání práva nájmu nebo jiného užívání bytu nebo rodinného domu; údržba a změna bytového nebo rodinného domu, bytu v nájmu nebo užívání nebo jednotky, která nezahrnuje nebytový prostor; úhrada za převod podílu v obchodní korporaci jejím členem uskutečněná v souvislosti s převodem práva nájmu nebo jiného užívání bytu; splacení úvěru nebo zápůjčky použitých poplatníkem na financování bytových potřeb podle písmen a) až g), pokud jsou splněny podmínky pro tyto bytové potřeby)

Jako nezdanitelnou část základu daně nesmí poplatník uplatnit úroky z úvěru na financování bytové potřeby, ze které plyne příjem ze samostatné činnosti.

Úroky z úvěru může uplatnit pouze účastník smlouvy o úvěru, a to za splnění dalších podmínek uvedených v § 15 odst. 4 zákona o daních z příjmů. Je to např. podmínka trvalého bydlení v úvěrované bytové potřebě (trvalé bydlení vlastní nebo manželky, dětí,

⁴⁴ Pokyn D-6 Generálního finančního ředitelství, k § 15 odst. 1

⁴⁵ Pokyn D-6 Generálního finančního ředitelství, k § 15 odst. 1

rodičů, prarodičů), podmínka vlastnictví (prokazuje se výpisem z listu vlastnictví) nebo v případě výstavby bytové potřeby stavební povolení. Doklady, kterými poplatník prokáže nárok na uplatnění odečtu úroků, jsou uvedeny v § 38l zákona o daních z příjmů. Celková částka úroků, kterými lze snížit základ daně, nesmí překročit za jednu společně hospodařící domácnost 300 000 Kč za zdaňovací období.

Uplatnění úroků z úvěru patří z hlediska počtu případů k nejčastěji využívaným legálním daňovým únikům; z hlediska výše úspory je tato položka nejvýznamnější.

Príspevek podle § 15 odst. 5 zákona o daních z příjmů na:

- **penzijní připojištění se státním příspěvkem;**
- **penzijní pojištění;**
- **doplňkové penzijní spoření.**

U penzijního připojištění se státním příspěvkem se jedná o smlouvy uzavřené mezi poplatníkem a penzijní společností; lze uplatnit příspěvky snížené o 12 000 Kč.

U penzijního pojištění musí poplatník uzavřít smlouvu s institucí penzijního pojištění. Dále musí splňovat podmínku výplaty plnění až po 60 kalendářních měsících a současně nejdříve v roce, kdy poplatník dosáhne 60 let.

V případě doplňkového penzijního spoření musí být smlouva uzavřena mezi poplatníkem a penzijní společností. Částka příspěvku, kterou lze od základu daně odečíst, se rovná souhrnu příspěvku sníženému o 12 000 Kč.

Celková suma uplatněná podle tohoto ustanovení může za zdaňovací období činit maximálně 12 000 Kč.

Pokud poplatníkovi zanikne penzijní připojištění se státním příspěvkem, penzijní pojištění nebo doplňkové penzijní spoření bez nároku na jednorázové vyrovnání, penzi nebo jednorázové plnění z penzijního pojištění a zároveň bylo vyplaceno odbytné nebo obdobné plnění – jedná se tedy především o případy, kdy je smlouva zrušena – je poplatník povinen podat za období, kdy k zániku došlo, daňové přiznání, ve kterém příspěvky, o něž snížil v předchozích obdobích svůj základ daně, dodaní.

Legální daňový únik ve formě snižování daňové povinnosti odečtením příspěvků na penzijní připojištění od základu daně patří mezi nejčastěji frekventované.

Pojistné na soukromé životní pojištění

V rámci ustanovení § 15 odstavec 6 zákona o daních z příjmů lze odečíst hodnotu pojistného zaplaceného ve zdaňovacím období na poplatníkově soukromé životní pojištění. Pro možnost uplatnění musí smlouva uzavřená mezi poplatníkem a pojišťovnou splňovat následující podmínky: poplatník je pojistníkem a zároveň pojištěným; ve smlouvě je sjednána výplata pojistného plnění po uplynutí 60 měsíců od uzavření smlouvy a současně nejdříve v roce, kdy poplatník dosáhne věku 60 let; pokud je ve smlouvě pevně sjednaná pojistná částka pro případ dožití, tak v případě pojistné doby 5 až 15 let včetně musí činit pojistná částka alespoň 40 000 Kč; v případě pojistné doby více než 15 let musí činit pojistná částka alespoň 70 000 Kč.

Poplatník může uplatnit maximálně 12 000 Kč na zdaňovací období.

Pokud poplatníkovi zanikne pojištění nebo dojde ke změně pojistné smlouvy tak, že již nespĺňuje podmínky pro uplatnění podle zákona o daních z příjmů, je poplatník povinen částky uplatňované v minulých zdaňovacích obdobích dodanit ve svém priznání k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období, ve kterém dojde k zániku nebo změně pojištění. Poplatník nedodaňuje částky uplatněného pojistného z pojistných smluv, ze kterých není vyplaceno odbytné a zároveň je kapitálová hodnota pojištění nebo rezerva převedena na novou pojistnou smlouvu, která podmínky pro uplatnění těchto příspěvků splňuje.

Možnost snížit základ daně o příspěvky na životní pojištění je poplatníky využívána vůbec nejčastěji; zároveň však tato položka patří z důvodu nesplnění podmínek k nejčastěji dodávaným.

Členské příspěvky odborové organizaci

Jedná se o příspěvky zaplacené členem odborové organizace. Poplatník může podle ustanovení § 15 odst. 7 zákona o daních z příjmů odečíst maximálně 1,5 % ze zdanitelných příjmů ze závislé činnosti, kromě příjmů podle § 6 zákona o daních z příjmů, které byly zdaněny srážkovou daní podle § 36 zákona o dani z příjmů fyzických osob. Maximálně může být za zdaňovací období uplatněna částka ve výši 3 000 Kč.

3.3.5 Sleva na dani

Poplatník může uplatnit za zdaňovací období při splnění podmínek slevy, které odečítá až z vypočítané daně. Výčet slev, včetně jejich výše, upravuje ustanovení § 35ba a 35c zákona o daních z příjmů. Jedná se o následující:

Základní sleva (na poplatníka)

Všichni poplatníci uvedení v ustanovení § 2 zákona o daních z příjmů si mohou uplatnit slevu na poplatníka ve výši 24 840 Kč. Výjimku za zdaňovací období kalendářního roku 2013 tvořili poplatníci, kteří k 1. 1. 2013 pobírali starobní důchod.

Tato výjimka byla zrušena Ústavním soudem, konkrétně nálezem sp. zn. Pl. ÚS 31/13, který byl plénem Ústavního soudu přijat dne 10. 7. 2014. Ústavní soud tímto nálezem vyhověl skupině senátorů: rozhodl o neústavnosti dosavadní regulace slevy na dani v případě pracujících starobních důchodců.⁴⁶ Poplatníci, kteří k 1. 1. 2013 pobírali starobní důchod, jsou oprávněni podat za zdaňovací období 2013 dodatečné daňové přiznání (v případě, že jim provedl roční zúčtování zaměstnavatel, pak podávají ke správci daně řádné daňové přiznání), ve kterém slevu na poplatníka uplatní a na základě žádosti o vrácení přeplatku jim je vyplacena hodnota vratitelného přeplatku zpět.

Sleva na manžela/manželku

Pokud s poplatníkem žije ve společně hospodařící domácnosti manželka a pokud má tato manželka vlastní příjem nižší než 68 000 Kč za zdaňovací období, může poplatník podle § 35ba zákona o daních z příjmů uplatnit na vyživovanou manželku slevu v částce 24 840 Kč. Pakliže je manželka držitelem průkazu ZTP/P, lze uplatnit dvojnásobek této částky, tedy 49 680 Kč. Do příjmů manželky se počítají všechny hrubé příjmy (tzn. příjmy nesnížené o výdaje), příjmy osvobozené od daně z příjmů fyzických osob, nemocenské dávky, invalidní důchod, podpora v nezaměstnanosti, starobní důchod apod. Do příjmů manželky se naopak nepočítá např. rodičovský příspěvek, dávky péčovské péče, porodné,

⁴⁶ Ústavní soud. *Ústavní soud ke slevě na dani pro pracující důchodce*. [on-line]. [cit. 2014-12-10]. Dostupné z WWW:
http://www.usoud.cz/aktualne/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=2563&cHash=7cf7ad385ffbf9667f9201e0d6c8be61

pohřebné, státní příspěvky na penzijní připojištění, stipendium nebo příspěvek na péči o osobu blízkou.⁴⁷

Základní sleva na invaliditu

Výše této slevy je stanovena v § 35ba zákona o daních z příjmů na 2 520 Kč. Poplatník prokazuje nárok na poskytnutí slevy rozhodnutím o přiznání invalidního důchodu a dokladem o výplatě důchodu (§ 38l odst. 2 zákona o daních z příjmů).

Rozšířená sleva na invaliditu

Poplatník splňující podmínku pro uplatnění této slevy může snížit svou daň o 5 040 Kč; k prokázání nároku na poskytnutí slevy předloží podle § 38l odst. 2 rozhodnutí o přiznání invalidního důchodu a doklad o výplatě důchodu.

Sleva na držitele průkazu ZTP/P

V případě, že poplatník je držitelem průkazu ZTP/P, má možnost dle ustanovení § 35ba zákona o daních z příjmů snížit svou daň o 16 140 Kč; nárok na poskytnutí slevy prokáže podle § 38l odst. 2 předložením průkazu ZTP/P.

Sleva na studenta

Na základě ustanovení § 35ba zákona o daních z příjmů může slevu ve výši 4 020 Kč uplatnit do svých 26 let poplatník, který se soustavně připravuje na budoucí povolání studiem. V případě doktorského studia může tuto slevu uplatnit až do svých 28 let. Poplatník prokazuje nárok na slevu podle § 38l odst. 2 potvrzením o studiu.

K oprávněnému uplatnění slevy na manžela/manželku, základní i rozšířené slevy na invaliditu, slevy na držitele průkazu ZTP/P a slevy na studenta musí poplatník splňovat podmínky uvedené v § 35ba odst. 2. Počínaje rokem 2013 může předmětné slevy navíc uplatnit pouze poplatník, který je rezidentem členského státu Evropské unie, Norska nebo Islandu. Rozšířením tohoto ustanovení reagoval zákonodárce na situaci při zneužívání slev v předcházejících letech (např. podnikatelé a zaměstnanci z Mongolska a Vietnamu).

⁴⁷ Pokyn D-6 Generálního finančního ředitelství, k § 35ba odst. 1 písm. b)

Daňové zvýhodnění na vyživované dítě

Daňové zvýhodnění může poplatník uplatnit podle ustanovení § 35c zákona o daních z příjmů ve výši 13 404 Kč (od roku 2015 na druhé dítě 15 804 Kč za rok, na třetí a každé další dítě 17 004 Kč za rok) na vyživované dítě (na dítě ZTP/P 26 808 Kč), které s ním žije ve společně hospodařící domácnosti na území členského státu Evropské unie, Norska nebo Islandu. Daňové zvýhodnění lze uplatnit i na děti, které dočasně pobývají mimo domácnost (např. z důvodu studia).

Poplatník uplatňuje daňové zvýhodnění formou slevy na dani nebo formou daňového bonusu nebo kombinací slevy a bonusu. Nejprve si vypočtenou daň sníží o slevu na dani, a to až do výše daňové povinnosti. Pokud nárok poplatníka na daňové zvýhodnění převyšuje vypočtenou daňovou povinnost, uplatní poplatník daňový bonus, pokud měl ve zdaňovacím období příjem podle § 6, 7, 8 nebo 9 zákona o daních z příjmů alespoň ve výši šestinásobku minimální mzdy, tj. 48 000 Kč (od roku 2014 ve výši 51 000 Kč). Výši minimální mzdy upravuje nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.⁴⁸

Ustanovení § 35c odst. 3 zákona o daních z příjmů stanoví minimální částku daňového bonusu na 100 Kč a maximální na 60 300 Kč ročně.

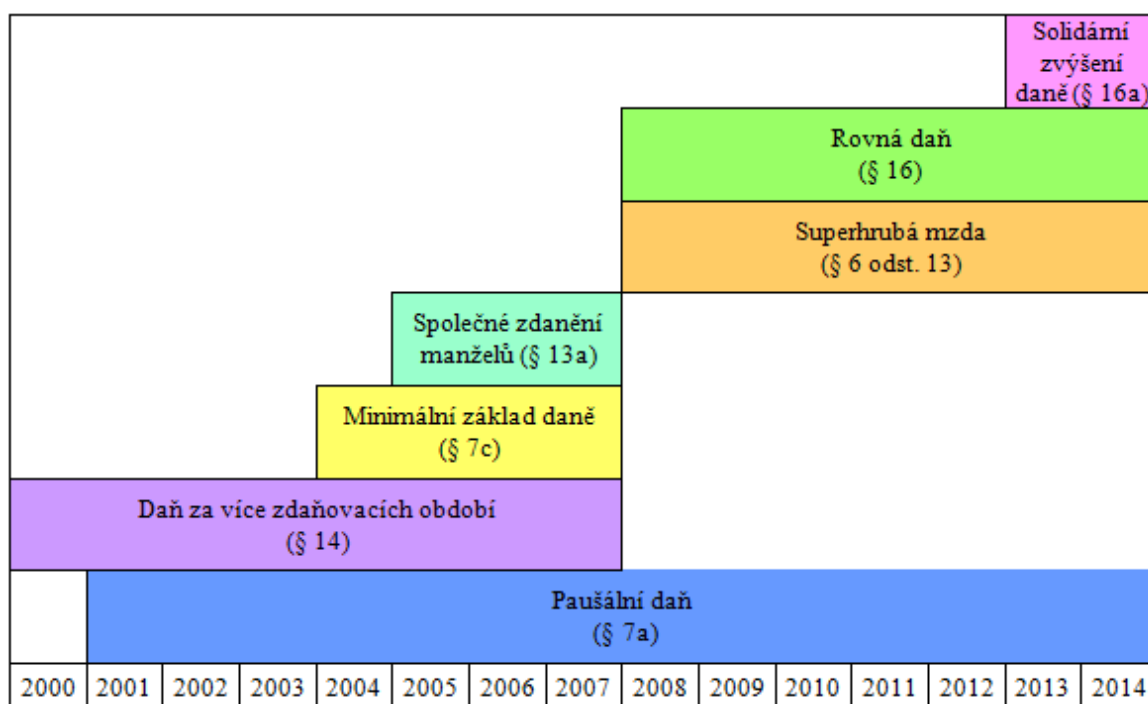
Zákon o daních z příjmů stanoví, jaké dítě je považováno za vyživované (§ 35c odst. 6: dítě vlastní nebo osvojenec, dítě druhého z manželů, dítě v péči, která nahrazuje péči rodičů a vnuk nebo vnuk druhého z manželů, pokud rodiče vnuka nemají příjmy, ze kterých by mohli daňové zvýhodnění uplatnit). Vždy musí být splněna podmínka ustanovení § 35c odst. 6 zákona o daních z příjmů, že dítě žije s poplatníkem ve společně hospodařící domácnosti.

Daňové zvýhodnění může podle § 35c odst. 9 zákona o daních z příjmů uplatnit v jednom zdaňovacím období (případně v tomtéž kalendářním měsíci) vždy jen jeden poplatník.

⁴⁸ Nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

3.4 Postupy zdanění v letech 2000 - 2014

Tato kapitola obsahuje postupy zdaňování příjmů fyzických osob, které byly v průběhu let 2004 až 2014 zrušeny nebo naopak nově zavedeny. Jednalo se o paušální daň, zdaňování více období, minimální základ daně, společné zdanění manželů, rovnou daň, superhrubou mzdu a solidární zvýšení daně. Pro přehlednost je platnost postupů znázorněna na časové ose, viz Obr. 2. Podrobněji budou jednotlivé způsoby zdaňování popsány v následujících podkapitolách.

Obr. 2 - Postupy zdanění v České republice v letech 2000 až 2014⁴⁹

3.4.1 Paušální daň

Ve zdaňovacím období roku 2001 byla zavedena možnost stanovit (sjednat se správcem daně) daň paušální částkou podle § 7a zákona o daních z příjmů.

Poplatník s příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, s příjmy ze živnostenského podnikání nebo s příjmy z jiného podnikání, pokud nemá zaměstnance nebo spolupracující osoby, není společníkem společnosti a roční výše jeho příjmů v bezprostředně předcházejících třech zdaňovacích obdobích nepřesáhla 5 milionů Kč,

⁴⁹ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

může požádat o stanovení daně paušální částkou. Žádost musí být podána nejpozději do 31. ledna běžného zdaňovacího období a daň je splatná nejpozději do 15. prosince běžného zdaňovacího období. Poté, co s poplatníkem projedná správce daně výši daně, stanoví ji rozhodnutím na základě poplatníkem sdělených předpokládaných příjmů a předpokládaných výdajů. Minimální výše po odečtení předpokládaných slev musí činit nejméně 600 Kč za zdaňovací období. Poplatník podává přiznání k dani z příjmů jen v případě, že získané příjmy převýší předpokládané příjmy o 15 000 Kč za zdaňovací období.

Toto ustanovení je dosud platné, možnost sjednat si paušální daň je ale poplatníky využívána minimálně, protože pro ně není výhodná.

3.4.2 *Daň za více zdaňovacích období*

Použitím ustanovení § 14 zákona o daních z příjmů mohl poplatník příjmy, které byly výsledkem několikaleté činnosti, případně plynuly z využití práv a věci najednou za více let, zdanit ve více, nejvýše však ve třech, poměrných částech. Příjmy z lesního hospodářství, pokud byly dosaženy těžbou dřeva, bylo možné rozdělit až do deseti poměrných částí a příjmy z činností předběžného konkursního zvláštního zástupce správce a vyrovnávacího správce mohl poplatník rozdělit až na pět poměrných částí.

Poplatníkovi byla tímto institutem umožněna optimalizace daňové povinnosti: vzhledem k tehdy platné progresivní sazbě poplatník rozdělením příjmu do více období zabránil zdanění celkového příjmu vyšší sazbou a rozdělený příjem potom danil sazbou nižší.

V praxi nebyl tento způsob zdanění příliš využíván; výpočet daně z příjmů dosažených za více zdaňovacích období byl možný naposledy za zdaňovací období roku 2007 (se zavedením rovné daně ztratil význam).

3.4.3 *Minimální základ daně*

Z důvodu omezování daňových úniků byl poprvé za zdaňovací období roku 2004 uplatněn institut minimálního základu daně podle § 7c zákona o daních z příjmů. Toto ustanovení se vztahovalo pouze na podnikající fyzické osoby a jeho použitím docházelo

k odvodu minimální daně, která odpovídala přibližně jedné polovině daně odváděné z průměrné mzdy.⁵⁰

Výše minimálních základů daně platných v jednotlivých zdaňovacích obdobích jsou uvedeny v Tab. 1.

Tab. 1 - Přehled minimálních základů daně ve zdaňovacích obdobích 2004 – 2007⁵¹

Zdaňovací období	Výše minimálního základu daně v Kč
2004	101 000
2005	107 300
2006	112 950
2007	120 800

Minimálnímu základu daně podléhaly fyzické osoby s příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství nebo s příjmy ze živnosti či z jiného podnikání podle zvláštních předpisů. Zákon o daních z příjmů vymezoval výjimky, za kterých poplatník minimální základ daně ve svém daňovém přiznání nevykazoval. Jednalo se např. o tyto situace: poplatník zahájil nebo ukončil svou podnikatelskou činnost, pobíral rodičovský příspěvek, byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu, soustavně se připravoval na budoucí povolání studiem aj.

Minimální základ daně měl plošně postihnout daňové úniky, především krácení tržeb, které správce daně obtížně jak zjišťuje, tak prokazuje, nebo neoprávněné zvyšování výdajů, které lze v některých případech zjistit i prokázat správcem daně poměrně snadno, rozhodně ale ne v takové kvantitě, kterou obsáhl institut minimálního základu daně.

Se zvýšením slevy na poplatníka ze 7 200 Kč na 24 840 Kč ztratil minimální základ daně v tehdejší úpravě svůj smysl (zvýšení slevy znamenalo zvýšení nezdanitelného minima z 60 000 Kč v roce 2007 na 165 600 Kč v roce 2008).⁵²

⁵⁰ Sněmovní tisk 402/0, část č. 1/10 - Novela zákona o daních z příjmů - EU. Důvodová zpráva: k bodu 47 - § 7c. s. 102

⁵¹ Vlastní zpracování na základě Pokynů k vyplnění přiznání k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období (kalendářní rok) 2004, 2005, 2006 a 2007

⁵² BĚHOUNEK, P., Daňová reforma od 1.1.2008. *Daně a právo v praxi* č. 6, s. 5

3.4.4 Společné zdanění manželů

Možnost manželů společně zdanit své příjmy podle ustanovení § 13a zákona o daních z příjmů mohli poplatníci využít od zdaňovacího období roku 2005 do zdaňovacího období roku 2007.

K uplatnění tohoto způsobu zdanění museli manželé splňovat podmínku společné domácnosti a podmínku vyživovat ve společné domácnosti alespoň jedno dítě.

Pokud manželé ve svých přiznáních k dani z příjmů uplatnili společné zdanění, nemohli po uplynutí lhůty pro podání daňového přiznání měnit způsob stanovení základu daně.

Možnost společného zdanění příjmů manželů byla využívána vysokým počtem poplatníků. Daňové zatížení domácností se tímto způsobem běžně snižovalo o desetitisíce korun ročně.

3.4.5 Rovná daň

V letech 2000 až 2007 se příjmy zdaňovaly podle klouzavě progresivní stupnice daňové sazby. Sazba daně z příjmů fyzických osob činila 12 %, 15 %, 19 %, 25 % a 32 % a použití konkrétní sazby se odvíjelo od výše příjmů. Skutečností je, že výpočet daně činil poplatníkům v tomto období značné problémy.

Od zdaňovacího období roku 2008 se výpočet daně výrazně zjednodušil, byla zavedena pouze jedna sazba, tzv. rovná daň, která činí 15 %.

Pozn.: ve zdaňovacím období 2013, 2014 a 2015 se vypočtená daň v zákonem daných případech navyšuje o tzv. solidární zvýšení daně (blíže viz str. 37).

3.4.6 Superhrubá mzda

Počínaje zdaňovacím obdobím kalendářního roku 2008 jsou v České republice příjmy podle § 6 zákona o daních z příjmů zvýšeny o pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění, které je povinen platit zaměstnavatel (§ 6 odst. 13 zákona o daních z příjmů) a teprve z částky včetně tohoto zvýšení se počítá daň z příjmů fyzických osob.

3.4.7 *Solidární zvýšení daně*

V souvislosti s přijetím tzv. daňového balíčku, jehož cílem je snížení schodku státního rozpočtu, byla na tři zdaňovací období (2013, 2014 a 2015) schválena změna ve zdaňování příjmů, a to formou solidárního zvýšení daně. Při výpočtu tohoto zvýšení se vychází ze součtu příjmů dle § 6 a § 7, od kterých se odečte 48násobek průměrné mzdy pro účely sociálního zabezpečení. Kladný rozdíl mezi těmito hodnotami činí solidární zvýšení daně 7 %, o které se zvýší výsledná daň.

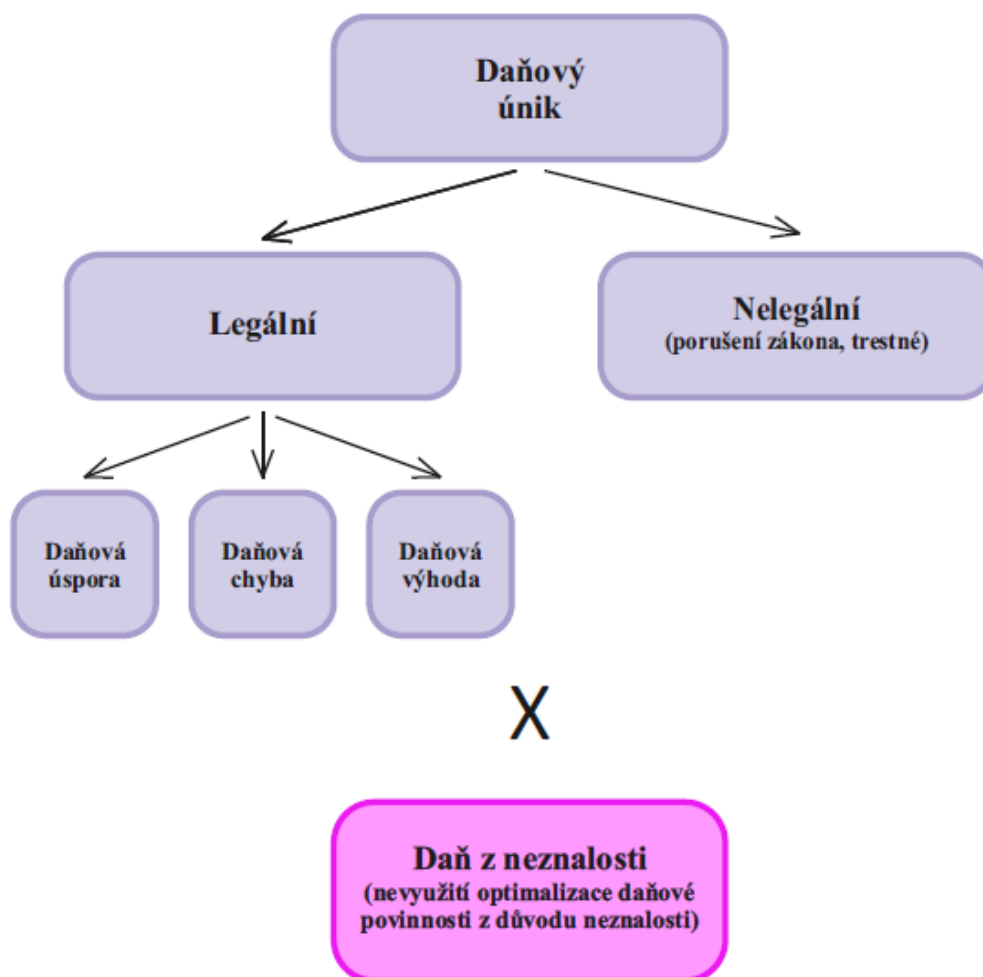
4 DAŇOVÝ ÚNIK – TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V této kapitole budou charakterizovány jednotlivé typy daňových úniků, současná a budoucí zvažovaná opatření k jejich zamezení.

4.1 Klasifikace daňových úniků

Třídění legálních a nelegálních daňových úniků není v dostupných zdrojích zcela jednotné, taktéž význam jednotlivých pojmů je odlišný. Níže jsou uvedena některá členění.

4.1.1 Daňové úniky dle Širokého⁵³

Obr. 3 - Daňové úniky dle Širokého⁵⁴

⁵³ ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 226-230

Podle Širokého⁵⁵ představuje pojem daňový únik nejčastěji „*minimalizaci, popř. až nulaci daňové povinnosti ze strany daňového poplatníka.*“ Přehled legálních a nelegálních daňových úniků dle Širokého je znázorněn na Obr. 3.

Za **legální daňový únik** považuje Široký tzv. vyhýbání se dani, tj. stav, kdy daňový subjekt krátí daňovou povinnost v mezích zákona (tax avoidance).

K legálním daňovým únikům Široký řadí:

- daňové úspory, v rámci kterých daňový subjekt minimalizuje svou daňovou povinnost v rámci zákona (využívá zvýhodněné daňové režimy);
- daňové chyby, které způsobuje poctivý daňový subjekt neúmyslně, z neznalosti (jsou malého objemu; příčinou daňových chyb je složitost daňových zákonů). Širokého zařazení daňových chyb do legálních daňových úniků je překvapující; dalo by se spíše očekávat, že tato skupina bude zařazena do nelegálních neúmyslných úniků, jak tomu je u Boňka⁵⁶;
- daňové výhody neboli „díry v zákonech“, tj. situace, kdy nedokonalost zákona umožňuje daňovému subjektu snížit svou daňovou povinnost tak, jak zákonodárce nepředpokládal.

Nelegální daňový únik, tzv. obcházení daně (tax evasion), spočívá dle Širokého v přímém a otevřeném porušení zákonů. Jedná se o chování poplatníka za hranicí platného práva, tedy jednání trestné. V trestním zákonu je vymezen trestný čin zkrácení daně, poplatku a podobné dávky. V závislosti na rozsahu zkrácení daně se pohybuje trest odnětím svobody se spodní hranicí šest měsíců a horní hranicí deset let.⁵⁷

Široký⁵⁸ také specifikuje **daň z neznalosti**, která je opakem legálního daňového úniku. Je to daň, kterou zaplatil poplatník proto, že nevyužil zákonné snížení daňové povinnosti, a to většinou z toho důvodu, že nebyl dostatečně seznámen s daňovou legislativou.

⁵⁴ ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 226-230

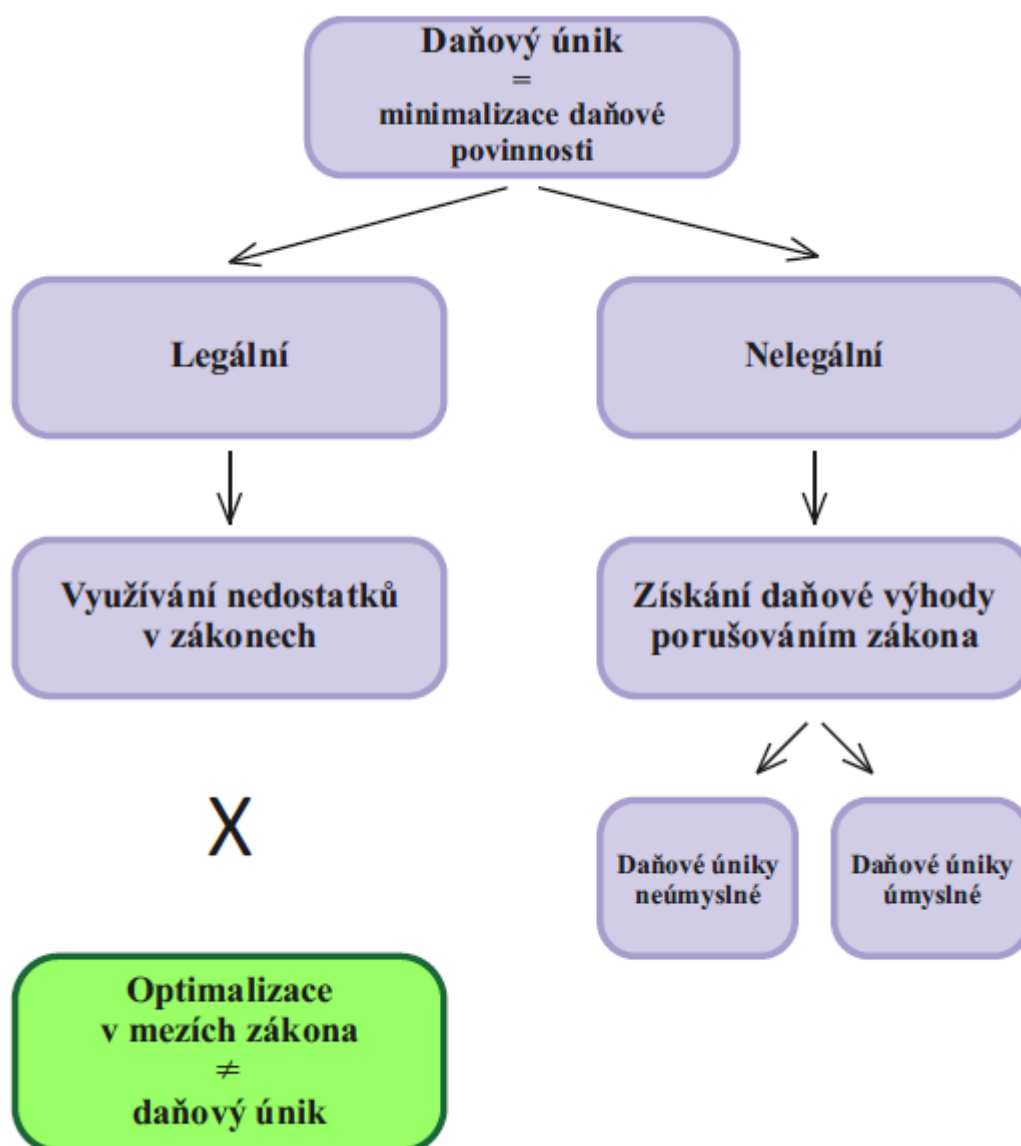
⁵⁵ ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 226

⁵⁶ BONĚK, V. a kol., *LEXIKON – DAŇOVÉ POJMY*, s. 89-90

⁵⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 240

⁵⁸ ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 227

4.1.2 Daňové úniky dle Boňka⁵⁹

Obr. 4 - Daňové úniky dle Boňka⁶⁰

Boněk charakterizuje daňový únik jako minimalizaci až nulaci daňové povinnosti. Daňové úniky dělí na legální a nelegální (viz Obr. 4). Za **legální daňový únik** považuje situaci, kdy daňový subjekt využívá nedostatky v zákonech způsobem, který záměrem zákonodárce nebyl.

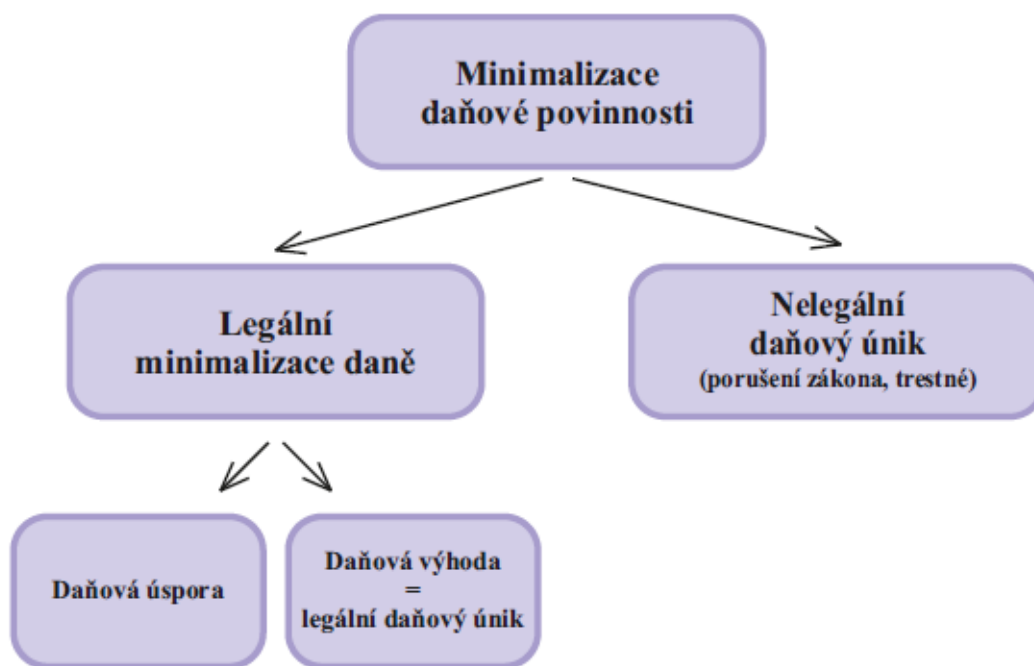
⁵⁹ BONĚK, V. a kol., *LEXIKON – DAŇOVÉ POJMY*, s. 89-90

⁶⁰ Vlastní zpracování na základě: BONĚK, V. a kol., *LEXIKON – DAŇOVÉ POJMY*, s. 89-90

Na rozdíl od Širokého nepovažuje Boněk za daňový únik stav, kdy daňový subjekt optimalizuje svou daňovou povinnost v rámci daných právních předpisů (viz „daňová úspora“ u Širokého).

Za **nelegální daňový únik** považuje Boněk získání daňové výhody v rozporu se zákonem, tj. jeho porušováním; dělí je na neúmyslné a úmyslné. Za neúmyslné daňové úniky považuje získání daňové výhody chybou, např. nepochopením zákona nebo špatnou informovaností, úmyslné daňové úniky jsou zpravidla většího rozsahu a převážně se jedná o daňové trestné činy.

4.1.3 Daňové úniky dle Kubátové⁶¹

Obr. 5 - Daňové úniky dle Kubátové⁶²

Kubátová specifikuje **daňovou úsporu** jako takové jednání daňového subjektu, kdy tento v rámci zákona vyhledává způsoby minimalizace své daňové povinnosti, např. využívání odčitatelných položek a úlev na dani. Jedná se o chování, které stát předpokládá

⁶¹ KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 40-41

⁶² Vlastní zpracování na základě: KUBÁTOVÁ, K. a kol., *Moderní průvodce daňovým systémem*, s. 40-41

a může tak ovlivňovat jednak snižování nákladů na správu daně, jednak ekonomické chování daňového subjektu.

Daňovou výhodou („díru v daňových zákonech“) označuje Kubátová jako legální daňový únik. Zákodárce využívání daňových výhod nepředpokládal, ale nedokonalost daňových zákonů snížení daňové povinnosti tímto způsobem umožňuje. V případě, že některá daňová výhoda začne být využívána masově, bývá změněn daňový zákon.

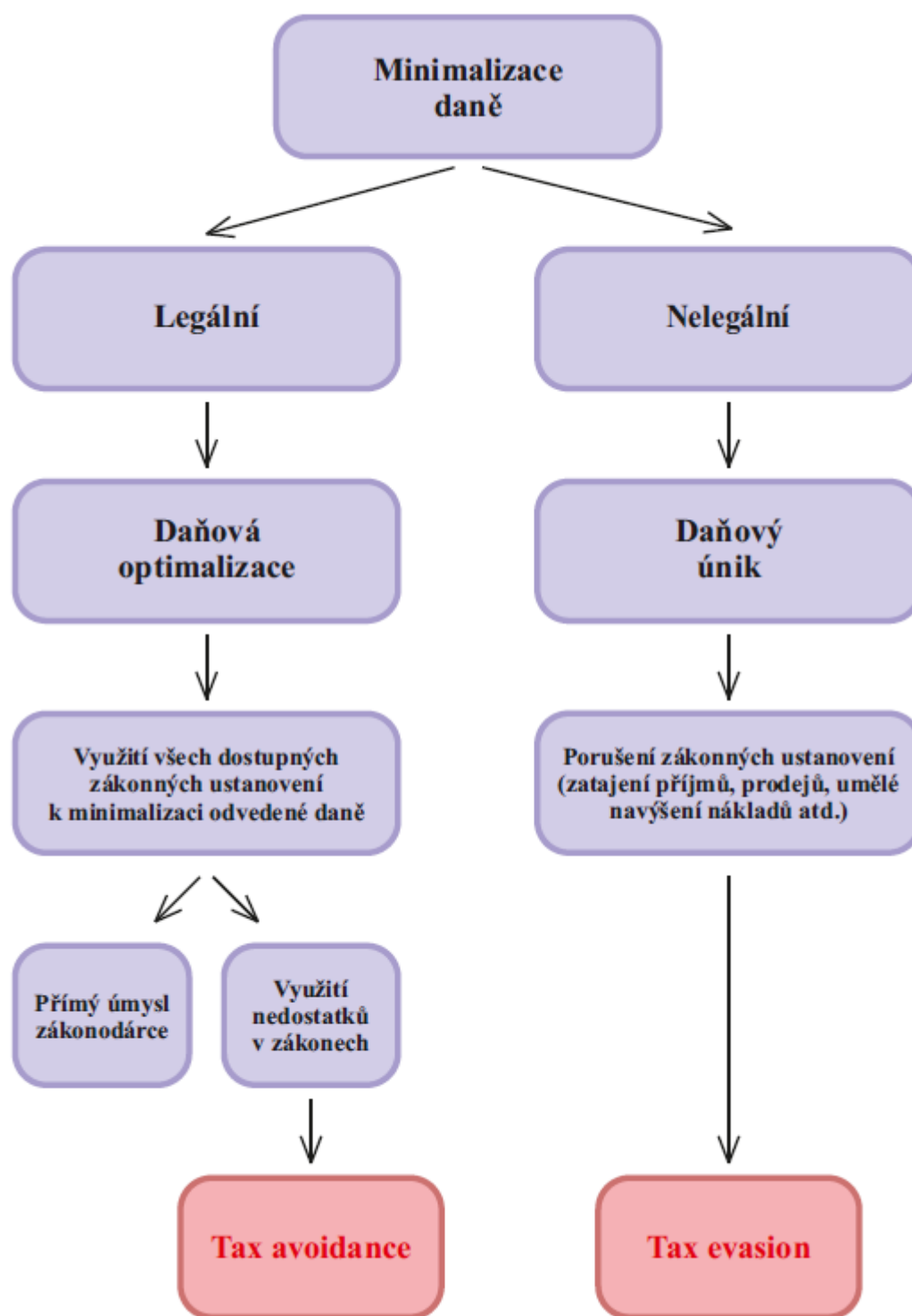
Minimalizace daně formou porušení zákona a tedy trestním jednáním je podle Kubátové **nelegální daňový únik**. Vyhledávání a postihování nelegálních daňových úniků stát věnuje notnou pozornost.

Členění legálních a nelegálních daňových úniků dle Kubátové je znázorněn na Obr. 5.

4.1.4 Daňové úniky dle prezentace zveřejněné na stránkách MF ČR⁶³

Ministerstvo financí České republiky zveřejnilo na svých webových stránkách materiál „Daňové nedoplatky a daňové úniky“, ve kterém jsou pojmy „daňový únik“ a „daňová optimalizace“ charakterizovány následovně (viz Obr. 6).

⁶³ Ministerstvo financí ČR. *Daňové nedoplatky a daňové úniky*. [on-line]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z WWW: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2013-10_Danove-nedoplatky-a-danove-uniky.pdf

Obr. 6 - Minimalizace daně podle prezentace zveřejněné MF ČR⁶⁴

⁶⁴ Ministerstvo financí České republiky. *Daňové nedoplatky a daňové úniky*. [on-line]. [cit. 2014-12-21]. Dostupné z WWW: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2013-10_Danove-nedoplatky-a-danove-uniky.pdf

4.1.5 *Shrnutí*

Spíše než legální daňový únik je užíván pojem minimalizace daňové povinnosti, pod kterou lze zahrnout všechny zákonem umožněné způsoby snížení daně, např. uplatnění odčitatelných položek, nezdanitelných částí základu daně, slev na dani, rozdělení příjmů na spolupracující osoby, využití výdajových paušálů, případně rozdělení příjmů na účastníky sdružení. V době existence daňových bonusů však již minimalizace neznamena nulaci daňové povinnosti, ale přichází v úvahu také možnost vyplácení nemalých odpočtů daně.

Pojem nelegální daňový únik je výše uvedenými autory charakterizován jako nezákonné, trestné jednání.

4.1.6 *Třídění daňových úniků podle počtu zapojených osob*⁶⁵

- individuální;
- dvě zapojené osoby: typickým příkladem je nadhodnocení výdajů; nejčastěji se vyskytuje např. u stavebních prací, marketingu a reklamních služeb, poradenství;
- více zapojených osob (řetězové, karuselové obchody): tento typ daňového úniku se vyskytuje na dani z přidané hodnoty, kdy v řetězci plátců není tato daň odvedena. Komoditami zasaženými daňovým únikem jsou: zlato, šrot, CD, DVD, pohonné hmoty, hutní materiál, mobilní telefony apod.

4.2 **Činnosti k zamezení daňovým únikům**

Obrana státu proti nelegálním daňovým únikům spočívá např. ve **zkvalitňování právních předpisů** a v **posílení kontrolní a vyhledávací činnosti správců daně**. K zamezování neúmyslných daňových úniků přispívá simplifikace právních předpisů

⁶⁵ Ministerstvo financí České republiky. *Daňové nedoplatky a daňové úniky*. [on-line]. [cit. 2014-12-21]. Dostupné z WWW: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2013-10_Danove-nedoplatky-a-danove-uniky.pdf

a podávání informací Ministerstvem financí ČR a jednotlivými správci daně (letáky, tiskové zprávy apod.).⁶⁶

Oprávněná pozornost v oblasti daňových úniků je věnována oblasti daně z přidané hodnoty. V rámci zkvalitňování právních předpisů byly od 1. 4. 2011 zavedeny nové instituty, které mají daňovým únikům na dani z přidané hodnoty zabránit. Jedná se o ručení za nezaplacenou daň (§ 109 odst. 2 písm. c) zákona č. 235/2004, o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů), zvláštní zajištění daně (§ 109a zákona č. 235/2004, o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů) a režim přenesení daňové povinnosti, tzv. reverse charge (§ 92a až 92e zákona č. 235/2004, o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů).⁶⁷ Vzhledem k tomu, že daň z přidané hodnoty není tématem této práce, jsou tato opatření zmíněna jen na okraj, a to proto, že daňové úniky na dani z přidané hodnoty mají nejvyšší podíl na celkové částce veškerých zjištěných daňových úniků, jak vyplývá z Tab. 2 tvoří cca 85 % z celkově doměřené částky. Doměrky na dani z příjmů fyzických osob pak činí cca 4 % z celkové částky.

Tab. 2 - Doměrky z daňových kontrol k 31. 12. 2013⁶⁸

Druh příjmu	Počet kontrol	Doměřeno z kontrol (v tis. Kč)	Změna ztráty (v tis. Kč)
Daň z přidané hodnoty	10 228	7 033 203	-
Daň z příjmů právnických osob	5 860	817 386	-1 132 000
Daň z příjmů fyzických osob – podávajících příznání	7 611	267 490	-343 034
Daň z příjmů fyzických osob – závislá činnost	4 530	84 728	-
Daň z příjmů – zvl. sazba (§ 36)	1 649	8 562	-
Daň z nemovitostí	513	851	-
Daň dědická, darovací a z převodu nemovitostí	4	0	-
Daň silniční	3 154	16 322	-
CELKEM	33 549	8 228 542	-1 475 034

Konkrétní činnosti, již provedená a naopak navrhovaná opatření, která se netýkají pouze daně z přidané hodnoty, jsou podrobněji popsány níže.

⁶⁶ BONĚK, V. a kol., *LEXIKON – DAŇOVÉ POJMY*, s. 90

⁶⁷ Ministerstvo financí České republiky. *Boj proti daňovým únikům se stupňuje*. [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2011/2011-05-19-tiskova-zprava-5234-5234>

⁶⁸ Vlastní zpracování na základě: Ministerstvo financí České republiky. *Danová statistika*. [on-line]. [cit. 2014-12-21]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/dane/danova-statistika>

4.2.1 Vyhledávací činnost, daňová kontrola, postup k odstranění pochybností

K základním činnostem správců daně v boji proti daňovým únikům patří vyhledávací činnost prováděná správci daně dle ustanovení § 78 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, daňová kontrola vedená dle ustanovení § 8 až 88 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů a postup k odstranění pochybností prováděný podle ustanovení § 89-90 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů⁶⁹ (v rámci postupu k odstranění pochybností jsou řešeny spíše menší kauzy, u kterých je předpoklad brzkého uzavření; od roku 2015 je daňový řád znovelizován ustanovením § 254a, jež stanoví pro případ trvání postupu k odstranění pochybností v délce více než pět měsíců daňovému subjektu nárok na úrok z daňového odpočtu).

4.2.2 Opatření v boji proti daňovým únikům - tři pilíře daňové reformy

Ministerstvo financí České republiky připravuje a zavádí proti daňovým únikům nová opatření, která mají vést ke zefektivnění a lepší koordinaci při zjišťování trestné činnosti v oblasti daní. Také z toho důvodu probíhá v současnosti daňová reforma, která spočívá na třech pilířích.⁷⁰

Prvním pilířem byla změna legislativy při správě daní – správci daně postupující do konce roku 2010 podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, začali počínaje rokem 2011 postupovat podle zákona č. 280/2009 Sb., **daňový řád**, který umožňuje např. stanovit v případě odhalení trestného činu daň i po uplynutí lhůty.⁷¹

Druhým pilířem je reorganizace daňové správy a s tím související vznik **Jednoho inkasního místa**.⁷² Původně měl být projekt jednoho inkasního místa spuštěn 1. 1. 2015, v rámci novelizace platné ode dne 21. 11. 2014 došlo s účinností k 1. 1. 2015 ke změnám.

⁶⁹ Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁰ Ministerstvo financí České republiky. *Boj proti daňovým únikům se stupňuje*. [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2011/2011-05-19-tiskova-zprava-5234-5234>

⁷¹ Ministerstvo financí České republiky. *Boj proti daňovým únikům se stupňuje*. [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2011/2011-05-19-tiskova-zprava-5234-5234>

⁷² Ministerstvo financí České republiky. *Boj proti daňovým únikům se stupňuje*. [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2011/2011-05-19-tiskova-zprava-5234-5234>

Třetím pilířem je zřízení **Specializovaného finančního úřadu** (funguje od 1. 1. 2013).⁷³ Tento úřad spravuje vybrané daňové subjekty, např. právnické osoby s ročním obratem nad dvě miliardy Kč, pojišťovny, banky, penzijní společnosti, investiční fondy apod.; jeho územní působnost je na rozdíl od ostatních úřadů celostátní. V roce 2013 spravoval Specializovaný finanční úřad cca 1500 vybraných subjektů.⁷⁴

4.2.3 „Kobra“

Velkým počinem v oblasti potírání daňových úniků a daňové kriminalitě je vznik „Kobry“, jejíž činnost byla oficiálně spuštěna dne 15. 6. 2014. Klíčovým cílem „Kobry“ je zajištění řádného výběru daní a navrácení nelegálně získaných prostředků do státního rozpočtu. Činnost „Kobry“ spočívá ve spolupráci, výměně informací a koordinaci mezi Generálním ředitelstvím cel, Generálním finančním ředitelstvím a Policií ČR (Útvar odhalování korupce a finanční kriminality). Spoluprací členů „Kobry“ je zajištěna ve větší míře identifikace, odhalování a potírání daňových úniků, a to jak po stránce daňové, tak trestní. Součinnost složek „Kobry“ by měla probíhat bez administrativních překážek; v rámci tohoto uskupení je zajištěn přístup k důkazům a informacím všemi zúčastněnými stranami.⁷⁵

„Kobra“ se podílí především na odhalování rozsáhlých daňových úniků na dani z přidané hodnoty a spotřební dani; zpravidla se jedná o tzv. řetězové (karuselové) obchody, v rámci kterých společnosti neoprávněně snižují své daňové povinnosti o stovky milionů korun.

4.2.4 *Analýza činnosti finančních úřadů provedená společností e-office Czech Republic s.r.o.*

Z pravidelných analýz činnosti finančních úřadů, prováděných společností e-office Czech Republic s.r.o. (stejně jako společnost TERRINVEST CAPITAL s.r.o. dceřiná společnost společnosti TERRINVEST HOLDING LTD. se sídlem v Londýně), je zřejmá

⁷³ Ministerstvo financí České republiky. *Boj proti daňovým únikům se stupňuje*. [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2011/2011-05-19-tiskova-zprava-5234-5234>

⁷⁴ Ministerstvo financí České republiky. *Informace o SFÚ*. [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/organy-financni-spravy/specializovany-financni-urad/informace-o-sfu#nad19>

⁷⁵ Ministerstvo financí České republiky. *Daňová „Kobra“ startuje*. [on-line]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2014/danova-kobra-startuje-18119>

periodicita provedených daňových kontrol jednotlivých územních pracovišť krajských finančních úřadů. Z analýzy např. vyplývá, že u daňového subjektu, kterého spravuje Územní pracoviště pro Prahu 2, bývá provedena daňová kontrola jednou za 284 let, naproti tomu daňový subjekt spravovaný Územním pracovištěm v Otrokovicích může být kontrolován jednou za 13 let; daňový subjekt spadající pod správu Územního pracoviště v Pardubicích je kontrolován jednou za 127 let.⁷⁶

Analýza vychází z počtu registrovaných fyzických a právnických osob, z počtu kontrolních pracovníků jednotlivých územních pracovišť a počtu kontrol. Z výsledků analýzy nelze dovozovat, že každý daňový subjekt bude kontrolován jednou za x let; správce daně hodnotí daňový subjekt při výběru ke kontrole na základě stanovených parametrů. Přesto je třeba údajům z výše uvedené analýzy přiznat určitou vypovídací hodnotu. Zjištění, že nejčastěji je prováděna kontrola u daňového subjektu jednou za 13 let, může vést daňové subjekty k jednání, kdy se jim „vyplatí“ nepřiznávat správně svou daňovou povinnost vzhledem k tomu, že doměřit lze daň zpětně, pokud se nejedná o trestný čin, za poslední tři zdaňovací období.

K účelovému jednání mohou napomoci i informace typu: „*Výše uvedená statistika Ti může sloužit k vhodnému výběru místa pro podnikání. Vhodné místo Ti může podstatným způsobem snížit administrativní i personální zátěž v důsledku pravděpodobnosti méně častých daňových kontrol příp. dalších úniků ze strany berních úředníků.*“⁷⁷

Totožný text uvádí autor též v publikaci pro rok 2013.⁷⁸

4.2.5 Účtenková loterie (on-line registrace tržeb)

Kromě rozšíření známého přenesení povinnosti (reverse charge) v dani z přidané hodnoty, rozšíření institutu nespolehlivého plátce (opět oblast daně z přidané hodnoty) a např. vyššího zdanění hazardu zahrnulo Ministerstvo financí ČR mezi opatření proti daňovým únikům také tzv. účtenkovou loterii. Princip opatření spočívá v tom, že každý doklad z registrační pokladny je v určitém časovém období slosován a výherci je vyplacena výhra. Efektem tohoto opatření je zvýšený zájem o daňové doklady ze strany

⁷⁶ TERRINVEST CAPITAL s.r.o. e-office Czech Republic s.r.o. *Analýza činnosti finančních úřadů*. [on-line]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z WWW: <http://www.terrinvest.cz/e-office/analyza-cinnosti-financnich-uradu>

⁷⁷ KŘEMEN, B. *100 legálních daňových triků 2012*, s. 227

⁷⁸ KŘEMEN, B. *100 legálních daňových triků 2013*, s. 235

zákazníků/odběratelů, kteří jsou motivováni požadovat se daňových dokladů, což v konečném důsledku vede k omezení prodeje zboží či služeb „bez dokladu“ (vydáním daňového dokladu je prodej zaznamenán pro daňové účely). Tímto způsobem dochází v menší míře k nezdaněným – nepřiznaným – prodejům. Zaregistrování vydaného daňového dokladu zároveň znamená lepší přehled daňové správy o uskutečněných tržbách toho kterého podnikatele a stát tak může kontrolovat, zda daňový subjekt nezatajuje příjmy. Toto opatření je však zatím ve fázi analýzy chorvatského a maďarského modelu.⁷⁹

Ve Slovenské republice byl tento institut pod názvem Národná bločková lotéria spuštěn v září 2013. Losování výher probíhá ze zaregistrovaných dokladů ve čtrnáctidenních intervalech; každý měsíc dosáhnou výhry celkové hodnoty 120 tisíc EUR, přičemž nejvyšší výhrou je částka 10 tisíc EUR. Národná bločková lotéria je neziskový projekt.⁸⁰

Účtenkovou loterii zavedl v roce 1951 jako první Taiwan. K účasti v loterii zde není třeba doklad registrovat, vstupuje do hry automaticky. Losování probíhá každé dva měsíce a výhra může činit až 200násobek průměrné měsíční mzdy. Postupně byl tento institut zaveden např. na Maltě, v Číně, Gruzii a Portugalsku.⁸¹

4.2.6 Přehled předaných oznámení o podezření ze spáchání trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby za rok 2009 až 2013⁸²

Správce daně pro omezení daňových úniků provádí kromě jiného také vyhledávací a kontrolní činnost. V případě, kdy správce daně při svých aktivitách pojme podezření ze spáchání trestného činu, je povinen toto oznámit orgánům činným v trestním řízení. Podezření se týká spáchání trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby a trestného činu neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby. Změna zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (účinnost od 1. 1. 2012), která spočívá v prolomení mlčenlivosti

⁷⁹ Ministerstvo financí České republiky. *Představení návrhů opatření v daňové oblasti*. [on-line]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2014/predstaveni-navrhu-opatreni-v-danove-obl-17367>

⁸⁰ Ministerstvo financí Slovenskej republiky. *Národná bločková lotéria sa začína!* [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=84&NewsID=615>

⁸¹ Ministerstvo financí Slovenskej republiky. *Bločková lotéria si na DPH zarobí štvornásobne (máj 2014)*. [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=9633>

⁸² Ministerstvo financí České republiky. *Daňová statistika*. [on-line]. [cit. 2014-12-21]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/dane/danova-statistika>

správce daně vůči specializovaným útvarům Policie České republiky, se pozitivně projevila ve spolupráci těchto orgánů.

Pro představu je níže (viz Tab. 3) uveden přehled o oznámeních o podezření ze spáchání trestného činu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby předaných Policii České republiky za rok 2009 až 2013.

Tab. 3 - Podněty předané finanční správou orgánům činným v trestním řízení k 31. 12. přísl. roku⁸³

Ve věci	Počet předaných případů					Částka v mil. Kč				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
trestného činu zkrácení daně	1 267	1 510	1 325	1 555	1 095	11 658	6 362	6 452	9 367	4 485
jiného trestného činu	31	108	107	156	99	12	27	351	80	77
Celkem	1 298	1 618	1 432	1 711	1 194	11 670	6 389	6 803	9 447	4 562

Jak z Tab. 3 vyplývá, největší propad počtu předaných případů byl v roce 2013 (proti roku 2012 bylo předáno o 517 podnětů méně), přičemž celková škoda činila o 4 885 mil. Kč méně než v roce 2012. Tento pokles může být způsoben zavedením institutu zajištění daně formou zajišťovacích příkazů, kdy má správce daně možnost zajistit daň ještě před jejím vyměřením. Správce daně má tímto způsobem lepší přístup k vyměřené/doměřené daňové povinnosti (daňový subjekt nestihne manipulovat se svým majetkem, resp. vyvést majetek ze společnosti).

4.3 Možnosti zvýšení výběru daní podle výzkumů behaviorální ekonomie⁸⁴

Výzkumy behaviorální ekonomie (Fiscalis 2013 Workshop: „Best practices in the Field of Tax Collection“ a dále výzkum „Jednoduché nástroje, které mohou vést k větší pravdivosti při vyplňování daňových přiznání“) ukazují, jak je ovlivněno chování poplatníků při vyplňování daňových přiznání.

⁸³ Ministerstvo financí České republiky. *Daňová statistika*. [on-line]. [cit. 2014-12-21]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/regulace/dane/danova-statistika>

⁸⁴ Ministerstvo financí České republiky. *Daňové nedoplatky a daňové úniky*. [on-line]. [cit. 2014-12-21]. Dostupné z WWW: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2013-10_Danove-nedoplatky-a-danove-uniky.pdf.

V rámci výzkumu bylo zjištěno:

a) Kam umístit prohlášení o pravdivosti uvedených údajů?

Na začátek formuláře	Formulář bez prohlášení	Na konec formuláře
37 % zalhalo	64 % zalhalo	79 % zalhalo

b) „Aktivní lhaní“ je pro dotázané těžší:

Otázka: Jaká byla výše Vašich příjmů?

Pokud jste neměl/a žádné příjmy, nechte políčko prázdné	Pokud jste neměl/a žádné příjmy, napište do políčka nulu
--	---

c) Zosobnění formuláře, dotazů

Má dotazovaný nějaké nedoplatky na dani?	Máte, pane X, nějaké nedoplatky na dani?
--	--

K bodu c) nutno podotknout, že v současné době je ve státní správě striktně dodržována zásada odosobnění – daňový subjekt není v písemnostech správce daně osloven ve 3. osobě jednotného čísla nebo ve 2. osobě množného čísla (Pane.../Paní..., Vy), ale zásadně se o něm, stejně jako o správci daně, hovoří ve 3. osobě jednotného čísla (např.: „Správce daně vyzývá daňový subjekt...“).

5 LEGÁLNÍ A NELEGÁLNÍ DAŇOVÉ ÚNIKY NA DPFO V PRAXI

Kapitola obsahuje údaje ze souboru přiznání k dani z příjmů fyzických osob, resp. údaje o uplatněných legálních daňových únicích – nezdavitelných částkách základu daně a slevách na dani z pohledu jednoho pracovníka vyměřovacího oddělení (dále též „portfolio jednoho pracovníka“, příp. „sledovaný soubor“), předmětem jedné z podkapitol je zpracování legálních daňových úniků formou uplatněných výdajových paušálů. Z důvodu srovnání, jak odpovídá soubor přiznání jednoho pracovníka celorepublikovým hodnotám, jsou zpracována také data za Českou republiku. V následující části práce je v rámci porovnání zdaňování příjmů zpracován hypotetický příklad výpočtu daňové povinnosti fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby – podnikatele s ohledem na možnosti, které zákon o daních z příjmů podnikajícím fyzickým osobám formou optimalizace daně umožňuje a komparace vývoje inkasa daně z příjmů od zmíněných skupin fyzických osob za zdaňovací období 2000 až 2013. V závěrečné podkapitole je analyzován soubor 809 daňových přiznání podaných za zdaňovací období 2013 konkrétnímu pracovníkovi vyměřovacího oddělení; tento soubor je dále hodnocen v části o nelegálních daňových únicích. Kapitola je pro názornost doplněna o tabulky a grafy.

5.1 Legální daňové úniky – nezdavitelné části základu daně

Tato kapitola se věnuje legálním daňovým únikům - daňovým úsporám, které daňoví poplatníci uplatnili v letech 2000 až 2013 formou uplatnění nezdavitelných částí základu daně. Rozdíl mezi nezdavitelnou částí základu daně a slevou na dani spočívá v tom, že nezdavitelná část základu daně je hodnota, která se odečítá od základu daně, tzn., že teprve ze základu daně sníženého o nezdavitelné části základu daně se vypočítává daň. Naproti tomu sleva na dani snižuje již daň samotnou. Původně nezdavitelné částky základu daně, tj. částka na poplatníka, na manželku (manžela), manželku (manžela) se ZTP/P, na poplatníka pobírajícího částečný invalidní důchod, na poplatníka pobírajícího plný invalidní důchod, na poplatníka – držitele průkazu ZTP/P a na studujícího poplatníka, které bylo možné uplatnit ve zdaňovacích obdobích 2000 až 2005, se poprvé ve zdaňovacím období 2006 transformují na slevy na dani. Vzhledem k rozsahu práce nebudou tyto

nezdanitelné části základu daně analyzovány. Praktická část práce se tedy zabývá vývojem nezdanitelných částí základu daně platnými kontinuálně ve zdaňovacích obdobích 2000 až 2013 (rok 2013 je poslední zdaňovací období, za které bylo možné přiznání vyměřit); je zpracován též vývoj v tomto období nově vzniklých nezdanitelných částí základu daně, jako např. odborové příspěvky (od zdaňovacího období 2004) nebo úhrada za další vzdělávání (od zdaňovacího období 2007).

V této kapitole je zpracováno portfolio jednoho pracovníka vyměřovacího oddělení správce daně, a to za období zdaňovacích období 2000 až 2013 (lhůta pro podání přiznání k dani z příjmů fyzických osob za rok 2014 je 1. dubna 2015, nemůže být tedy toto období zpracováno). V analýze se projeví celkový vývoj nejen v počtu případů uplatnění jednotlivých nezdanitelných částí základu daně a uplatněných částkách, ale i v počtu podaných přiznání. Pro úplnost je zpracován přehled uplatňování nezdanitelných částí základu daně v celé České republice, a to za období zdaňovacích období 2005 až 2013 (starší data nebyla získána), tento přehled je obsahem přílohy diplomové práce. Pro lepší přehlednost a vyšší vypovídací schopnost provedené analýzy je tato část práce zpracována do tabulek a grafů, vybrané problémy jsou dokumentovány na hypotetických příkladech.

5.1.1 Celkový přehled uplatněných nezdanitelných částí základů daně

V rámci podkapitoly jsou zpracovány údaje, získané přímo z automatizovaného daňového informačního systému z portfolio pracovníka vyměřovacího oddělení, a to za zdaňovací období 2000 až 2013. Data analyzovaná z důvodu porovnání jsou za určitá zdaňovací období za Českou republiku obsahem přílohy, komentář je pak zpracován do jednotlivých částí podkapitol.

Úhrnná data

Na úvod celé problematiky je zpracován přehled o celkovém počtu podaných přiznání k dani z příjmů fyzických osob z portfolio konkrétního pracovníka, ať již v nich je nebo není uplatněna nezdanitelná část základu daně. Z uvedených údajů je zřejmý nárůst podaných přiznání; jejich počet se během sledovaných čtrnácti let u vybraného pracovníka přibližně zdvojnásobil (viz Tab. 4 a Obr. 7).

Z údajů za celou Českou republiku vyplývá, že nejvyšší počet přiznání byl podán za zdaňovací období 2007 (2 348 299 přiznání), což je 1,6 krát více než v roce 2000; nárůst

byl způsoben především využitím institutu společného zdanění manželů. Při porovnání zdaňovacího období 2013 byl zjištěn nárůst 1,3 násobku přiznání proti zdaňovacímu období 2000. Od poklesu počtu podaných přiznání k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období 2008 počet podaných přiznání mírně roste, meziroční nárůst činí od 0,7 do 3,6 % (viz Příl. 2).

Tab. 4 - Počet přiznání k DPFO podaných za zdaňovací období 2000 až 2013 (portfolio jednoho pracovníka)⁸⁵

Zdaňovací období	Počet přiznání
2000	381
2001	448
2002	446
2003	453
2004	601
2005	748
2006	789
2007	852
2008	679
2009	707
2010	742
2011	735
2012	755
2013	809

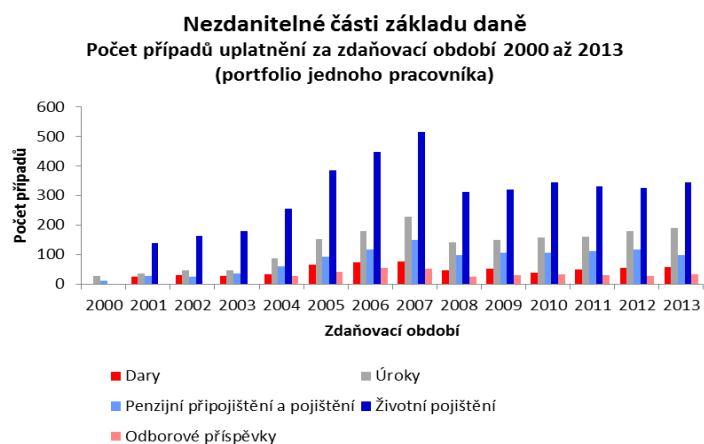

Obr. 7 - Počet veškerých přiznání k DPFO podaných za zdaňovací období 2000 až 2013⁸⁶

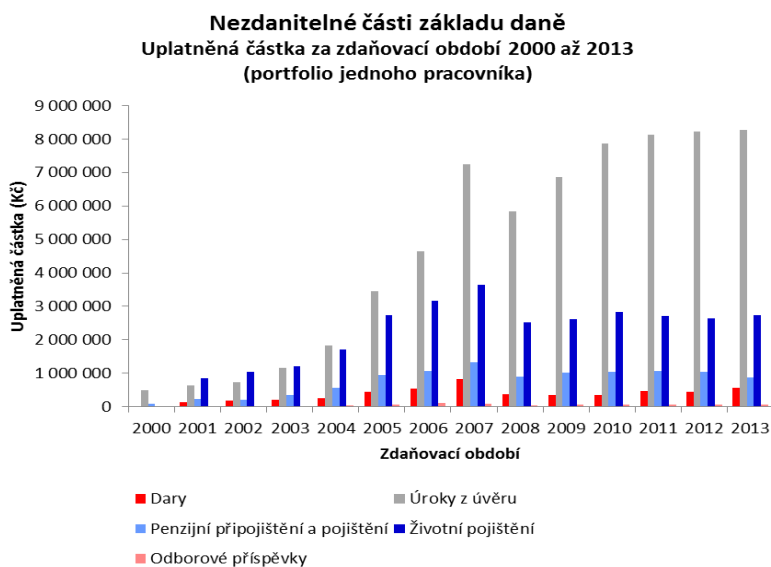
Z údajů získaných v automatizovaném daňovém informačním systému byla zpracována souhrnná tabulka (viz Příl. 1); pro názorné zobrazení byla data přenesena též do grafů. Z tabulky v Příl. 1 a Obr. 8 vyplývá, které nezdanitelné části základu daně jsou uplatňovány nejčastěji; v Obr. 9 jsou potom znázorněny jednotlivé hodnoty uplatněných částek. Na tomto místě uvedené údaje slouží pouze pro celkový přehled, podrobněji jsou jednotlivé nezdanitelné části základu daně analyzovány v dalších oddílech této podkapitoly.

⁸⁵ Finanční správa ČR. *Údaje z daňových přiznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

⁸⁶ Finanční správa ČR. *Údaje z daňových přiznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

Obr. 8 – Vybrané nezdanitelné části základu daně – počet případů uplatnění za zdaňovací období 2000 až 2013⁸⁷

Obr. 9 - Vybrané nezdanitelné části základu daně – uplatněná částka za zdaňovací období 2000 až 2013⁸⁸

5.1.2 Dary

Ve sledovaných obdobích nepatřilo uplatňování darů jak z hlediska počtu případů, tak z hlediska uplatněné částky k významným položkám optimalizace daňové povinnosti. Počet příznání s uplatněnými dary se pohybuje v intervalu cca 5 až 9 % z celkového počtu podaných příznání. Co se týče počtu případů, nejvýznamnější jsou hodnoty okolo 9 %, které byly zaznamenány ve zdaňovacích obdobích 2005, 2006 a 2007; důvodem pro tuto skutečnost je pravděpodobně existence společného zdaňování manželů. V souvislosti

⁸⁷ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

⁸⁸ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

s uplatněnou částkou je vykázána nejvyšší hodnota, tj. 816 706 Kč, v roce 2007 (viz Příl. 1, Obr. 8 a Obr. 9).

Celorepublikově vykazuje daňová optimalizace formou uplatnění daru v průměru mírný růst, počet přiznání s uplatněnou částkou za poskytnuté dary se pohybuje v intervalu od cca 5 % (za zdaňovací období 2000, dary ve výši 669 873 274 Kč) po cca 7 % (za zdaňovací období 2013, dary ve výši 1 523 212 081 Kč). Nejvíce přiznání (141 096 případů), ve kterých byl dar uplatněn, je vykázán za zdaňovací období 2007, a to v částce 1 469 092 117 Kč (viz Příl. 3 a Příl. 4).

5.1.3 Úroky z úvěrů

Úroky z úvěrů patří k nejvýznamnějším položkám daňové optimalizace především z hlediska výše ušetřené daně. Za existence společného zdanění manželů využilo v rámci daňového přiznání za zdaňovací období 2007 možnosti snížit svou daňovou povinnost tímto způsobem přibližně 27 % poplatníků. Zatímco za zdaňovací období 2000 uplatnilo tuto položku ve sledovaném souboru 27 daňových subjektů (tj. 7 % podaných přiznání), v roce 2013 již je to 191 subjektů (cca 24 % podaných přiznání), tj. přibližně 7 krát více. Pokud jsou tato data vyjádřena v procentech, pak nárůst činí cca 610 %. Obdobně je tomu u uplatněných částek: za zdaňovací období 2000 byl daňový základ snížen u předmětného souboru poplatníků o 480 404 Kč, za zdaňovací období 2013 pak o 8 261 223 Kč; nárůst činí cca 1 620 %, uplatněná částka se zvýšila cca 17 krát. Celková uplatněná částka ze základu daně za zdaňovací období 2000 až 2013 činí u jednoho pracovníka vyměřovacího oddělení cca 65 mil. Kč, což znamená při rovné dani snížení daňové povinnosti v portfoliu tohoto pracovníka o celkovou částku cca 9,75 mil. Kč. Zásadní vliv na výši uplatněných úroků z úvěru měl vývoj úrokových sazeb a boom na trhu s nemovitostmi (viz Příl. 1, Obr. 8 a Obr. 9).

Z údajů získaných za Českou republiku je zřejmé, že snižování základu daně formou uplatnění úroků z úvěru je značně využíváno; za zdaňovací období 2013 přesáhl počet poplatníků uplatňujících úroky z úvěru 20 % z celkového počtu daňových subjektů podávajících přiznání k dani z příjmů fyzických osob. Nejvyšší počet přiznání s uplatněnými úroky je opět zaznamenán za zdaňovací období 2007, za existence společného zdanění manželů. Ze zjištěných údajů je evidentní zvyšující se trend. Hodnota nezdaněného základu daně ve formě úroků z úvěru přesahuje od zdaňovacího období 2011

částku 16 miliard Kč, přičemž částka se za zdaňovací období 2013 přibližně zdvojnásobila proti zdaňovacímu období 2005 (viz Příl. 3 a Příl. 4).

5.1.4 Penzijní připojištění a penzijní pojištění

Z údajů uvedených níže vyplývá, že zájem o snížení daňové zátěže tímto institutem vzrostl od roku 2000 do roku 2012 ve sledovaném souboru přibližně 11 krát; za zdaňovací období 2013 poklesl zájem proti roku 2012 o necelá 4 %. Nejvíce uplatněných položek je zaznamenáno opět v roce 2007, za existence společného zdanění manželů (cca 17 % daňových priznání), zájem se zvýšil cca 13 krát proti roku 2000; za zdaňovací období 2013 snížilo svou daňovou povinnost tímto způsobem cca 12 % poplatníků, průměrně se za sledovaná období jedná o 12 % poplatníků. Nejvyšší částka, uplatněná v roce 2007 (v tomto zdaňovacím období se jednalo pouze o penzijní připojištění) byla 15 krát vyšší než částka uplatněná v roce 2000; částky uplatněné v roce 2013 jsou cca 10 krát vyšší než hodnoty snižující základ daně v roce 2000 (viz Příl. 1, Obr. 8 a Obr. 9).

V České republice uplatňuje tuto nezdánitelnou část základu daně ve svých priznáních průměrně 12 % poplatníků. Nejvyšší celková uplatněná hodnota byla zaznamenána za zdaňovací období 2007, kdy činila 2 413 620 056 Kč (viz Příl. 3 a Příl. 4).

5.1.5 Pojistné na soukromé životní pojištění

Jak je patrné z tabulky a grafu, snižování daňové povinnosti formou uplatnění zaplacených příspěvků na soukromé životní pojištění je využíváno ze všech způsobů nejčastěji, průměrně v předmětném souboru za sledovaná období cca 42 % poplatníků, ovšem vzhledem k limitu nejvyšší možné částky ze základu daně (limit činí 12 000 Kč), dosahuje maximální roční daňová úspora při 15% rovné dani výše 1 800 Kč. Nejvíce poplatníků, snižující svůj základ daně tímto institutem, je zaznamenáno opět v roce 2007 (60 % poplatníků), za existence společného zdanění manželů. Od roku 2008 je vykazován přibližně stejný počet případů uplatnění této nezdánitelné části základu daně v celkové částce cca 2,5 až 2,7 mil. Kč ročně. Nejvyšší hodnota uplatněných příspěvků na soukromé životní pojištění je vykazována ve zdaňovacím období 2007, a to 3 643 405 Kč, což činí čtyřnásobek hodnoty uplatněné v roce 2001 (viz Příl. 1, Obr. 8 a Obr. 9).

V rámci České republiky uplatňuje tuto nezdanitelnou část základu daně ročně průměrně 33 % poplatníků. Nejvyšší hodnota byla zjištěna za zdaňovací období 2007; činila 6 022 531 626 Kč (viz Příl. 3 a Příl. 4).

5.1.6 Odborové příspěvky

Tato forma snížení daňové povinnosti byla poprvé poplatníkům umožněna za zdaňovací období 2004 a za zdaňovací období 2004 až 2013 ji využilo maximálně 6 % poplatníků, průměrně necelých 5 % poplatníků sledovaného souboru. Nejvyšší počet poplatníků, kteří uplatnili tuto nezdanitelnou část základu daně, je vykázán v době trvání společného zdanění manželů. Také výše uplatněné částky je nejvyšší v letech 2006 a 2007; maximální hodnota byla uplatněna ve zdaňovacím období 2006 ve výši cca 102 tis. Kč (viz Příl. 1, Obr. 8 a Obr. 9).

V České republice zvolilo snížení daňové povinnosti tímto způsobem za zdaňovací období 2005 až 2013 ročně průměrně 93 tisíc poplatníků, což je necelých 5 % z celkového počtu subjektů podávajících přiznání k dani z příjmů fyzických osob. Maximální částka uplatněná za zdaňovací období 2005 až 2013 činí 260 245 610 Kč a byla uplatněna za zdaňovací období 2007. Od zdaňovacího období 2008 dosahuje celková průměrná uplatněná částka za zdaňovací období hodnotu přibližně 160 mil. Kč (viz Příl. 3 a Příl. 4).

5.1.7 Úhrada za další vzdělávání

Tuto nezdanitelnou část základu daně bylo možné poprvé uplatnit za zdaňovací období 2008. Ve zdaňovacích obdobích 2000 až 2013 nebyl případ uplatnění úhrady ve sledovaném souboru zaznamenán.

V rámci České republiky je od tohoto období evidováno ročně průměrně cca 500 případů. Daňovými poplatníky České republiky byl touto nezdanitelnou částí základ daně ročně snížen v průměru o 2,2 mil. Kč; nejvyšší hodnota byla zaznamenána za zdaňovací období 2010, a to v částce 2 411 198 Kč (viz Příl. 3 a Příl. 4).

5.2 Legální daňové úniky – slevy na dani

5.2.1 Celkový přehled uplatněných slev

Tato kapitola se bude věnovat legálním daňovým únikům - daňovým úsporám, které daňoví poplatníci uplatnili v letech 2005, resp. 2006, až 2013 formou uplatnění slevy na dani. Sleva na dani, na rozdíl od nezdanitelné části daně, snižuje daň samotnou. V rámci této kapitoly jsou analyzovány slevy na dani, které se transformovaly z původních nezdanitelných částí základu daně na slevy na dani. Poprvé za zdaňovací období 2005 bylo možné odečíst formou slevy na dani daňové zvýhodnění za vyživované dítě, navíc je od té doby možné získat formou daňového bonusu i daňový odpočet. Od zdaňovacího období 2006 pak byla zavedena sleva na poplatníka, na manželku (manžela), manželku (manžela) se ZTP/P, na poplatníka pobírajícího částečný invalidní důchod, na poplatníka pobírajícího plný invalidní důchod, na poplatníka – držitele průkazu ZTP/P a na studujícího poplatníka. Praktická část práce se zabývá vývojem slev na dani platnými ve zdaňovacích obdobích 2005, resp. 2006, až 2013 (rok 2013 je poslední zdaňovací období, za které bylo možné přiznání vyměřit).

V této kapitole je zpracováno portfolio jednoho pracovníka vyměřovacího oddělení správce daně, a to za období zdaňovacích období 2000 až 2013. V analýze se projeví celkový vývoj nejen v počtu případů uplatnění jednotlivých slev na dani a uplatněných částkách, ale i v počtu podaných přiznání. Pro úplnost je zpracován přehled uplatňování slev na dani v celé České republice, a to za období zdaňovacích období 2005 až 2013 (starší data nebyla získána), tento přehled je obsahem přílohy diplomové práce. Pro lepší přehlednost a vyšší vypovídací schopnost provedené analýzy je tato část práce zpracována do tabulek a grafů, vybrané problémy jsou dokumentovány na hypotetických příkladech.

5.2.2 Sleva na poplatníka, manželku a daňové zvýhodnění

Původně základní nezdanitelná částka základu daně (ve zdaňovacích obdobích 2000 až 2005) byla transformována na slevu na dani. Poprvé tak poplatníci uplatnili slevu na poplatníka dle ustanovení § 35ba odst. 1 písm. a) zákona o daních z příjmů za zdaňovací období 2006; její hodnota byla stanovena na 7 200 Kč a byla nedělitelná. Tato částka byla stanovena také pro zdaňovací období 2007, od zdaňovacího období 2008 byla zvýšena na 24 840 Kč; výše základní slevy je platná v následujících zdaňovacích obdobích (2009 až

2010, 2012 až 2015; za zdaňovací období 2011 bylo možné uplatnit základní slevu ve výši 23 640 Kč, poníženou o tzv. „povodňovou daň“). Poplatníkům pobírajícím starobní důchod nebylo za zdaňovací období 2000 až 2007 umožněno uplatňovat základní nezdánitelnou částku daně, později základní slevu na poplatníka. Prvním daňovým přiznáním ve sledovaném období bylo přiznání za zdaňovací období 2008, ve kterém i tito poplatníci základní slevu uplatnili. Tento stav trval po zdaňovací období 2008 až 2012. Ke změně u této skupiny poplatníků došlo za zdaňovací období 2013, kdy opět poplatníci – starobní důchodci nemohli tímto způsobem svou daňovou povinnost snížit. Tato výjimka z uplatnění základní slevy na poplatníky byla zrušena Ústavním soudem, nálezením sp. zn. Pl. ÚS 31/13. Poplatníci, kteří základní slevu neuplatnili, jsou oprávněni podat řádné, případně dodatečné daňové přiznání, ve kterém slevu uplatní.

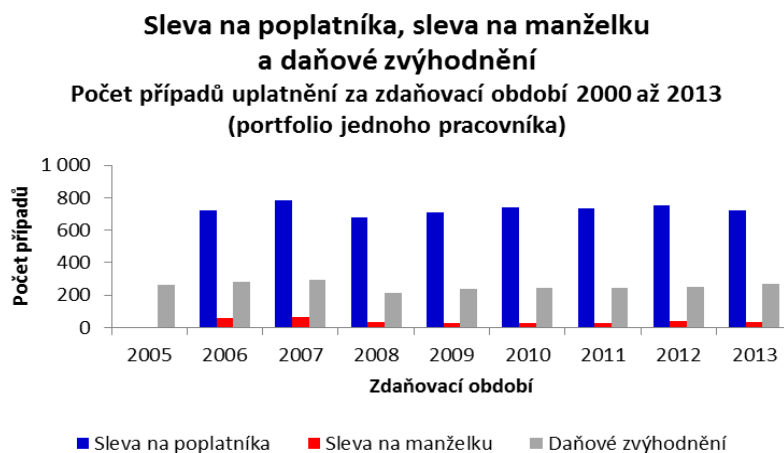
Sleva na poplatníka, manželku a daňové zvýhodnění

Z důvodu kvality vypovídací hodnoty byly slevy s nejvyššími počty případů a s nejvyššími částkami uplatněných slev zobrazeny zvlášť v grafu. Sleva na poplatníka, zobrazená v grafu, je zde uvedena pouze pro porovnání úrovně s dalšími slevami (viz Příl. 5, Obr. 10 a Obr. 11).

Ze zjištěných údajů vyplývá, že ve sledovaném souboru uplatňují slevu na manželku/manžela přibližně 4 % daňových subjektů; daňové zvýhodnění na dítě je uplatněno průměrně v každém třetím podaném přiznání (34 % poplatníků). Zatímco počet přiznání s uplatněnou slevou formou daňového zvýhodnění je v podstatě stabilní (průměrně cca 260 přiznání), hodnota uplatněné slevy se od roku 2005 zvýšila více než dvojnásobně; za zdaňovací období 2005 bylo možné odečíst od vypočítané daně na jedno dítě 6 000 Kč, zatímco za zdaňovací období 2013 je to již 13 404 Kč (viz Příl. 5, Obr. 10 a Obr. 11).

Z celorepublikového pohledu uplatňuje manželku ve svém přiznání 6 % a daňové zvýhodnění 29 % poplatníků. Zatímco počet přiznání s uplatněnou slevou formou daňového zvýhodnění je v podstatě stabilní (průměrně cca 571 tisíc přiznání), hodnota uplatněné slevy se od roku 2005 zvýšila přibližně dvojnásobně; za zdaňovací období 2005 bylo možné odečíst od vypočítané daně na jedno dítě 6 000 Kč, zatímco za zdaňovací období 2013 je to již 13 404 Kč. V rámci České republiky činí za zdaňovací období

průměrně: základní sleva na poplatníka cca 75 %, daňové zvýhodnění 20 % a sleva na manželku 4 % z celkové hodnoty uplatněných slev (viz Příl. 6 a Příl. 7)

Obr. 10 – Sleva na poplatníka, sleva na manželku a daňové zvýhodnění - počet případů uplatnění za zdaňovací období 2005 až 2013⁸⁹

Obr. 11 – Sleva na poplatníka, sleva na manželku a daňové zvýhodnění - uplatněná částka za zdaňovací období 2000 až 2013⁹⁰

5.2.3 Sleva pro poživatele invalidního důchodu, sleva za studium

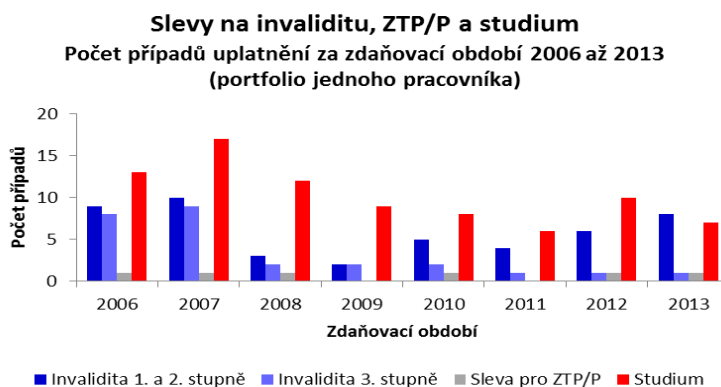
Z uvedených slev je ve sledovaném souboru nejčastěji uplatněna sleva za studium poplatníka, jedná se přibližně o 11 % z podaných priznání, přičemž průměrná uplatněná hodnota činí cca 2 500 Kč. Slevu na invaliditu 1. a 2. stupně uplatňuje ročně v průměru

⁸⁹ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

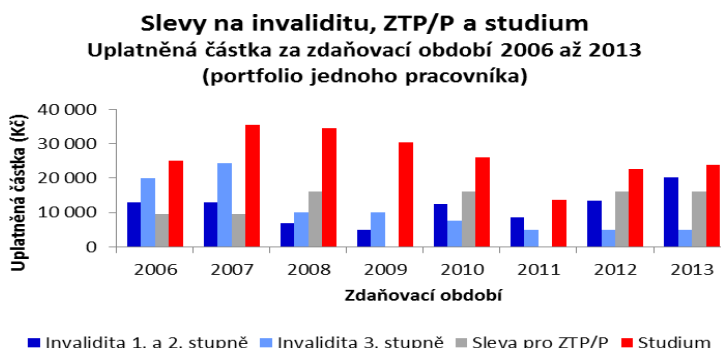
⁹⁰ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

šest poplatníků (necele 1 %), přičemž si sníží daňovou povinnost průměrně o 11 600 Kč (viz Příl. 5, Obr. 12 a Obr. 13).

V rámci České republiky nedosahují uvedené slevy jednotlivě ani 1 % z hodnoty uplatněných slev. Ve vztahu k počtům podaných přiznání uplatňuje ve sledovaných obdobích průměrně 1 % poplatníků slevu za studium, ostatní jsou pod 1 % (viz Příl. 6 a Příl. 8).

Obr. 12 – Sleva na invaliditu, ZTP/P a studium - počet případů uplatnění za zdaňovací období 2006 až 2013⁹¹

Obr. 13 - Sleva na invaliditu, ZTP/P a studium - uplatněná částka za zdaňovací období 2006 až 2013⁹²

⁹¹ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

⁹² Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

5.3 Legální daňové úniky – výdaje paušálem

5.3.1 Výdaje paušálem - přehled

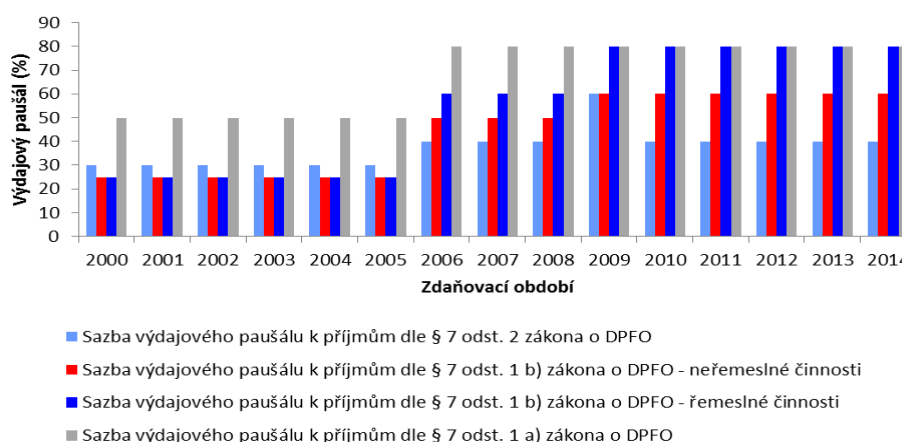
Do kategorie legálních daňových úniků patří také výdaje procentem z příjmů, tzv. výdaje paušálem, které mohou uplatnit podnikající fyzické osoby. Vývoj sazeb těchto paušálů za zdaňovací období 2000 až 2013 je znázorněn na Obr. 14. Paušály byly zvýšeny jednak s cílem podpořit rozvoj podnikatelské činnosti, např. u řemeslných činností stouply během devíti let více než trojnásobně (z 25 % v roce 2000 na 80 % v roce 2009), jednak s cílem zvýšit ochotu přiznávání příjmů, protože uplatněním vysokých výdajových paušálů dochází zcela korektně k výpočtu nulové, resp. minimální, daně. Konkrétní hodnoty výdajových paušálů jsou patrné z Tab. 5.

Tab. 5 - Přehled výdajových paušálů za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice⁹³

Zdaňovací období	Výdajový paušál k příjmům dle § 7 odst. 1 písm. a) zákona o DPFO	Výdajový paušál k příjmům dle § 7 odst. 1 písm. b) zákona o DPFO – řemeslné činnosti	Výdajový paušál k příjmům dle § 7 odst. 1 písm. b) zákona o DPFO – neřemeslné činnosti	Výdajový paušál k příjmům dle § 7 odst. 2 zákona o DPFO
	%	%	%	%
2000	50	25	25	30
2001	50	25	25	30
2002	50	25	25	30
2003	50	25	25	30
2004	50	25	25	30
2005	50	25	25	30
2006	80	60	50	40
2007	80	60	50	40
2008	80	60	50	40
2009	80	80	60	60
2010	80	80	60	40
2011	80	80	60	40
2012	80	80	60	40
2013	80	80	60	40
2014	80	80	60	40

⁹³ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

**Vývoj výdajových paušálů
za zdaňovací období 2000 až 2013 v ČR**

Obr. 14 - Vývoj výdajových paušálů za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice⁹⁴

5.3.2 Hypotetický příklad zdaňování fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby - podnikatele

Na závěr kapitoly o legálních daňových únicích je provedena komparace zdaňování příjmů u fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby – podnikatele.

V hypotetickém příkladu je porovnáváno zdanění zaměstnance a podnikatele za posledních čtrnáct let, pro lepší názornost ve formě příkladu. Předpokládáme přitom, že:

- příjem fyzické osoby činí 1 000 000 Kč;
- je uplatněno daňové zvýhodnění na dvě děti;
- podnikatel provozuje řemeslnou činnost a uplatňuje výdaje paušálem.

Zdaňování fyzické osoby – zaměstnance

Výpočet daňové povinnosti fyzické osoby – zaměstnance je pro roky 2000 – 2007 uveden v Tab. 6, pro roky 2008 – 2013, tedy v období, kdy je zdaňována superhrubá mzda, v Tab. 7. Graficky jsou potom výsledné údaje zpracovány v Obr. 15.

⁹⁴ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Tab. 6 - Příklady výpočtu daňové povinnosti fyzické osoby – zaměstnance v České republice za zdaňovací období 2000 až 2007⁹⁵

Zdaň. období	Příjem	Sociální a zdravotní pojištění odváděné zaměstnancem		Základ daně	Odč. položka poplatník / děti	Základ daně po odečtu	Daň	Sleva poplatník /děti	Výsledná daň
		Kč	%						
2000	1 000 000	12,5	125 000	875 000	34 920 43 200	796 880	217 836		217 836
2001	1 000 000	12,5	125 000	875 000	38 040 47 040	789 920	213 204	-	213 204
2002	1 000 000	12,5	125 000	875 000	38 040 47 040	789 920	213 204	-	213 204
2003	1 000 000	12,5	125 000	875 000	38 040 47 040	789 920	213 204	-	213 204
2004	1 000 000	12,5	125 000	875 000	38 040 51 120	660 840	171 892	-	211 892
2005	1 000 000	12,5	125 000	875 000	38 040	836 960	228 244	0 12 000	216 244
2006	1 000 000	12,5	125 000	875 000	-	875 000	235 228	7 200 12 000	216 028
2007	1 000 000	12,5	125 000	875 000	-	875 000	235 228	7 200 12 000	216 028

Tab. 7 - Příklady výpočtu daňové povinnosti fyzické osoby – zaměstnance v České republice za zdaňovací období 2008 až 2013⁹⁶

Zdaňovací období	Příjem	Sociální a zdravotní pojištění hrazené zaměstnavatelem		Základ daně (superhrubá mzda)	Daň	Sleva poplatník/děti	Výsledná daň
		%	Kč				
2008	1 000 000	35	350 000	1 350 000	202 500	24 840 21 360	156 300
2009	1 000 000	34	340 000	1 340 000	201 000	24 840 21 360	154 800
2010	1 000 000	34	340 000	1 340 000	201 000	24 840 23 208	152 952
2011	1 000 000	34	340 000	1 340 000	201 000	23 640 23 208	154 152
2012	1 000 000	34	340 000	1 340 000	201 000	24 840 26 808	149 352
2013	1 000 000	34	340 000	1 340 000	201 000	24 840 26 808	149 352

⁹⁵ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁶ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Obr. 15 - Výše daňové povinnosti fyzické osoby – zaměstnanec v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013 vypočtená na základě hypotetického příkladu (v Kč)⁹⁷

V uvedeném příkladu odvedl zaměstnanec za zdaňovací období ze svých příjmů nejvyšší daň v roce 2000, a to 217 836 Kč, nejnižší daň mu potom byla sražena za zdaňovací období 2012, resp. 2013, a to 149 352 Kč. Výše odváděné daně klesla se zrušením progresivního zdanění a se zvýšením slev na poplatníka a vyživované děti. Odvod daně za zdaňovací období 2012, resp. 2013, klesl proti roku 2000 přibližně o 31 %.

Zdaňování fyzické osoby – podnikatele

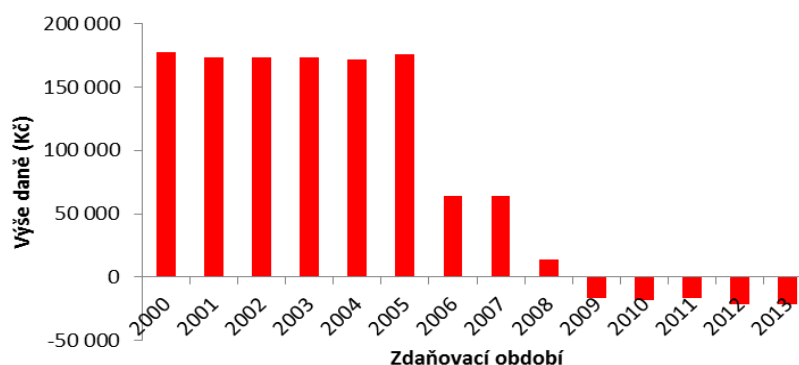
Výpočet daňové povinnosti fyzické osoby – podnikatele v letech 2000 až 2013 je uveden v Tab. 8; pro lepší přehlednost jsou údaje zpracovány též graficky, viz Obr. 16.

⁹⁷ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

Tab. 8 – Příklady výpočtu daňové povinnosti fyzické osoby – podnikatele v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013⁹⁸

Zdaň. období	Příjem	Výd. paušál	Výdaj	Základ daně	Odč. položka poplatník / děti	Základ daně po odečtu	Daň	Sleva poplatník /dětí	Výsledná daň
	Kč	%	Kč	Kč	Kč	Kč	Kč	Kč	Kč
2000	1 000 000	25	250 000	750 000	34 920 43 200	671 880	177 836	-	177 836
2001	1 000 000	25	250 000	750 000	38 040 47 040	664 920	173 204	-	173 204
2002	1 000 000	25	250 000	750 000	38 040 47 040	664 920	173 204	-	173 204
2003	1 000 000	25	250 000	750 000	38 040 47 040	664 920	173 204	-	173 204
2004	1 000 000	25	250 000	750 000	38 040 51 120	660 840	171 892	-	173 204
2005	1 000 000	25	250 000	750 000	38 040	711 960	188 244	- 12 000	176 244
2006	1 000 000	60	600 000	400 000	-	400 000	83 228	7 200 12 000	64 028
2007	1 000 000	60	600 000	400 000	-	400 000	83 228	7 200 12 000	64 028
2008	1 000 000	60	600 000	400 000	-	400 000	60 000	24 840 21 360	13 800
2009	1 000 000	80	800 000	200 000	-	200 000	30 000	24 840 21 360	-16 200
2010	1 000 000	80	800 000	200 000	-	200 000	30 000	24 840 23 208	-18 048
2011	1 000 000	80	800 000	200 000		200 000	30 000	23 640 23 208	-16 848
2012	1 000 000	80	800 000	200 000		200 000	30 000	24 840 26 808	-21 648
2013	1 000 000	80	800 000	200 000		200 000	30 000	24 840 26 808	-21 648

Výše daňové povinnosti fyzické osoby - podnikatele za zdaňovací období 2000 až 2013

Obr. 16 – Výše daňové povinnosti fyzické osoby – podnikatele v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013 vypočtená na základě hypotetického příkladu⁹⁹

⁹⁸ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁹ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

V uvedeném příkladu podnikatel, provozující řemeslnou činnost, odvedl za zdaňovací období 2000 na dani z příjmů 177 836 Kč. V roce 2012, resp. 2013, nezaplatil daň z příjmů žádnou, stát mu navíc vyplatil 21 648 Kč daňový bonus na uplatněné děti. Poplatník tak zaplatil v roce 2012, resp. 2013, přibližně o 112 % nižší daň z příjmu než v roce 2000.

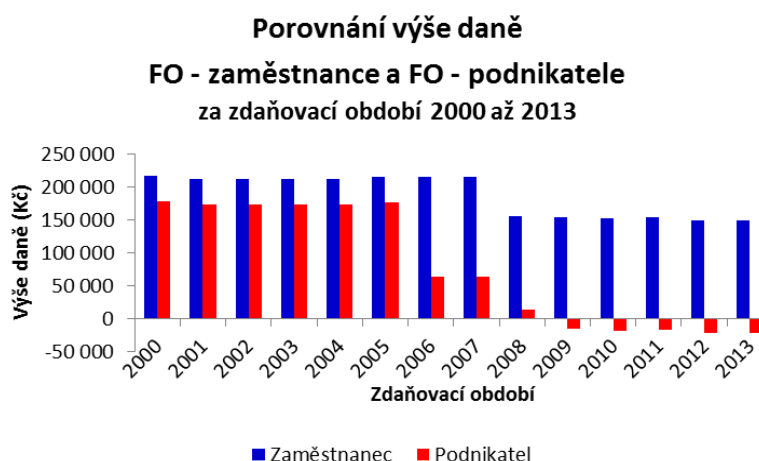
Vzájemná komparace

Porovnání výše daně z příjmů zaměstnance a podnikatele v letech 2000 až 2013 vypočtené na základě hypotetického příkladu je patrné z Tab. 9 a Obr. 17.

Tab. 9 - Výše daně z příjmů fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby – podnikatele v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013 vypočtená na základě hypotetického příkladu¹⁰⁰

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	Kč	Kč	Kč	Kč	Kč	Kč	Kč
Zaměstnanec	217 836	213 204	213 204	213 204	211 892	216 244	216 028
Podnikatel	177 836	173 204	173 204	173 204	173 204	176 244	64 028

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	Kč	Kč	Kč	Kč	Kč	Kč	Kč
Zaměstnanec	216 028	156 300	154 800	152 952	154 152	149 352	149 352
Podnikatel	64 028	13 800	-16 200	-18 048	-16 848	-21 648	-21 648

Obr. 17 - Porovnání výše daně z příjmů fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby – podnikatele v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013 vypočtená na základě hypotetického příkladu¹⁰¹

¹⁰⁰ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰¹ Vlastní zpracování na základě zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů

5.4 Komparace vývoje inkasa daně z příjmů fyzických osob v České republice

Předmětem této kapitoly je porovnání vývoje inkasa daně z příjmů fyzických osob v České republice z pohledu vybrané daně z příjmů ze závislé činnosti a daně z příjmů podnikatelů za zdaňovací období 2000 až 2013.

Inkaso daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti

Vývoj inkasa daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti v letech 2000 – 2013 je patrný z Obr. 18. Růst inkasa do roku 2007 souvisí jednak s rostoucím počtem zaměstnanců, jednak s rostoucí průměrnou mzdou (viz Příl. 9). Ne příliš výrazný pokles inkasa daně v roce 2008 je způsoben zvýšením slev na dani a zrušením progresivního zdaňování, resp. zavedením rovné daně. Od roku 2010 pak opět inkaso daně z příjmů ze závislé činnosti roste. Za zdaňovací období 2013 činilo inkaso daně z příjmů ze závislé činnosti 126 134 mil. Kč.

Obr. 18 - Přehled vývoje inkasa daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice¹⁰²

Inkaso daně z příjmů fyzických osob – podnikatelů

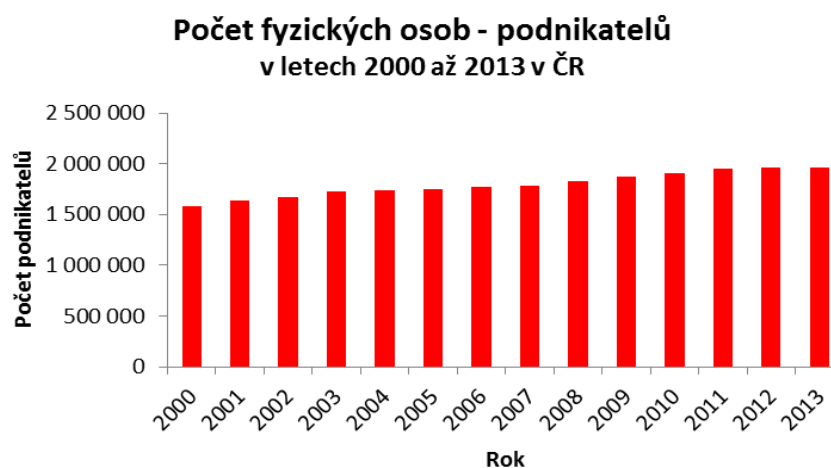
Od roku 2000 do roku 2005 mělo inkaso daně z příjmů fyzických osob – podnikatelů stoupající tendenci, viz Obr. 19. Zvýšení výdajových paušálů se výrazně projevilo na sníženém výběru daně v roce 2006 a následně pak v roce 2009, přestože počet fyzických osob – podnikatelů od roku 2001 neustále mírně roste (meziroční nárůst 0,4 až 3,6 %, blíže viz Příl. 10 a Obr. 20). Za zdaňovací období 2005 bylo vykázána

¹⁰²Vlastní zpracování na základě: Finanční správa ČR. *Údaje z výběru daní*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky>

nejvyšší hodnota inkasa daně z příjmů od fyzických osob – podnikatelů 26 583 mil. Kč, nejnižší hodnota za zdaňovací období 2013 ve výši 2 680 mil. Kč.

Obr. 19 – Přehled vývoje inkasa daně z příjmů fyzických osob – podnikatelů za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice¹⁰³

Obr. 20 – Počet fyzických osob podnikatelů – v letech 2000 až 2013 v České republice¹⁰⁴

Vzájemná komparace

Porovnání objemu vybrané daně od zaměstnanců a podnikatelů za zdaňovací období 2000 až 2013 je patrné z Tab. 10 a Obr. 21.

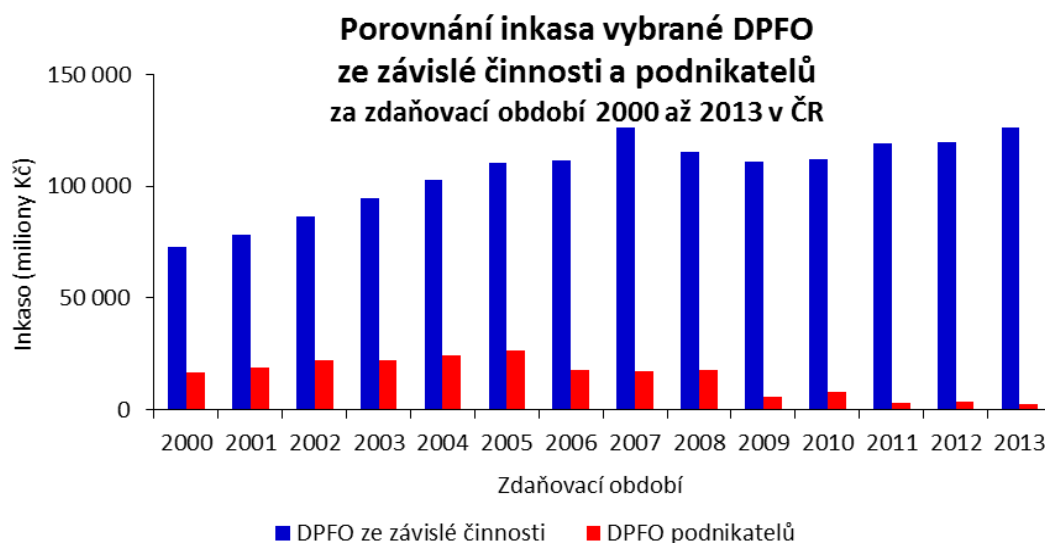
¹⁰³ Vlastní zpracování na základě: Finanční správa ČR. *Údaje z výběru daní*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky>

¹⁰⁴ Vlastní zpracování na základě: Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Roční přehled podnikatelů a živností*. [on-line]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z WWW: <http://www.rzp.cz/statistikySbj.html>

Tab. 10 - Vzájemná komparace zdaňování příjmů ze závislé činnosti a podnikatelů¹⁰⁵

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč
Závislá činnost	72 749	78 530	86 591	94 653	102 627	110 662	111 633
Podnikatel	16 546	18 796	21 901	22 131	24 040	26 583	17 854

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč	mil. Kč
Závislá činnost	126 388	115 180	111 042	111 842	119 373	119 787	126 134
Podnikatel	17 003	17 749	5 565	7 987	2 939	3 261	2 680

Obr. 21 – Porovnání inkasa vybrané daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a od podnikatelů za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice¹⁰⁶

5.5 Detailní analýza souboru daňových přiznání za zdaňovací období 2013, porovnání na data za Českou republiku

Tato podkapitola je věnována analýze souboru přiznání podaných za zdaňovací období 2013 konkrétnímu pracovníkovi vyměřovacího oddělení. Je zde zhodnoceno uplatňování nezdánitelných částí základu daně, slev na dani a využití uplatnění výdajů paušálem. Též je provedeno porovnání na data získaná za Českou republiku, a to z důvodu posouzení vhodnosti dalšího použití údajů ze zpracovávaného souboru v kapitole nelegálních daňových úniků.

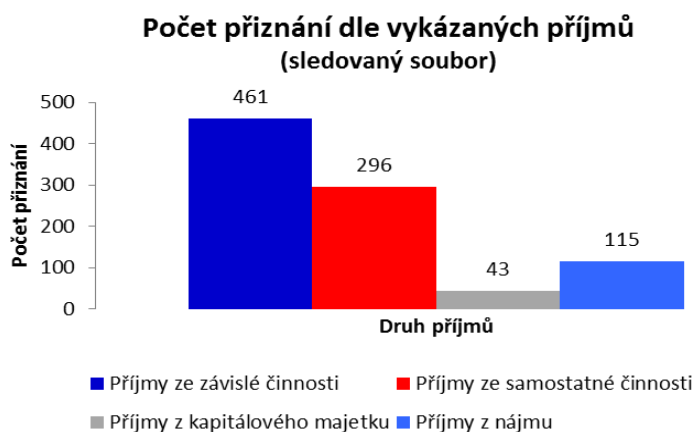
¹⁰⁵ Vlastní zpracování na základě: Finanční správa ČR. *Údaje z výběru daní*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky>

¹⁰⁶ Vlastní zpracování na základě: Finanční správa ČR. *Údaje z výběru daní*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky>

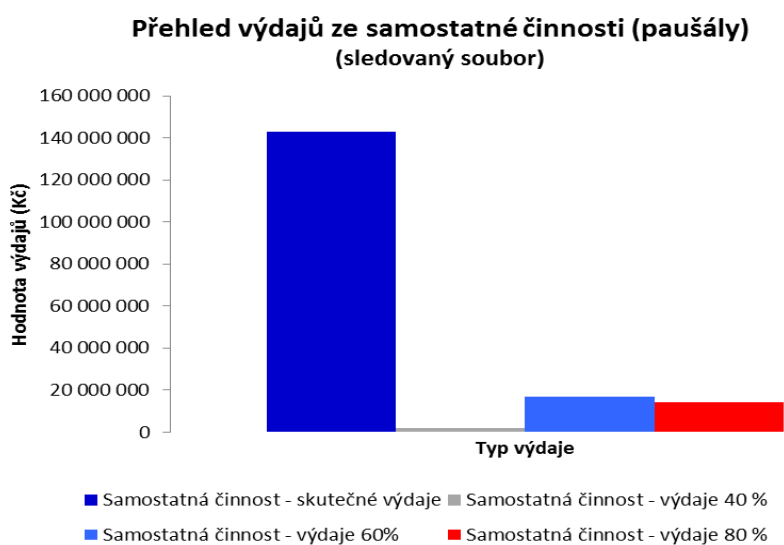
V tabulce (viz Příl. 11) a na Obr. 22 je vyčíslen počet přiznání, ve kterých poplatníci vykázali příjmy:

- ze závislé činnosti (461 přiznání, tj. 57 %),
- ze samostatné činnosti (296 přiznání, tj. 37 %),
- z kapitálového majetku (43 přiznání, tj. 5 %)
- z nájmu (115 přiznání, tj. 14 %).

Někteří poplatníci uvádějí ve svých přiznáních více druhů příjmů, proto nesouhlasí celkový počet přiznání v tabulce s celkovým počtem podaných přiznání.

Obr. 22 – Počet přiznání dle vykázaných příjmů (sledovaný soubor)¹⁰⁷

Obr. 23 – Přehled výdajů ze samostatné činnosti (paušály) za sledovaný soubor¹⁰⁸

¹⁰⁷ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

Ve sledovaném souboru uplatňují poplatníci v daňových příznáních s vykázanými příjmy ze samostatné činnosti v převážně většině skutečné výdaje (81 % příznání), v 1 % příznání výdaje ve výši 40 %, v 10 % příznání výdaje ve výši 60 % a v 7 % příznání výdaje ve výši 80 % z příjmů (viz Příl. 11 a Obr. 23).

V další části této podkapitoly je analyzován počet příznání a hodnoty nezdanitelných částí základu daně a slev na dani uvedené ve sledovaném souboru a v rámci České republiky, následuje komparace těchto údajů.

Tab. 11 – Přehled uplatněných nezdanitelných částek základu daně – soubor daňových příznání za zdaňovací období 2013¹⁰⁹

Počet příznání	Nezdanitelná část základu daně/sleva na dani	Počet případů	Počet případů	Uplatněno	Průměrně
			%	Kč	Kč
809	Dary	56	7	525 427	9 383
	Úroky	163	20	6 839 879	41 962
	Penzijní připojištění	91	11	792 577	8 710
	Životní pojištění	298	37	2 382 947	7 996
	Odbory	34	4	64 483	1 897
	Úhrada za další vzdělávání	0	0	0	0
	Manželka	26	3	577 530	22 213
	Invalidita	12	1	42 180	3 315
	Studium	6	1	13 065	2 178
	Daňové zvýhodnění	232	29	4 488 106	19 345
Bonus	126	16	2 689 671	14 188	

Tab. 12 - Přehled uplatněných nezdanitelných částek základu daně za zdaňovací období 2013 za Českou republiku¹¹⁰

Počet DAP celkem	Nezdanitelná část základu daně/sleva na dani	Počet případů	Počet	Uplatněno	Průměrně
			%	Kč	Kč
1 937 120	Dary	138 978	7	1 523 212 081	10 960
	Úroky	394 569	20	16 000 258 922	40 551
	Penzijní připojištění	197 559	10	1 735 144 476	8 783
	Životní pojištění	625 991	32	4 811 095 902	7 686
	Odbory	78 423	4	171 027 984	2 181
	Úhrada za další vzdělávání	488	0,0003	2 162 872	4 432
	Manželka	99 242	5	2 417 716 530	24 362
	Invalidita	43 124	2	153 604 965	3 562
	Studium	27 981	1	91 014 475	3 253
	Daňové zvýhodnění	584 996	30	12 379 297 710	21 161

¹⁰⁸ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

¹⁰⁹ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

¹¹⁰ Vlastní zpracování na základě: Finanční správa ČR. *Údaje z daňových příznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

Tab. 13 – Rozdíl mezi počtem případů a průměrnou uplatněnou částkou ve sledovaném souboru a údaji za zdaňovací období 2013 za Českou republiku^{111, 112}

Nezdanitelná část základu daně Sleva na dani	Rozdíl		
	v počtu případů	v uplatněné průměrné částce	
	Data za ČR minus data ze sledovaného souboru	Data za ČR minus data ze sledovaného souboru	
	%	Kč	%
Dary	0	1 577	0,0001
Úroky	0	-1 411	0,0000
Penzijní připojištění	-1	73	0,0000
Životní pojištění	-5	-310	0,0000
Odbory	0	284	0,0002
Úhrada za další vzdělávání	0	4 432	0,2049
Manželka	2	2 149	0,0001
Invalidita	1	247	0,0002
Studium	1	1 075	0,0012
Daňové zvýhodnění	2	1 816	0,0000

Z údajů uvedených v Tab. 13 vyplývá, že rozdíl v počtu případů uplatnění nezdanitelných částí základu daně se nachází v intervalu 0 až 5 % případů; rozdíl v uplatněné částce v intervalu -1 411 až +4 432 Kč; . Celorepublikově jsou vykázány vyšší průměrné hodnoty uplatněných darů (o 1 577 Kč), příspěvků na penzijní připojištění a pojištění (o 73 Kč), odborových příspěvků (o 284 Kč), úhrady za další vzdělávání (o 4 432 Kč), slevy na manželku (o 2 149 Kč), invaliditu (o 247 Kč), studium (o 1 075 Kč) a daňové zvýhodnění na vyživované dítě (o 1 816 Kč) na uplatňujícího poplatníka než v souboru pracovníka. Naopak vyšší uplatněná průměrná hodnota v souboru pracovníka proti průměrným hodnotám za Českou republiku je vykázána u uplatňovaných úroků z úvěru (o 1 411 Kč) a příspěvky na životní pojištění (o 310 Kč). Nejvyšší rozdíl v průměrné uplatněné částce se týká úhrady za další vzdělávání. Tato nezdanitelná částka nebyla za dobu její existence v portfoliu pracovníka nikdy uplatněna; celorepublikově uplatnilo tuto částku za zdaňovací období 2013 celkem 488 poplatníků, přičemž průměrně vykázal každý z nich částku 4 432 Kč.

¹¹¹ Vlastní zpracování na základě: Finanční správa ČR. *Údaje z daňových přiznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

¹¹² Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

Hodnoty rozdílů mezi údaji za sledovaný soubor a Českou republiku jsou vyčísleny v intervalu od 0,0 do 0,2 %, přičemž nejvyšší rozdíl je zaznamenán u nezdanitelné části základu daně – úhrada za další vzdělávání – která nebyla ve sledovaném souboru uvedena žádným poplatníkem a ani v celorepublikovém měřítku se nejedná o masově využívané snížení základu daně, průměrně je uplatněna v 0,0003 % přiznání. Z analyzovaných údajů tak vyplývá, že hodnoty v souboru přiznání za zdaňovací období 2013 pracovníka vyměřovacího oddělení se významně neliší od hodnot celorepublikových, z toho důvodu jsou dále zpracovány v kapitole nelegálních daňových úniků jako průměrné vzorové údaje.

5.6 Nelegální daňové úniky

Zjistit kompletní údaje o nelegálních daňových únicích je nereálné. Tato podkapitola je věnována analýze souboru přiznání podaných za zdaňovací období 2013 konkrétnímu pracovníkovi vyměřovacího oddělení s ohledem na nelegální daňové úniky, kterým se v průběhu vyměrování přiznání podařilo zabránit. Údaje o chybách a nesprávnostech uvedených v daňových přiznáních, které jsou opraveny před vyměřením, nejsou nikde evidovány; analyzované údaje byly získány podrobným zkoumáním jednotlivých podaných přiznání a z poznámek pracovníka vyměřovacího oddělení k předmětným přiznáním. Tyto poznámky jsou zpravidla po opravě přiznání ze spisu odstraněny, není tedy možné podobný detailní relevantní výzkum provést zpětně za předcházející zdaňovací období a provést komparaci. V rámci podkapitoly jsou vyčísleny jednak počty přiznání s vykázanými chybami či nesprávnostmi, jednak jejich hodnota. Specifikovány jsou oblasti s nejčastějším výskytem chyb a nesprávností uváděné v přiznáních; tyto se dle zkušeností pracovníků vyměřovacího oddělení v průřezu zdaňovacích období shodují; týkají se zejména uplatňování úroků z úvěrů, daňového zvýhodnění na vyživované dítě, výdajových paušálů a slevy na manželku.

Vzhledem k tomu, že získaný soubor údajů z přiznání vyměřovaných konkrétním pracovníkem byl vyhodnocen jako průměrný a předpokládáme, že poplatníci chybují v republice podobně, je na závěr proveden u vybraných položek přepočítání údajů ze vzorového souboru na Českou republiku.

5.6.1 Nelegální daňové úniky vykázané ve sledovaném souboru před vyměřením

V Tab. 14 je znázorněn počet případů a nesprávně uplatněné částky v příznáních zpracovávaných pracovníkem vyměřovacího oddělení za zdaňovací období 2013. Část vykázaných daňových úniků lze dle Širokého¹¹³ zařadit do kategorie legálních, a to do skupiny daňových chyb, nebo dle Boňka¹¹⁴ do kategorie nelegálních neúmyslných daňových úniků. Vykázané nesprávně uplatněné položky byly na pokyn pracovníka vyměřovacího oddělení opraveny. Údaje o tom, v kolika případech a v jakých hodnotách je tímto způsobem daňovým únikům zabráněno, nejsou nijak zjišťovány.

Je nutno uvést, že část chybně uplatněných položek poplatníci do příznání uvádějí s vědomím, že právní nárok na snížení daně nemají, ale „zkusí to“.

Tab. 14 - Nelegální daňové úniky ve sledovaném souboru za zdaňovací období 2013^{115, 116}

Počet příznání celkem	Nezdanitelná část základu daně/sleva na dani	Počet případů celkem	Počet případů celkem	Uplatněno celkem	Průměrně uplatněno	Nesprávně vykázáno v příznání		
			%			Počet případů	Počet případů	Částka nižší o
				Kč	Kč	%	Kč	
809	Dary	56	7	525 427	9 383	1	2	nemělo vliv na daň
	Úroky	163	20	6 839 879	41 962	10	6	39 574
	PP	91	11	792 577	8 710	6	7	5 308
	ŽP	298	37	2 382 947	7 996	0	0	0
	Odbory	34	4	64 483	1 897	0	0	0
	Úhrada za další vzdělávání	0	0	0	0	0	0	0
	Manželka	26	3	577 530	22 213	2	8	27 450
	Invalidita	12	1	42 180	3 315	0	0	0
	Studium	6	1	13 065	2 178	1	17	4 200
	Daňové zvýhodnění	232	29	4 488 106	19 345	4	2	80 424
	Bonus	126	16	2 689 671	14 188	1	2	1 117
	Celkem	1 044		18 415 865	131 187	25		158 073

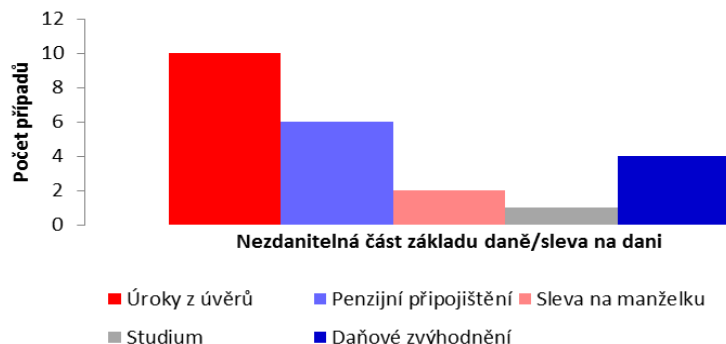
¹¹³ ŠIROKÝ, J., *Daňové teorie s praktickou aplikací*, s. 226-230

¹¹⁴ BONĚK, V. a kol., *LEXIKON – DAŇOVÉ POJMY*, s. 89-90

¹¹⁵ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

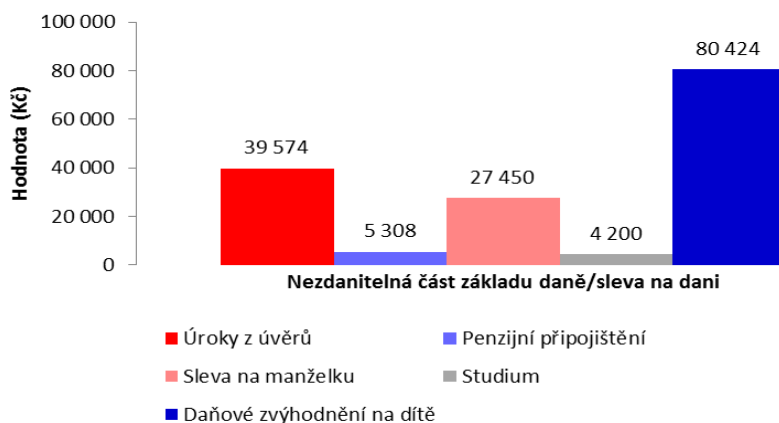
¹¹⁶ Vlastní zpracování na základě vlastního šetření

**Počet případů nesprávně uvedených údajů
nezdaniitelných částí základu daně a slev na dani
za zdaňovací období 2013
ve vybraném souboru přiznání k DPFO**

Obr. 24 – Počet případů nesprávně uvedených údajů nezdaniitelných částí základu daně a slev na dani za zdaňovací období 2013 ve vybraném souboru přiznání k DPFO¹¹⁷

**Nesprávně uvedené hodnoty
nezdaniitelných částí základu daně a slev na dani
za zdaňovací období 2013
ve vybraném souboru přiznání k DPFO**

Obr. 25 – Nesprávně uvedené hodnoty nezdaniitelných částí základu daně a slev na dani za zdaňovací období 2013 ve vybraném souboru přiznání k DPFO¹¹⁸

V analyzovaném souboru přiznání jsou nejčastěji nesprávně uváděny úroky z úvěrů (10 poplatníků, celková hodnota chyb 39 574 Kč), příspěvky na penzijní připojištění (6 poplatníků, celková hodnota chyb 5 308 Kč), daňové zvýhodnění na vyživované dítě (4 poplatníci, celková hodnota chyb 80 424 Kč) a sleva na manželku (2 poplatníci, celková hodnota chyb 27 540 Kč), viz Tab. 14, Obr. 24 a Obr. 25.

¹¹⁷ Vlastní zpracování na základě vlastního šetření

¹¹⁸ Vlastní zpracování na základě vlastního šetření

Chyby a nesprávnosti týkající se úroků z úvěru

Samostatnou kapitolou jsou uplatňované úroky z úvěrů. Zde dochází k nesprávnostem velmi často a často se také jedná o částky vysoké. U této položky je vykázán nejvyšší počet případů a zároveň nejvyšší uvedená nesprávná částka. Uplatňování úroků z úvěrů upravuje ustanovení § 15 odst. 3 a 4 zákona o daních z příjmů. Zákonodárce stanovil maximální hranici uplatňovaných úroků na 300 000 Kč na domácnost. K situacím, kdy dochází k chybě v uvedení hodnoty vyšší než maximální, dochází velmi zřídka.

K nejčastějším nesprávnostem dochází při uplatňování úroků z úvěru, který nesplňuje zákonem předepsané podmínky pro uplatnění. Především se jedná o úvěry na nemovité věci, které neslouží k trvalému bydlení poplatníka či ostatních osob uvedených v zákonu o daních z příjmů. V příznacích jsou tak vykazovány úroky z úvěrů na objekty určené k rekreaci či na nemovité věci určené k podnikání. Jedná se o nemovité věci, ve kterých poplatník provozuje podnikatelskou činnost nebo např. (bytové) jednotky, které pronajímá.

Další častou chybou je uplatňování úroků na nemovitou věc, kterou poplatník, jemuž byl poskytnut úvěr, nevlastní. Podmínka vlastnictví musí být splněna při řešení bytové potřeby formou výstavby bytového domu, rodinného domu, jednotky nebo změnou stavby, dále při koupi bytového domu, rodinného domu, rozestavěné stavby bytového či rodinného domu nebo při koupi jednotky. Byly zaznamenány případy celých satelitních městeček, kdy postavené rodinné domy, které poplatníci pořídili, jsou ve vlastnictví obce a smlouvou je ošetřeno, že do vlastnictví jednotlivých uživatelů přejdou např. za dvacet let. Úroky z úvěrů na takto pořízenou bytovou potřebu nemohou poplatníci uplatnit.

Dochází také k situacím, kdy poplatník předmět bytové potřeby vlastní, ale není účastníkem smlouvy o úvěru. Ani v těchto případech nelze odečtem úroků daňovou povinnost snížit. Pokud musí být splněna podmínka vlastnictví, pak je poplatník povinen prokázat vlastnictví bytové potřeby po celé zdaňovací období (výjimku tvoří zdaňovací období, ve kterém bytovou potřebu pořídí), vždy ale musí bytovou potřebu vlastnit k poslednímu dni zdaňovacího období. Znamená to, že úroky z úvěru nelze uplatnit na nemovitou věc, kterou v průběhu zdaňovacího období poplatník prodal, a to i přesto, že úroky z úvěru po dobu vlastnictví platil. Vlastnictví bytové potřeby poplatník

neprokazuje u úvěru na údržbu a změnu stavby bytového/rodinného domu nebo bytu v nájmu. Za této situace poplatník oprávněnost uplatňovaných úroků z úvěru dokládá nájemní smlouvou (v případě bytu v nájmu) nebo doloží své bydliště v předmětném objektu (poplatník např. přistaví patro v rodinném domě rodičů a vznikne tak bytová jednotka).

Pro uplatnění úroků z úvěru je také zásadní typ úvěru; zákon o daních z příjmů stanoví, že se musí jednat o úvěr ze stavebního spoření nebo úvěr hypoteční poskytnutý stavební spořitelnou, resp. bankou. Nelze tak v rámci přiznání k dani z příjmů uplatňovat úroky ze spotřebitelského úvěru, byť byl na bytovou potřebu použit.

Při řešení bytové potřeby si mnohdy poplatníci neuvědomují, že nelze uplatnit jakékoli zaplacené úroky. Stává se poměrně často, že při poskytování úvěru dostanou v bance informaci, že úroky uplatnit lze, ale ne vždy je tato informace pravdivá.

Při prověřování uplatňování úroků z úvěru se pracovníci správce daně setkávají s různými účely úvěru, za největší kuriozitu by se dala považovat koupě motocyklu v řádu stovek tisíc korun.

Chyby a nesprávnosti týkající se příspěvků na penzijní připojištění a penzijní pojištění

Změnou zákona o daních z příjmů došlo od zdaňovacího období 2013 ke změně při uplatňování příspěvků na penzijní připojištění; byla zvýšena částka, o kterou se příspěvky ponižují, a to z původních 6 000 Kč na 12 000 Kč. Ve svém přiznání tak uvedlo chybně poniženou částku příspěvků přesně o 6 000 Kč šest poplatníků ze sedmi uvedených případů přiznání opravovaných z důvodu nesprávné hodnoty uvedených příspěvků. Při uplatňování příspěvků na penzijní připojištění a penzijní pojištění je stanovena maximální hranice 12 000 Kč za zdaňovací období na poplatníka. Používání interaktivních formulářů daňového přiznání přispívá ke správnému vyplnění daňového přiznání; většina těchto formulářů maximální hranici sleduje.

Chyby a nesprávnosti týkající se příspěvků na životní pojištění

Maximální hranice 12 000 Kč na zdaňovací období a poplatníka je stanovena též u uplatňování příspěvků na životní pojištění. Uplatňování této položky je v zákonu o daních z příjmů ošetřeno ustanovením § 15 odst. 6. Poplatníci v tomto případě nechybují tolik v uplatňování nesprávné částky, jako v uplatňování příspěvků na daňově neúčinné

životní pojištění. Znamená to, že pojistná smlouva nespĺňuje podmínky, které jsou zákonem o daních z příjmů stanoveny, např. pojištěný se neshoduje s pojistníkem, nejsou dodrženy limity minimálních pojistných částek nebo se nejedná o životní pojištění s dožitím, ale pojištění pouze na smrt. Byly zaznamenány také případy (netýká se sledovaného zdaňovacího období), kdy poplatník uvedl hodnotu příspěvků na životní pojištění řádově v desítkách tisíc korun; použitím interaktivního formuláře daňového přiznání jsou takové chyby eliminovány.

Chyby a nesprávnosti týkající se odborových příspěvků

K nejčastějším chybám při uplatňování odborových příspěvků dochází nedodržením maximální hranice v hodnotě 1,5 % zdanitelných příjmů. Nejedná se o vysoké částky; za zdaňovací období 2013 nebyl případ chybně uplatněných odborových příspěvků ve sledovaném souboru zaznamenán. Interaktivní formulář daňového maximální částku sleduje, lze se tak vyvarovat uvedení chybné hodnoty.

Chyby a nesprávnosti týkající se slevy na manželku

Chyby při uplatňování slevy na manželku nejčastěji spočívají v nesprávnosti výpočtu jejích příjmů, kam je třeba započítat např. vyplacenou mateřskou, nemocenské dávky, podporu v nezaměstnanosti, starobní i invalidní důchod, ošetřování člena rodiny, všechny hrubé příjmy, všechny osvobozené příjmy, dary, dědictví, prodej movitých i nemovitých věcí, příjmy z dohod o provedení práce apod. Od zdaňovacího období 2013 je možnost uplatnění slevy na manželku poplatníka vykazujícího výdaje paušálem omezena dle ustanovení § 35ca zákona o daních z příjmů.

Chyby a nesprávnosti týkající se daňového zvýhodnění na vyživované dítě

Správce daně při prověřování nároku na daňové zvýhodnění na vyživované dítě zjišťuje, že je nesprávně uplatňováno oběma rodiči v plné výši (tento způsob snížení své daňové povinnosti zvolil dokonce i daňový poradce). Objevují se také případy, kdy si dítě uplatňují oba rozvedení rodiče s tím, ať správce daně určí, komu sleva náleží. Takové rozhodování ovšem správce daně v kompetenci nemá.

Nesprávně uplatněné daňové zvýhodnění za zdaňovací období 2013 ve vybraném souboru spočívá především v uvedení slevy v případě, že poplatník uplatňuje výdaje

paušálem (ustanovení § 35ca zákona o daních z příjmů, nově od zdaňovacího období 2013).

Nelegální daňové úniky na daňovém zvýhodnění za vyživované děti cizinců

Zvláštní kapitolou je daňové zvýhodnění uplatňované cizinci. V minulých zdaňovacích obdobích se jednalo o občany přicházející do České republiky z území mimo Evropskou unii, především Mongolce a Vietnamce. Tato skupina poplatníků není zahrnuta do sledovaného souboru, ale nepochybně stojí za komentář. Z hlediska nelegálních daňových úniků bylo za spolupráce s Policií České republiky zjištěno, že rodné listy mongolských a vietnamských dětí jsou často padělané; poplatníci tak nezdědka uplatňovali čtyři a více dětí, a to také zpětně, zpravidla za tři zdaňovací období, za která je možné podat dodatečné přiznání. Jako příklad je možné uvést poplatníka, který předložil k přiznání pět zfalšovaných rodných listů. Při prověřování oprávněnosti uplatnění daňového zvýhodnění bylo zjištěno, že přiložené rodné listy neodpovídají rodným listům předloženým v předcházejícím roce; „otec“ navíc neznal ani jména ani věk svých uplatňovaných dětí. Nutno upozornit, že se jednalo o děti, které žily v zahraničí.

Za zdaňovací období 2013 bylo za jedno územní pracoviště v rámci postupu k odstranění pochybností neuznáno přes 2,5 milionu korun na daňovém zvýhodnění na děti cizinců.

5.6.2 Nelegální daňové úniky, kterým bylo zabráněno před vyměřením – přepočít na Českou republiku, hypotetický příklad

Pokud budeme považovat sledovaný soubor přiznání za zdaňovací období 2013 za celorepublikově průměrný, pak lze provést přepočít konkrétních zjištěných údajů na hypotetické hodnoty za Českou republiku. Přepočít je proveden u položek, které vykazují nejvyšší hodnoty v nesprávnostech a chybách, tj. za nezdanitelné části základu daně u úroků z úvěru a za slevy na dani u daňového zvýhodnění na vyživované dítě. Z tabulky je zřejmé, že hodnota nesprávně uplatněných úroků by hypoteticky činila na dani cca 14 mil. Kč, hodnota nesprávně uplatněného daňového zvýhodnění na vyživované dítě cca 203 mil. Kč; celkově na dani mohl nelegální daňový únik činit přibližně 217 mil. Kč (viz Příl. 12).

6 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ A DOPORUČENÍ

Zhodnocení výsledků

V diplomové práci byla provedena analýza uplatňování jednotlivých nezdanitelných částí základu daně a slev na dani jednak z údajů z portfolia jednoho pracovníka vyměřovacího oddělení, jednak z pohledu České republiky. Samostatnou podkapitolu tvoří detailní analýza konkrétních příznání podaných za zdaňovací období 2013, ve které byly vyčísleny také nelegální daňové úniky, jimž se podařilo zabránit před vyměřením příznání.

Z analýzy vyplývá, že uplatňování darů nepatřilo ve zdaňovacích obdobích 2000 až 2013 k významným položkám optimalizace daňové povinnosti; dar je uplatňován v cca 5 až 9 % podaných příznání, přičemž průměrná uplatněná hodnota činí přibližně 10 tis.; obdobná situace byla zaznamenána i za Českou republiku.

Úroky z úvěrů patří již tradičně k nejdůležitějším položkám daňové optimalizace především z hlediska výše ušetřené daně. Snížení daňové povinnosti tímto způsobem využilo ve sledovaném souboru za zdaňovací období 2000 cca 27 daňových subjektů, zatímco za zdaňovací období 2013 již 191 subjektů, tedy přibližně 7 krát více. U uplatněných částek je situace ještě dramatičtější; za zdaňovací období 2000 byl základ daně tímto způsobem snížen ve sledovaném souboru o 480 404 Kč, za zdaňovací období 2013 pak o 8 261 223 Kč; nárůst činí cca 1 620 %, uplatněná částka se zvýšila cca 17 krát. Celková uplatněná částka ze základu daně za zdaňovací období 2000 až 2013 činí u jednoho pracovníka vyměřovacího oddělení cca 65 mil. Kč, což znamená při 15% rovné dani snížení daňové povinnosti v portfoliu tohoto pracovníka o celkovou částku cca 9,75 mil. Kč. Zásadní vliv na výši uplatněných úroků z úvěru měl vývoj úrokových sazeb a boom na trhu s nemovitostmi. Ze zjištěných údajů za Českou republiku vyplývá zvyšující se trend. Hodnota nezdaněného základu daně ve formě úroků z úvěru přesahuje od zdaňovacího období 2011 částku 16 miliard Kč.

O snížení daňové zátěže ve formě uplatnění příspěvků na penzijní připojištění vzrostl od roku 2000 do roku 2012 přibližně 11 krát; průměrně se za sledovaná období jedná v předmětném souboru o 12 % poplatníků. Nejvyšší částka, uplatněná v roce 2007, byla 15 krát vyšší než částka uplatněná v roce 2000. Celorepublikově je situace obdobná, příspěvky na penzijní připojištění uplatňuje průměrně 12 % poplatníků. Nejvyšší celková

uplatněná hodnota byla zaznamenána za zdaňovací období 2007, kdy činila 2 413 620 056 Kč.

Nejčastěji využívanou formou snižování daňové povinnosti je uplatnění zaplacených příspěvků na soukromé životní pojištění; v předmětném souboru za sledovaná období průměrně cca 42 % poplatníků uplatnilo za každé zdaňovací období celkovou částku cca 2,5 až 2,7 mil. Kč. Nejvyšší hodnota uplatněných příspěvků na soukromé životní pojištění je vykázána ve zdaňovacím období 2007, a to 3 643 405 Kč, což činí čtyřnásobek hodnoty uplatněné v roce 2001. V rámci České republiky uplatňuje tuto nezdanitelnou část základu daně ročně průměrně 33 % poplatníků. Nejvyšší hodnota byla zjištěna za zdaňovací období 2007; činila 6 022 531 626 Kč.

Snížení daňové povinnosti odečtem zaplacených odborových příspěvků bylo poplatníkům poprvé umožněno za zdaňovací období 2004; za zdaňovací období 2004 až 2013 ji využilo průměrně necelých 5 % poplatníků sledovaného souboru. Obdobná situace byla vykázána i za Českou republiku.

Úhrada za další vzdělávání nebyla ve sledovaném souboru za předmětná zdaňovací období vykázána; v rámci České republiky je od jejího zavedení za zdaňovací období 2008 evidováno ročně průměrně cca 500 případů. Daňovými poplatníky České republiky byl touto nezdanitelnou částí základ daně ročně snížen v průměru o 2,2 mil. Kč.

Sleva na poplatníka, transformovaná z nezdanitelné části základu daně, byla pro zdaňovací období 2006 stanovena na 7 200 Kč ročně, od zdaňovacího období na 24 840 Kč (s výjimkou zdaňovacího období 2011, kdy byla ponížena o tzv. povodňovou daň na 23 640 Kč). Poplatníkům pobírajícím starobní důchod nebylo za zdaňovací období 2000 až 2007 umožněno uplatňovat základní nezdanitelnou částku daně, později základní slevu na poplatníka. Prvním daňovým přiznáním ve sledovaném období bylo přiznání za zdaňovací období 2008, ve kterém i tito poplatníci základní slevu uplatnili. Tento stav trval po zdaňovací období 2008 až 2012. Ke změně u této skupiny poplatníků došlo za zdaňovací období 2013, kdy opět poplatníci – starobní důchodci nemohli tímto způsobem svou daňovou povinnost snížit. Tato výjimka z uplatnění základní slevy na poplatníky byla zrušena Ústavním soudem, nálezem sp. zn. Pl. ÚS 31/13. Poplatníci, kteří základní slevu neuplatnili, jsou oprávněni podat řádné, případně dodatečné daňové přiznání, ve kterém slevu uplatní.

Slevu na manželku/manžela uplatňuje ve sledovaném souboru přibližně 4 % daňových subjektů; daňové zvýhodnění na dítě je uplatněno průměrně v každém třetím podaném přiznání (34 % poplatníků). Zatímco počet přiznání s uplatněnou slevou formou daňového zvýhodnění je v podstatě stabilní (průměrně cca 260 přiznání), hodnota uplatněné slevy se od roku 2005 zvýšila více než dvojnásobně; za zdaňovací období 2005 bylo možné odečíst od vypočítané daně na jedno dítě 6 000 Kč, zatímco za zdaňovací období 2013 je to již 13 404 Kč. Z celorepublikového pohledu uplatňuje manželku ve svém přiznání 6 % a daňové zvýhodnění 29 % poplatníků. V rámci České republiky činí za zdaňovací období průměrně: základní sleva na poplatníka cca 75 %, daňové zvýhodnění 20 % a sleva na manželku 4 % z celkové hodnoty uplatněných slev.

Další nejčastěji uplatňovanou slevou ve sledovaném souboru je sleva za studium poplatníka, jedná se přibližně o 11 % z podaných přiznání, přičemž průměrná uplatněná hodnota činí cca 2 500 Kč; slevu na invaliditu 1. a 2. stupně uplatňuje ročně v průměru šest poplatníků (necele 1 %), přičemž si sníží daňovou povinnost průměrně o 11 600 Kč. V rámci České republiky nedosahují posledně jmenované slevy jednotlivě ani 1 % z hodnoty uplatněných slev. Ve vztahu k počtům podaných přiznání uplatňuje ve sledovaných obdobích průměrně 1 % poplatníků slevu za studium, ostatní jsou pod 1 %.

Do kategorie legálních daňových úniků patří také výdaje procentem z příjmů, tzv. výdaje paušálem, které mohou uplatnit podnikající fyzické osoby. Z vývoje sazeb paušálních výdajů je zřejmý jejich růst. Paušály byly zvýšeny jednak s cílem podpořit rozvoj podnikatelské činnosti, např. u řemeslných činností stouply během devíti let více než trojnásobně (z 25 % v roce 2000 na 80 % v roce 2009), jednak s cílem zvýšit ochotu přiznávání příjmů, protože uplatněním vysokých výdajových paušálů dochází zcela korektně k výpočtu nulové, resp. minimální, daně. Součástí podkapitoly je i hypotetický příklad zdaňování fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby – podnikatele a komparace vývoje inkasa daně z příjmů ze závislé činnosti a daně z příjmů podnikatelů.

Z komparace zdaňování příjmů fyzické osoby - zaměstnance a fyzické osoby - podnikatele, provedené na základě výpočtu hypotetického příkladu vyplývá, že zatímco odvod daně za rok 2013 u fiktivního zaměstnance klesl proti roku 2000 přibližně o 31 %, fiktivní podnikatel odvedl za stejné období daň nižší o cca 112 %.

Na závěr kapitoly byla provedena detailní analýza souboru přiznání podaných za zdaňovací období 2013 konkrétnímu pracovníkovi vyměřovacího oddělení. Bylo zde zhodnoceno uplatňování nezdanitelných částí základu daně, slev na dani a využití uplatnění výdajů paušálem. Též bylo provedeno porovnání na data získaná za Českou republiku, a to z důvodu posouzení vhodnosti dalšího použití údajů ze zpracovávaného souboru v kapitole o nelegálních daňových únicích. Bylo zjištěno, že průměrně jsou uplatňovány obdobné hodnoty, rozdíl ve vykazované průměrné částce leží v intervalu 0,0 až 0,2 % uplatněné částky (nejvyšší rozdíl byl vykázán za úhradu za další vzdělávání).

Navazující podkapitola je věnována nelegálním daňovým únikům vykázaným před vyměřením ve sledovaném souboru přiznání. Údaje o chybách a nesprávnostech uvedených v daňových přiznáních, které jsou opraveny před vyměřením, nejsou nikde evidovány; analyzované údaje byly získány podrobným zkoumáním jednotlivých podaných přiznání a z poznámek pracovníka vyměřovacího oddělení k předmětným přiznáním. Tyto poznámky jsou zpravidla po opravě přiznání ze spisu odstraněny, není tedy možné podobný detailní relevantní výzkum provést zpětně za předcházející zdaňovací období a provést komparaci. Z údajů za analyzovaný soubor bylo zjištěno, že nejčastěji jsou nesprávně uváděny úroky z úvěrů (10 poplatníků, celková hodnota chyb 39 574 Kč), příspěvky na penzijní připojištění (6 poplatníků, celková hodnota chyb 5 308 Kč), daňové zvýhodnění na vyživované dítě (4 poplatníci, celková hodnota chyb 80 424 Kč) a sleva na manželku (2 poplatníci, celková hodnota chyb 27 540 Kč). Navazuje specifikace nejčastějších chyb a nesprávností uváděných v daňových přiznáních.

Samostatně je uvedena problematika nelegálních daňových úniků u uplatňování daňového zvýhodnění na vyživované děti cizinců. Bylo konstatováno, že v roce 2013 bylo za předcházející zdaňovací období jedním územním pracovištěm v rámci postupů k odstranění pochybností neuznáno správcem daně přes 2,5 mil. korun.

Doporučení

Z hlediska hodnoty neoprávněně uplatňovaných nezdanitelných částí základu daně a slev na dani se jako nejpalčivější problém jeví uplatňování úroků z úvěru a daňové zvýhodnění na vyživované dítě. V současné době je možné jedním poplatníkem regulerně uplatnit úroky z úvěru na několik nemovitých věcí, např. na rodinný dům manželky,

rodinný dům poplatníkůvých rodičů, rodinný dům poplatníkůvých prarodičů, rodinný dům manželčinyých rodičů, rodinný dům manželčinyých prarodičů a rodinný dům každého potomka. Poplatník musí splňovat podmínku vlastnictví a musí být účastníkem úvěrové smlouvy, v uvedené bytové potřebě musí bydlet člen rodiny, jak stanoví zákon o daních z příjmů. Maximální počet takových bytových potřeb je v podstatě omezen počtem členů rodiny a bonitou poplatníka. Dále je možné uplatnit úroky z úvěru na nemovitosti, kde poplatník pobývá po část roku, tzn. například přes jaro a léto v domku na venkově, na podzim a v zimě v městském bytě. Vzhledem k tomu, že uplatňování úroků z úvěru patří k velmi komplikovaným, navrhovaným opatřením by bylo maximální zjednodušení ustanovení § 15 odst. 3 a 4 zákona o daních z příjmů, a to tak, aby bylo zcela jednoznačné a zároveň ve smyslu jeden poplatník = jedna bytová potřeba určená k trvalému bydlení poplatníka.

Ve sledovaném souboru nedošlo navzdory očekávání k případu, kdy neoprávněně uplatňují oba rodiče po celé zdaňovací období totéž dítě. K těmto situacím, byť ne v masovém měřítku, v průběhu vyměřování ve zdaňovacích obdobích předcházejícím zdaňovacímu období 2013 běžně docházelo. Takovým nelegálním daňovým únikům by se dalo v rámci působnosti jednoho správce daně (jednoho krajského finančního úřadu) zcela zabránit uváděním (typováním) rodného čísla při pořizování daňového přiznání do automatizovaného daňového informačního systému. Ten by při pořizování přiznání druhého z rodičů nedopustil duplicitní uplatnění (bylo by možné daňové zvýhodnění v rámci zdaňovacího období dělit, celkový počet měsíců by ale nepřekročil 12). Nákladem tohoto opatření by byla úprava informačního systému, která by v rámci úlohy pořizování přiznání spočívala v přidání pole s rodným číslem a v kontrole tohoto pole na pole s uvedeným počtem měsíců v celé databázi přiznání. V současné době probíhá kontrola uplatňování daňového zvýhodnění bez jakékoliv počítačové pomoci, čistě ručně, vyhledáváním ve stovkách přiznání (v případě, že oba rodiče podávají přiznání). Pokud mají rodiče různá příjmení, patří k různým pracovníkům (pracovníci mají poplatníky rozděleny většinou podle příjmení), pokud mají jiná bydliště, patří i k různým finančním úřadům. V tom případě potom jednotliví pracovníci telefonicky ověřují, zda bylo či nebylo daňové zvýhodnění uplatněno. Jedná se tedy o způsob značně neekonomický, neefektivní, zatěžující a také vysoce chybový.

Ze zkušeností pracovníků vyměřovacího oddělení vyplývá, že k výši daňové povinnosti docházejí daňoví poplatníci – podnikatelé velmi často výpočtem „odzadu“. Tento způsob spočívá v tom, že podnikatel si nejprve stanoví, kolik státu zaplatí, neboli kolik je ochoten státu zaplatit (velmi často nic), a teprve z této částky dopočítá výši svých příjmů a výdajů. Zhusta se tak objevují příznání podnikatelů se základem daně okolo 165 tis. Proč právě tato částka? Je-li stanovena základní sleva na poplatníka ve výši 24 840 Kč, pak ze základu daně 165 600 Kč vychází 15% daň ve výši právě 24 840 Kč. V takovém případě základní sleva na poplatníka pokryje vykázaný základ daně, daňová povinnost nevznikne žádná, naopak při uplatnění daňového zvýhodnění je vyplácen přeplatek 13 404 Kč při jednom dítěti, 26 808 Kč při dvou dětech atd. Často opakovaným situacím, kdy podnikatel uplatňoval výdaje paušálem, daňová povinnost mu vznikla ve výši nula a současně mu byl vyplácen daňový bonus v plné výši, bylo zabráněno ustanovením § 35ca zákona o daních z příjmů. Lze ale předpokládat, že určitá skupina podnikatelů nahradí výdaje paušálem za výdaje skutečné (fiktivní) a v zaběhnutém systému bude pokračovat. Dalším navrhovaným opatřením by potom bylo zrušení daňového bonusu vůbec. S podporou chudých živelů rodin nelze než souhlasit, tato záležitost by ale měla být v kompetenci odborníků sociálních odborů, ne finančních úřadů.

Předmětem této práce nejsou, ale přesto alespoň dvě drobné poznámky k nezdaněným příjmům. Zatajované příjmy patří k těžko prokazatelným; zabránit těmto nelegálním daňovým únikům by bylo možné alespoň zčásti opětovným zavedením minimálního základu daně, a to ve výši jedné poloviny daně odváděné z průměrné mzdy (tzn. daň ve výši přibližně 11 tis. Kč ročně) a s obdobou výjimek platných ve zdaňovacím období 2007, kdy byl minimální základ daně naposledy vykazován. Hodnota minimálního základu daně se nejeví jako zdrcující a částečně by se daňovým „černým pasažérům“ snížil jejich prospěch. Dalším řešením problematiky zatajování příjmů by pak mohlo být zavedení účtenkové loterie, kdy by z registrovaných dokladů bylo možné zpětně zjistit výši příjmů toho kterého daňového subjektu. Princip účtenkové loterie spočívá v tom, že každý doklad z registrační pokladny je v určitém časovém období slosován a výherce obdrží finanční výhru (pro představu - např. v Taiwanu činí maximální výhra 200násobek průměrné měsíční mzdy, ve Slovenské republice je nejvyšší výhrou 10 tis. EUR); zákazníci tak mají o daňové doklady vyšší zájem a prodej zboží „bez dokladu“ je omezen; zároveň má finanční správa přehled o uskutečněných tržbách. Systém účtenkové loterie funguje

např. v Chorvatsku, Maďarsku, Taiwanu, Číně, Gruzii, Portugalsku a na Maltě (blíže viz str. 48 této práce).

7 ZÁVĚR

Předložená diplomová práce se zabývá problematikou legálních a nelegálních úniků ve vybraných oblastech daně z příjmů fyzických osob, a to na nezdanitelných částech základu daně a slevách na dani, pozornost je též věnována výdajovým paušálům. Problematice legálních a nelegálních daňových úniků předchází zpracování oblasti daně z příjmů fyzických osob, a to v rozsahu hlavního tématu práce. Příjmy z inkasa daní představují klíčový příjem jak státního, tak obecních a krajských rozpočtů. V důsledku deficitů veřejných rozpočtů a rostoucímu veřejnému dluhu tak problematika zdanění a řízení veřejných deficitů a dluhů nabývá z makroekonomického hlediska stále více na významu.

Co se týče nelegálních daňových úniků, pozornost byla v práci zaměřena především na ty, kterým se podařilo zabránit před vyměřením. Pro získání relevantních údajů byl podroben detailnímu zkoumání soubor přiznání podaných konkrétnímu pracovníkovi vyměřovacího oddělení, a to včetně poznámek k jednotlivým přiznáním. Tyto poznámky jsou běžně po opravě přiznání ze spisu odstraněny, není tedy možné provést zpětně ani podobný výzkum ani komparaci. Ze získaných údajů byla provedena analýza nejčastějších chyb a nesprávností, kterých se daňoví poplatníci ve svých přiznáních dopouštějí.

Bylo zjištěno, že k zásadním problémům z hlediska výše daně patří uplatňování úroků z úvěru a daňové zvýhodnění na vyživované dítě. Hovoříme-li o uplatňování úroků z úvěru, je nutné splnění podmínek dle zákona o daních z příjmů; bankou zaslané potvrzení o zaplacených úrocích nezakládá nárok na snížení daňové povinnosti. Na druhou stranu je možné, aby jeden poplatník uplatnil úroky z úvěru na několik rodinných domů (bytová potřeba pro manželku, matku, otce, tchána, tchýni, prarodiče poplatníka, prarodiče manželky a potomky); maximální počet takových bytových potřeb je omezen počtem členů rodiny a bonitou poplatníka. I s takto uplatněnými úroky je možné se v praxi setkat. Také v případě, kdy poplatník pobývá po část zdaňovacího období (podzim, zima) např. v městském bytě a část zdaňovacího období (jaro, léto) v rodinném domku na venkově, je možné úroky z úvěru uznat. Ale – může si stát dovolit podporovat tímto způsobem poplatníky, které rozhodně nelze považovat za potřebné? Daňoví laici řadí uplatňování úroků z úvěru vzhledem k různým možným kombinacím k velmi komplikovaným

a nesrozumitelným. Řešení k omezení chyb by mohlo přinést maximální zjednodušení § 15 odst. 3 a 4, navíc ve smyslu jeden poplatník = jedna bytová potřeba.

Daňové zvýhodnění na vyživované dítě, resp. část ve formě slevy, lze jistě zařadit mezi vhodně zvolené politické instrumenty. V případě daňového bonusu se ale záměr zákonodárce minul účinkem. V minulosti tak často fyzickými osobami - podnikateli zneužívaný institut byl s účinností od 1. 1. 2014 upraven ustanovením § 35ca zákona o daních z příjmů a tím došlo k výraznému zlepšení situace. K nejčastějšímu čerpání daňového bonusu docházelo totiž právě při použití výdajů paušálem, kdy se výsledná daňová povinnost ve výši nula po uplatnění daňového zvýhodnění, resp. daňového bonusu, změnila v odpočet daně a tedy přeplatek (na jedno dítě cca 13 tis. Kč, většinou se jednalo o děti dvě, tj. cca 26 tis. Kč). Tímto způsobem pak postupně došlo k tomu, že zatímco za zdaňovací období 2000 zaplatil podnikatel s příjmy ve výši 1 mil. Kč, paušálními výdaji 80 % a dvěma dětmi daň ve výši cca 178 tis., za zdaňovací období 2013 již nezaplatil daň žádnou a čerpal ze státního rozpočtu cca 22 tis. Kč (znázorněno v hypotetickém příkladu). Daňová povinnost tohoto fiktivního podnikatele klesla během 13 let přibližně o 112 %. Naproti tomu zaměstnanec s příjmem 1 mil. a dvěma dětmi zaplatil za zdaňovací období 2000 cca 218 tis. Kč, za zdaňovací období 2013 pak cca 149 tis. Kč. Daňová povinnost tohoto fiktivního zaměstnance klesla během 13 let cca o 31 %.

Na vyplácení daňových bonusů se poplatníkům lehce zvyklo a těžko se jim bude odvykat. Již v současné době se objevují příznání podnikatelů, ve kterých nejsou příjmy sníženy paušálními (aby mohlo být uplatněno daňové zvýhodnění), ale skutečnými – leč fiktivními - výdaji (přijaté fiktivní faktury). V rámci kontroly či postupu k odstranění pochybností může správce daně přijaté faktury prověřit a daňovou povinnost zpětně doměřit. Je otázkou, zda institut daňového bonusu úplně nezrušit. S podporou chudých živitelů rodin nelze než souhlasit, ale tato záležitost by měla být v kompetenci odborníků sociálních odborů, ne finančních úřadů.

Při analýze údajů nedošlo, navzdory očekávání, k případu, kdy oba rodiče uplatňují po celé zdaňovací období totéž dítě. K těmto situacím, byť ne v masovém měřítku, v minulosti běžně docházelo. Duplicitnímu uplatnění daňového zvýhodnění by bylo možné předejít zavedením uvádění (typování) rodného čísla dítěte při pořizování příznání

do informačního systému namísto současného neefektivního, časově náročného a chybového ručního vyhledávání.

Zatajené příjmy patří k těžko prokazatelným, zabránit těmto nelegálním daňovým únikům by bylo možné alespoň zčásti opětovným zavedením minimálního základu daně, a to ve výši jedné poloviny daně odváděné z průměrné mzdy (tzn. daň ve výši přibližně 11 tis. Kč ročně) a za podmínek obdobných, jaké byly v platnosti ve zdaňovacím období 2007. Hodnota daně vyplývající z minimálního základu daně se nejeví jako zdrcující a částečně by se daňovým „černým pasažérům“ snížil jejich prospěch. Další možnou variantou by bylo zavedení účtenkové loterie, kdy jsou na jedné straně účastníci motivováni možnou výhrou (např. v Taiwanu činí maximální výhra 200násobek průměrné měsíční mzdy, ve Slovenské republice je nejvyšší výhrou 10 tis. EUR), na druhé straně stát získává informace o tržbách daňových subjektů a může tak podnikat kroky ke zdanění nepřiznaných příjmů.

Je nereálné předpokládat, že jakýkoli systém zcela zabrání nelegálním daňovým únikům. Fyzické osoby v postavení zaměstnance nemají příliš příležitostí, jak profitovat z nelegálních daňových úniků na dani z příjmů; situace u fyzických osob – podnikatelů je diametrálně odlišná. V jejich případě pak již záleží na morálce toho kterého podnikatele a dokud bude platné heslo „kdo nekrade, okrádá rodinu“, nezachrání státní rozpočet ani účtenková loterie ani zrušení daňových bonusů.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

KNÍŽNÍ PUBLIKACE

- BĚHOUNEK, Pavel. Daňová reforma od 1. 1. 2008. *Daně a právo v praxi*, 2007, roč. XII., č. 6, s. 3-10. ISSN 1211-7293.
- BONĚK Václav a kol. *LEXIKON – DAŇOVÉ POJMY*. 1. vyd. Ostrava: Nakladatelství Jiří Motloch – Sagit, 2001. 626 s. ISBN 80-7208-265-5.
- KŘEMEN, Bedřich. *100 legálních daňových triků 2012*. 2. rozšířené vydání Praha: ESAP s.r.o., 2012. 236 s. ISBN 978-80-260-0294-9.
- KŘEMEN, Bedřich. *100 legálních daňových triků 2013*. 1. vyd. Praha: ESAP s.r.o., 2013. 247 s. ISBN 978-80-260-2627-3.
- KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 1. vyd. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2000. 230 s. ISBN 80-902752-2-2.
- KUBÁTOVÁ, Květa a kol. *Moderní průvodce daňovým systémem*. 1. vyd. Praha: Grada, 1994. 240 s. ISBN 80-7169-020-1.
- SMRČKA, Luboš. *Rodinné finance. Ekonomická krize a krach optimismu*. 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 2010. 538 s. ISBN 978-80-7400-199-4.
- ŠIROKÝ, Jan. *Daňové teorie s praktickou aplikací*. 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 2003. 249 s. ISBN 80-7179-413-9.
- RYBA, J., *Jak příznám daň důchodovou, výdělkovou a rentovou, činžovní a obratovou?* Praha: Ústř. dělnické knihkupectví a nakladatelství (Ant. Svěcený), 1928. 23 s.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Finanční správa ČR. *Údaje z daňových přiznání* [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>.
- Finanční správa ČR. *Údaje z výběru daní* [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky>
- Ministerstvo financí České republiky. *Boj proti daňovým únikům se stupňuje* [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2011/2011-05-19-tiskova-zprava-5234-5234>.
- Ministerstvo financí České republiky. *Daňové nedoplatky a daňové úniky* [on-line]. [cit. 2014-12-21]. Dostupné z WWW: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2013-10_Danove-nedoplatky-a-danove-uniky.pdf.

Ministerstvo financí České republiky. *Historie MF 1918-2004* [on-line]. [cit. 2014-12-10].
Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/zakladni-informace/historie-ministerstva/publikace-o-historii-mf/historie-mf-1918-2004-18470>.

Ministerstvo financí České republiky. *Informace o SFÚ* [on-line]. [cit. 2014-12-29].
Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/financni-sprava/organy-financni-spravy/specializovany-financni-urad/informace-o-sfu#nad19>.

Ministerstvo financí České republiky. *Představení návrhů opatření v daňové oblasti* [on-line]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné
z WWW: <http://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2014/predstaveni-navrhu-opatreni-v-danove-obl-17367>.

Ministerstvo financií Slovenskej republiky. *Národná bločková lotéria sa začína!* [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW:
<http://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=84&NewsID=615>.

Ministerstvo financií Slovenskej republiky. *Bločková lotéria si na DPH zarobí štvornásobne (máj 2014)* [on-line]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z WWW:
<http://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=9633>.

Terrinvest Capital s.r.o. e-office Czech Republic s.r.o. *Analýza činnosti finančních úřadů* [on-line]. [cit. 2014-12-28]. Dostupné z WWW: <http://www.terinvest.cz/e-office/analyza-cinnosti-financnich-uradu>.

PRÁVNÍ NORMY

Nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Pokyn D-6 Generálního finančního ředitelství.

Pokyny k vyplnění přiznání k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období 2000 až 2013.

Sněmovní tisk 402/0, část č. 1/10 – Novela zákona o daních z příjmů – EU. Důvodová zpráva: k bodu 47 – § 7c. s. 102.

US72/92 – Usnesení Federálního shromáždění ze dne 17. prosince 1992 o ústavnosti procesu zániku České a Slovenské Federativní Republiky a vzniku nástupnických států.

Ústavní zákon č. 81/1990 Sb., o změně názvu Československé socialistické republiky.

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

Zákon č. 76/1927 Sb. z. a n., o přímých daních.

Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, ve znění pozdějších předpisů, příloha č. 1.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1 - Příjmy veřejných rozpočtů České republiky v letech 2004 až 2013 v mld. Kč</i>	23
<i>Obr. 2 - Postupy zdanění v České republice v letech 2000 až 2014</i>	33
<i>Obr. 3 - Daňové úniky dle Širokého</i>	38
<i>Obr. 4 - Daňové úniky dle Boňka</i>	40
<i>Obr. 5 - Daňové úniky dle Kubátové</i>	41
<i>Obr. 6 - Minimalizace daně podle prezentace zveřejněné MF ČR</i>	43
<i>Obr. 7 - Počet veškerých přiznání k DPFO podaných za zdaňovací období 2000 až 2013</i>	54
<i>Obr. 8 - Vybrané nezdánitelné části základu daně – počet případů uplatnění za zdaňovací období 2000 až 2013</i>	55
<i>Obr. 9 - Vybrané nezdánitelné části základu daně – uplatněná částka za zdaňovací období 2000 až 2013</i> ...	55
<i>Obr. 10 – Sleva na poplatníka, sleva na manželku a daňové zvýhodnění - počet případů uplatnění za zdaňovací období 2005 až 2013</i>	61
<i>Obr. 11 – Sleva na poplatníka, sleva na manželku a daňové zvýhodnění - uplatněná částka za zdaňovací období 2000 až 2013</i>	61
<i>Obr. 12 – Sleva na invaliditu, ZTP/P a studium - počet případů uplatnění za zdaňovací období 2006 až 2013</i>	62
<i>Obr. 13 - Sleva na invaliditu, ZTP/P a studium - uplatněná částka za zdaňovací období 2006 až 2013</i>	62
<i>Obr. 14 - Vývoj výdajových paušálů za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice</i>	64
<i>Obr. 15 - Výše daňové povinnosti fyzické osoby – zaměstnance v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013 vypočtená na základě hypotetického příkladu (v Kč)</i>	66
<i>Obr. 16 – Výše daňové povinnosti fyzické osoby – podnikatele v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013 vypočtená na základě hypotetického příkladu</i>	67
<i>Obr. 17 - Porovnání výše daně z příjmů fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby – podnikatele v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013 vypočtená na základě hypotetického příkladu</i>	68
<i>Obr. 18 - Přehled vývoje inkasa daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice</i>	69
<i>Obr. 19 – Přehled vývoje inkasa daně z příjmů fyzických osob – podnikatelů za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice</i>	70
<i>Obr. 20 – Počet fyzických osob podnikatelů – v letech 2000 až 2013 v České republice</i>	70
<i>Obr. 21 – Porovnání inkasa vybrané daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a od podnikatelů za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice</i>	71
<i>Obr. 22 – Počet přiznání dle vykázaných příjmů (sledovaný soubor)</i>	72
<i>Obr. 23 – Přehled výdajů ze samostatné činnosti (paušály) za sledovaný soubor</i>	72
<i>Obr. 24 – Počet případů nesprávně uvedených údajů nezdánitelných částí základu daně a slev na dani za zdaňovací období 2013 ve vybraném souboru přiznání k DPFO</i>	77
<i>Obr. 25 – Nesprávně uvedené hodnoty nezdánitelných částí základu daně a slev na dani za zdaňovací období 2013 ve vybraném souboru přiznání k DPFO</i>	77

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 - Přehled minimálních základů daně ve zdaňovacích obdobích 2004 – 2007	35
Tab. 2 - Doměrky z daňových kontrol k 31. 12. 2013	45
Tab. 3 - Podněty předané finanční správou orgánům činným v trestním řízení k 31. 12. přísl. roku	50
Tab. 4 - Počet přiznání k DPFO podaných za zdaňovací období 2000 až 2013 (portfolio jednoho pracovníka)	54
Tab. 5 - Přehled výdajových paušálů za zdaňovací období 2000 až 2013 v České republice	63
Tab. 6 - Příklady výpočtu daňové povinnosti fyzické osoby – zaměstnance v České republice za zdaňovací období 2000 až 2007	65
Tab. 7 - Příklady výpočtu daňové povinnosti fyzické osoby – zaměstnance v České republice za zdaňovací období 2008 až 2013	65
Tab. 8 - Příklady výpočtu daňové povinnosti fyzické osoby – podnikatele v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013	67
Tab. 9 - Výše daně z příjmů fyzické osoby – zaměstnance a fyzické osoby – podnikatele v České republice za zdaňovací období 2000 až 2013 vypočtená na základě hypotetického příkladu	68
Tab. 10 - Vzájemná komparace zdaňování příjmů ze závislé činnosti a podnikatelů	71
Tab. 11 - Přehled uplatněných nezdanitelných částek základu daně – soubor daňových přiznání za zdaňovací období 2013	73
Tab. 12 - Přehled uplatněných nezdanitelných částek základu daně za zdaňovací období 2013 za Českou republiku	73
Tab. 13 - Rozdíl mezi počtem případů a průměrnou uplatněnou částkou ve sledovaném souboru a údaji za zdaňovací období 2013 za Českou republiku	74
Tab. 14 - Nelegální daňové úniky ve sledovaném souboru za zdaňovací období 2013	76

SEZNAM PŘÍLOH

Příl. 1 - Počet podaných přiznání celkem a celkový přehled vybraných nezdanitelných částí základu daně v letech 2000 až 2013 (sledovaný soubor)	98
Příl. 2 - Počet přiznání k dani z příjmů fyzických osob podaných za zdaňovací období 2000 až 2013 (za ČR)	99
Příl. 3 - Počet podaných přiznání celkem a celkový přehled vybraných nezdanitelných částí základu daně v letech 2005 až 2013 (za ČR)	100
Příl. 4 - Nezdanitelné části základu daně uplatněné za zdaňovací období 2005 až 2013 v ČR	101
Příl. 5 - Celkový přehled slev uplatněných v přiznáních k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období 2005/2006 až 2013 (sledovaný soubor)	102
Příl. 6 - Celkový přehled slev uplatněných v přiznáních k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období 2005/2006 až 2013 (za ČR)	103
Příl. 7 - Sleva na poplatníka, sleva na manželku a daňové zvýhodnění za zdaňovací období 2005/2006 až 2013 (za ČR)	104
Příl. 8 - Slevy na dani za invaliditu, ZTP/P a studium za zdaňovací období 2006 až 2013 v ČR	105
Příl. 9 - Průměrný evidenční počet zaměstnanců přepočtený, průměrná hrubá měsíční mzda v letech 2000 až 2013 v ČR	106
Příl. 10 - Počet fyzických osob – podnikatelů v letech 2000 až 2013 v ČR	107
Příl. 11 - Přehled příjmů a výdajů za sledovaný soubor přiznání za zdaňovací období 2013	108
Příl. 12 - Hypotetický příklad - přepočet počtu případů a hodnoty vykázaných nesprávností opravených před vyměřením za ČR	109

PŘÍLOHY

Příl. 1 – Počet podaných příznání celkem a celkový přehled vybraných nezdánitelných částí základu daně v letech 2000 až 2013 (sledovaný soubor)¹¹⁹

Zdaňovací období	Celkový počet veškerých podaných příznání	Nezdánitelné části základu daně										
		Dary		Úroky		Penzijní připojištění a penzijní pojištění		Životní pojištění		Odbory		Celkem nezdánitelné části základu daně
		Počet případů	Částka	Počet případů	Částka	Počet případů	Částka	Počet případů	Částka	Počet případů	Částka	
			Kč		Kč		Kč		Kč		Kč	
2000	381			27	480 404	11	88 450	0	0			568 854
2001	448	24	125 929	36	639 330	26	235 482	138	859 336			1 860 077
2002	446	30	182 144	46	732 171	25	211 713	163	1 043 179			2 169 207
2003	453	27	198 908	47	1 168 881	35	341 367	179	1 199 767			2 908 923
2004	601	34	247 727	88	1 830 782	60	556 517	254	1 702 939	27	47 914	4 385 879
2005	748	65	443 861	153	3 445 605	92	953 612	384	2 732 770	40	67 668	7 643 516
2006	789	73	550 308	178	4 652 037	118	1 066 283	448	3 155 564	54	102 452	9 526 644
2007	852	76	816 706	227	7 246 628	149	1 339 026	515	3 643 405	52	96 389	13 142 154
2008	679	46	362 294	142	5 849 009	97	897 620	312	2 515 644	25	45 736	9 670 303
2009	707	52	352 323	148	6 857 319	106	1 013 944	321	2 613 229	29	60 384	10 897 199
2010	742	38	336 975	156	7 876 505	106	1 036 672	345	2 830 919	33	71 692	12 152 763
2011	735	50	473 955	159	8 137 736	111	1 058 700	330	2 713 777	29	62 816	12 446 984
2012	755	54	444 319	180	8 233 042	118	1 038 051	325	2 635 531	26	57 624	12 408 567
2013	809	58	571 007	191	8 261 223	97	882 077	344	2 736 358	34	71 291	12 521 956
Celkem	9 145	627	5 106 456	1 778	65 410 672	1 151	10 719 514	4 058	30 382 418	349	683 966	112 303 026

¹¹⁹ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

Příl. 2 - Počet přiznání k dani z příjmů fyzických osob podaných za zdaňovací období 2000 až 2013 (za ČR)¹²⁰

Zdaňovací období	Počet přiznání
2000	1 448 084
2001	1 535 281
2002	1 592 244
2003	1 598 164
2004	1 524 649
2005	2 036 101
2006	2 246 839
2007	2 348 299
2008	1 739 241
2009	1 794 573
2010	1 834 136
2011	1 901 065
2012	1 913 452
2013	1 937 120

¹²⁰ Finanční správa ČR. *Údaje z daňových přiznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

Příl. 3 - Počet podaných příznání celkem a celkový přehled vybraných nezdanitelných částí základu daně v letech 2005 až 2013 (za ČR)¹²¹

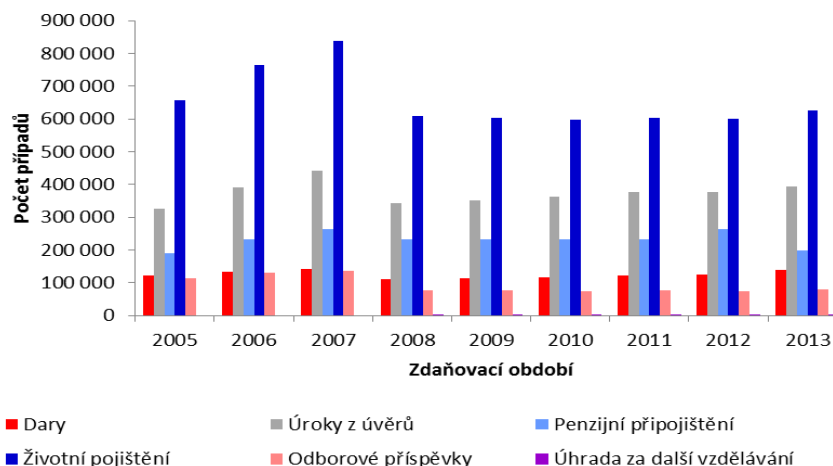
Zdaňovací období	Celkový počet veškerých podaných příznání	Nezdanitelné části základu daně					
		Dary		Úroky z úvěrů		Penzijní připojištění a penzijní pojištění	
		Počet případů	Částka	Počet případů	Částka	Počet případů	Částka
			Kč		Kč		Kč
2005	2 036 101	121 480	1 192 078 432	327 271	7 297 267 381	190 180	1 722 532 421
2006	2 246 839	132 474	1 341 090 197	389 858	8 820 826 867	231 572	2 091 463 937
2007	2 348 299	141 096	1 469 092 117	442 602	11 117 228 557	264 969	2 413 620 056
2008	1 739 241	110 615	1 425 191 599	342 004	11 878 895 874	232 300	2 160 948 703
2009	1 794 573	113 965	1 493 532 379	352 218	13 988 425 983	232 989	2 136 675 744
2010	1 834 136	116 960	1 510 644 604	362 283	15 356 255 660	231 704	2 123 860 992
2011	1 901 065	121 216	1 466 341 688	375 964	16 083 754 717	233 125	2 129 015 816
2012	1 913 452	124 096	1 562 469 708	378 268	16 028 043 186	263 323	2 228 139 334
2013	1 937 120	138 978	1 523 212 081	394 569	16 000 258 922	197 559	1 735 144 476
Celkem	17 750 826	1 120 880	12 983 652 805	3 365 037	116 570 957 147	2 077 721	18 741 401 479

Zdaňovací období	Počet příznání celkem	Nezdanitelné části základu daně						
		Životní pojištění		Odborové příspěvky		Úhrada za další vzdělávání	NČZD celkem	
		Počet případů	Částka	Počet případů	Částka	Počet případů	Částka	Částka
			Kč		Kč		Kč	Kč
2005	2 036 101	658 246	4 635 164 009	112 567	195 506 721	-	-	15 042 548 964
2006	2 246 839	764 874	5 367 299 181	131 904	241 681 890	-	-	17 862 362 071
2007	2 348 299	838 018	6 022 531 626	135 883	260 245 610	-	-	21 282 717 966
2008	1 739 241	608 939	4 807 184 313	78 051	156 762 514	534	2 321 078	20 428 983 003
2009	1 794 573	603 397	4 790 662 745	75 958	153 639 299	469	2 126 637	22 562 936 151
2010	1 834 136	597 705	4 756 888 348	74 962	156 499 829	496	2 411 198	23 904 149 434
2011	1 901 065	604 804	4 784 022 683	76 023	161 775 699	525	2 280 868	24 624 910 603
2012	1 913 452	599 594	4 658 801 561	73 906	160 302 311	482	2 086 430	24 637 756 099
2013	1 937 120	625 991	4 811 095 902	78 423	171 027 984	488	2 162 872	24 240 739 365
Celkem	17 750 826	5 901 568	44 633 650 368	837 677	1 657 441 857	2 994	13 389 082	194 587 103 655

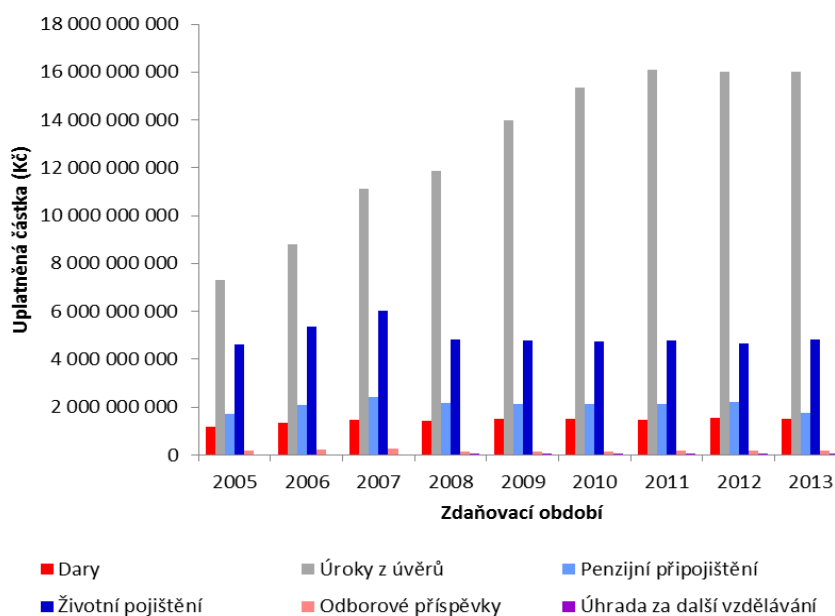
¹²¹ Finanční správa ČR. *Údaje z daňových příznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

Příl. 4 - Nezdanielné části základu daně uplatněné za zdaňovací období 2005 až 2013 v ČR¹²²

**Nezdanielné části základu daně
Počet případů uplatnění za zdaňovací období 2005 až 2013 v ČR**

**Nezdanielné části základu daně
Uplatněná částka v ČR za zdaňovací období 2005 až 2013**

¹²² Finanční správa ČR. *Údaje z daňových přiznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

Příl. 5 - Celkový přehled slev uplatněných v příznáních k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období 2005/2006 až 2013 (sledovaný soubor)¹²³

Zdaňovací období	Celkový počet veškerých podaných příznání	Sleva na poplatníka základní		Sleva na manželku/manžela		Sleva na invaliditu 1. a 2. stupně		Sleva na invaliditu 3. stupně	
		Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč
2006	789	722	5 198 400	57	237 300	9	12 875	8	20 000
2007	852	786	5 659 200	64	266 700	10	13 000	9	24 250
2008	679	679	16 866 360	31	749 340	3	6 930	2	10 080
2009	707	707	17 561 880	25	621 000	2	5 040	2	10 080
2010	742	742	18 431 280	29	697 590	5	12 600	2	7 560
2011	735	735	17 375 400	29	705 870	4	8 610	1	5 040
2012	755	755	18 754 200	38	904 590	6	13 440	1	5 040
2013	809	720	17 884 800	32	776 250	8	20 160	1	5 040
Celkem	6 816	5846	117 731 520	305	4 958 640	47	92 655	26	87 090

Zdaňovací období	Sleva pro držitele průkazu ZTP/P		Sleva za studium		Daňové zvýhodnění na vyživované dítě		Daňový bonus		Celkem Kč
	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	
2005					265	2 311 500	59	339 215	339 215
2006	1	9 600	13	25 000	280	2 455 000	93	660 382	6 128 957
2007	1	9 600	17	35 400	296	2 614 000	97	638 394	6 601 544
2008	1	16 140	12	34 505	216	2 523 510	104	1 421 635	19 054 345
2009	0	0	9	30 485	238	3 628 530	117	1 615 465	19 813 465
2010	1	16 140	8	26 130	245	4 159 067	115	1 749 061	20 898 091
2011	0	0	6	13 735	244	4 247 064	112	1 758 706	19 853 626
2012	1	16 140	10	22 780	253	5 133 732	126	2 219 452	21 896 722
2013	1	16 140	7	23 785	271	5 301 282	118	2 138 737	20 824 987
Celkem	6	83 760	82	211 820	2 308	32 373 685	941	12 541 047	135 410 952

¹²³ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

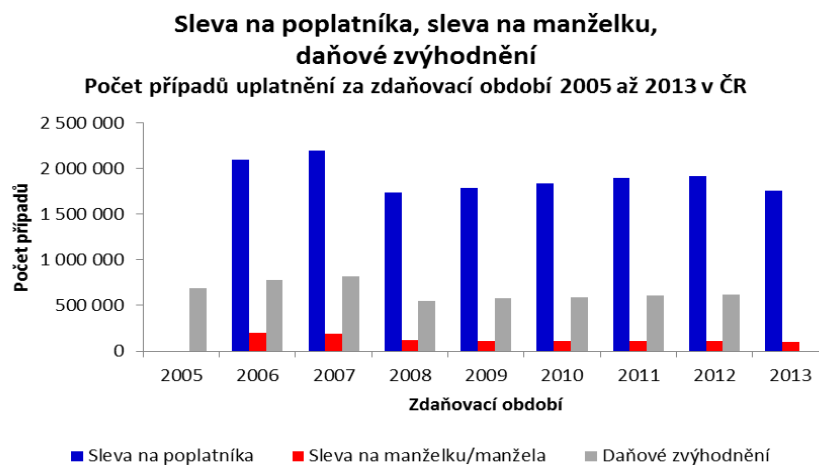
Příl. 6 - Celkový přehled slev uplatněných v příznáních k dani z příjmů fyzických osob za zdaňovací období 2005/2006 až 2013 (za ČR)¹²⁴

Zdaňovací období	Sleva na poplatníka		Sleva na manželku		Sleva na manželku se ZTP/P		Sleva na poplatníka s invaliditou 1. a 2. stupně		Sleva na poplatníka s invaliditou 3. stupně	
	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč
2006	2 098 278	15 109 777 806	196 456	814 969 420	360	2 844 800	39 603	55 005 375	27 686	76 185 500
2007	2 193 086	15 790 319 624	191 119	792 437 800	350	2 755 200	44 776	62 120 500	30 264	83 235 250
2008	1 736 415	43 132 110 240	116 538	2 851 725 150	253	11 770 020	28 961	68 332 530	15 819	73 507 640
2009	1 791 966	44 512 398 180	113 183	2 767 467 870	232	10 722 600	28 543	67 615 590	13 403	62 627 880
2010	1 832 989	45 531 438 480	111 127	2 709 853 560	239	11 173 860	27 940	66 207 120	10 631	50 039 640
2011	1 900 487	44 924 244 140	111 418	2 714 978 880	225	10 619 100	29 027	68 663 490	9 649	44 651 880
2012	1 912 623	47 509 555 320	108 055	2 631 243 240	197	8 983 800	28 623	68 270 580	8 667	40 380 480
2013	1 758 457	43 680 071 880	99 242	2 417 716 530	201	9 000 360	31 312	74 846 520	9 528	44 126 040
Celkem	15 224 301	300 189 915 670	1 047 138	17 700 392 450	2 057	67 869 740	258 785	531 061 705	125 647	474 754 310

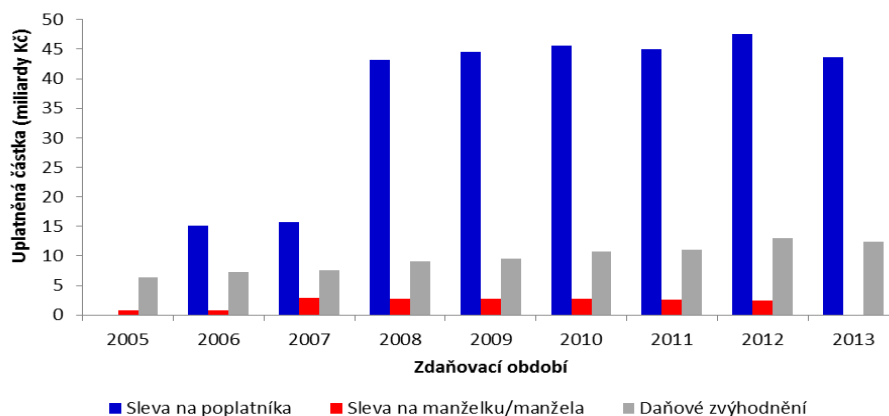
Zdaňovací období	Sleva na poplatníka s průkazem ZTP/P		Sleva za studium		Daňové zvýhodnění na vyživované dítě		Celkem slevy Kč
	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	Počet případů	Částka Kč	
2005	-	-	-	-	690 020	6 421 054 500	6 421 744 520
2006	3 392	31 320 000	34 534	70 414 200	783 469	7 314 926 500	23 475 443 601
2007	3 658	33 788 800	39 687	80 502 600	817 084	7 641 425 000	24 486 584 774
2008	2 633	41 100 510	29 925	101 122 430	554 372	9 102 128 560	55 381 797 080
2009	2 158	33 807 920	26 945	91 351 820	575 186	9 481 317 740	57 027 309 600
2010	2 101	32 683 500	28 056	93 949 410	593 304	10 689 499 902	59 184 845 472
2011	2 034	31 626 330	30 084	99 640 390	612 244	11 033 729 156	58 928 153 366
2012	1 999	30 838 160	28 252	92 321 645	621 353	12 944 926 404	63 326 519 629
2013	2 284	34 632 405	27 981	91 014 475	584 996	12 379 297 710	58 730 705 920
Celkem	20 259	269 797 625	245 464	720 316 970	5 142 008	80 587 250 972	400 541 359 442

¹²⁴ Finanční správa ČR. *Údaje z daňových příznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

**Příl. 7 - Sleva na poplatníka, sleva na manželku a daňové zvýhodnění
za zdaňovací období 2005/2006 až 2013 (za ČR)¹²⁵**

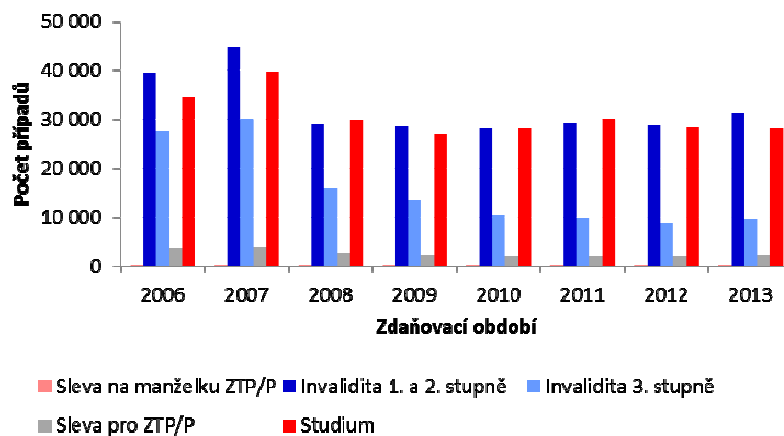

Sleva na poplatníka, sleva na manželku a daňové zvýhodnění
Uplatněná částka za zdaňovací období 2005 až 2013 v ČR

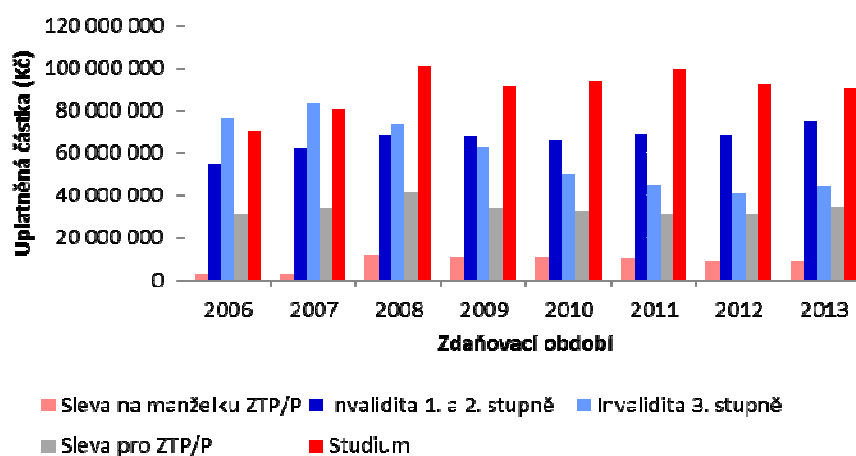

¹²⁵ Finanční správa ČR. *Údaje z daňových přiznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

Slevy na dani za invaliditu, ZTP/P a studium
Počet případů uplatnění za zdaňovací období 2006 až 2013 v ČR

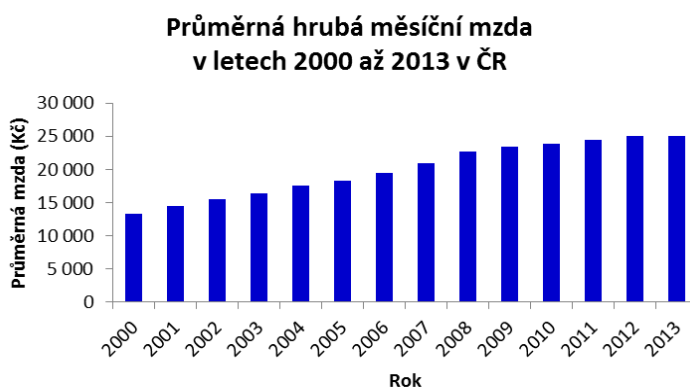
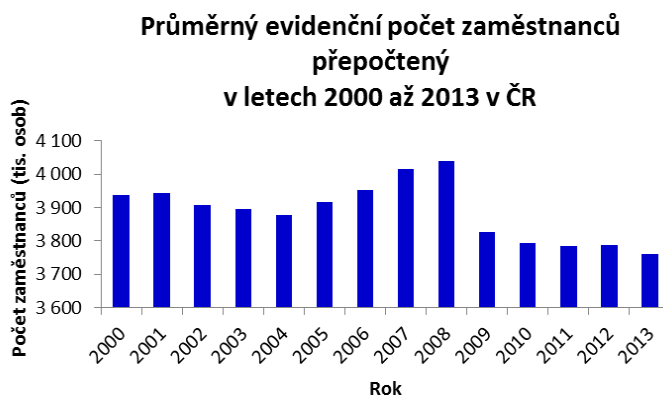

Slevy na dani za invaliditu, ZTP/P a studium
Uplatněná částka za zdaňovací období 2006 až 2013 v ČR

¹²⁶ Finanční správa ČR. *Údaje z daňových přiznání*. [on-line]. [cit. 2015-02-20]. Dostupné z WWW: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/analyzy-a-statistiky/udaje-z-danovych-priznani>

**Příl. 9 – Průměrný evidenční počet zaměstnanců přepočtený, průměrná hrubá měsíční mzda
v letech 2000 až 2013 v ČR^{127, 128}**

¹²⁷ Vlastní zpracování na základě: Český statistický úřad. *Počet zaměstnanců a mzdy od roku 1995*. [on-line]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z WWW:

http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=PRA1040CU&&kapitola_id=3

¹²⁸ Vlastní zpracování na základě: Český statistický úřad. *Časové řady základních ukazatelů statistiky práce únor 2015*. [on-line]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z WWW:

<http://www.czso.cz/csu/2015ediciplan.nsf/p/110025-15>

Příl. 10 - Počet fyzických osob – podnikatelů v letech 2000 až 2013 v ČR¹²⁹

Rok	Počet podnikatelů	Meziroční nárůst v %
2000	1 578 323	
2001	1 634 811	3,58
2002	1 676 221	2,53
2003	1 726 683	3,01
2004	1 736 800	0,59
2005	1 751 940	0,87
2006	1 773 785	1,25
2007	1 787 057	0,75
2008	1 826 928	2,23
2009	1 868 756	2,29
2010	1 908 925	2,15
2011	1 950 323	2,17
2012	1 957 218	0,35
2013	1 965 757	0,44

¹²⁹ Vlastní zpracování na základě: Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Roční přehled podnikatelů a živností*. [on-line]. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z WWW: <http://www.rzp.cz/statistikySbj.html>

Příl. 11 – Přehled příjmů a výdajů za sledovaný soubor příznání za zdaňovací období 2013¹³⁰

Počet příznání celkem		Příjmy	Výdaje	Částka	Částka	Počet příznání	Počet příznání
		Kč		Kč	%		%
809	Závislá činnost	169 203 993				461	57
	Samostatná činnost	211 854 113	Skutečné výdaje	142 989 489	81	157	37
			Výdaje 40 %	1 852 578	1	20	
			Výdaje 60 %	16 887 614	10	81	
			Výdaje 80 %	14 208 009	7	38	
			Celkem § 7	175 937 690		296	
	Příjmy z kapitálového majetku	116 667				43	5
	Příjmy z nájmu	17 533 528	Skutečné výdaje	7 178 443	76	30	14
			Výdaje 30 %	2 315 771	24	85	
			Celkem § 9	9 494 214		115	
Celkem	398 708 301		185 431 904		872		

¹³⁰ Vlastní zpracování na základě údajů z automatizovaného daňového informačního systému

Příl. 12 – Hypotetický příklad - přepočítání počtu případů a hodnoty vykázaných nesprávností opravených před vyměřením za ČR

Nezdanitelná část základu daně Sleva na dani	Sledovaný soubor		Nesprávně vykázáno v přiznání		Česká republika		Hypoteticky		
	Počet případů uplatnění celkem	Uplatněná částka celkem	Počet případů	Nesprávně uplatněná částka	Počet případů uplatnění celkem	Uplatněná částka celkem	Počet případů s chybou	Nesprávně uplatněná částka na základu daně	Nesprávně uplatněná částka na dani
Úroky	163	6 839 879	10	39 574	394 569	16 000 258 922	24 207	95 795 544	14 369 332
Daňové zvýhodnění	232	4 488 106	4	80 424	584 996	12 379 297 710	10 086		202 791 889
Celkem									217 161 221